

FORSVARET
Forsvarets høgskole

Geopolitisk skifte i Norden

Analyse av nordisk forsvarssamarbeid i rammen av NATO

Thomas Alexander Hongset

Masteroppgave

Forsvarets høgskole

Vår 2024

Forord

Arbeidet med denne masteroppgaven har vært både givende og lærerikt, og markerer slutten på en flott tid som student ved Forsvarets stabsskolen i Oslo. I løpet av tiden ved skolen har det skjedd store endringer i sikkerhetssituasjonen i Europa. Det å få dette tolket og formidlet fra meget dyktige forelesere og militære eksperter ved Forsvarets Høgskole og Institutt for forsvarsstudier har gjort perioden som student til en av de meste faglig givende periodene i min karriere.

Først ønsker jeg å takke mine medstudenter, og spesielt studiegruppen min for et flott år. Det å ha så dyktige kolleger som er genuint interessert i faget vi holder på med er både inspirerende og lærerikt

Denne oppgaven hadde ikke blitt ferdig hadde det ikke vært for min veileder, Øystein Tunsjø. Tusen takk for at du har fikk meg over målstreken.

Jeg ønsker også å rette en stor takk til de som lot seg intervju i forbindelse med oppgaven, dere ga meg verdifull innsikt, retning og informasjon.

Julie og Henrik, tusen takk for at dere leste korrektur på oppgaven, dere har begge bidratt til å heve innholdet!

Bård, tusen takk for at du la til rette for at jeg fikk skrive ferdig oppgaven!

Til sist ønsker jeg å spesielt takke min kone, Monica. Den styrken du har utvist, spesielt det siste halve året, er det ikke mange som har. Du har gått gravid og født et barn, du har prioritert å være en god partner, du har prioritert å være en god mor for våre barn, du har organisert flytting fra Bardufoss til Oslo, og du har prestert i to stillinger i Forsvaret samtidig. Byrden du har måtte bære er større enn du fortjener, og det er vanskelig å sette ord på hvor stolt jeg er over hva du får til og at du er min kone. Tusen takk for at du er den du er.

Thomas A. Hongset

Oslo, 31. januar 2024

Sammendrag

Denne oppgaven omhandler nordisk forsvarssamarbeid i rammen av NATO, og hvilke strategiske effekter dette kan gi. Oppgaven besvares som en eksplorerende kvalitativ casestudie, hvor metoden for innhenting av data har vært gjennom eliteintervju og litteratursøk. På grunn av lite eksisterende forskningslitteratur på dette feltet, har det vært behov for et stort tilfang av ulike kilder for å skape ny kunnskap omkring dette temaet. Oppgaven gir økt innsikt i hvordan strukturelle og geopolitiske endringer kan endre staters politikk og strategi, og hvordan disse kan virke på hverandre. Det teoretiske rammeverket har utgangspunkt i klassisk- og strukturell realisme, klassisk geopolittikk og geostrukturell realisme.

Oppgaven redegjør for hvilke strukturelle og strategiske endringer som har skjedd i Norges geopolitiske omgivelser, hvor spesielt Russlands aggresjon mot Vesten og invasjon av Ukraina har ført til en forverret sikkerhetssituasjon i Europa. Russisk maktbruk for å oppnå utenrikspolitiske mål har ført til at Sverige og Finland har forlatt sitt standpunkt om å stå utenfor NATO-alliansen, og har søkt fullt medlemskap. I tillegg påpeker oppgaven hvordan maktbalansen mellom USA og Kina har endret seg over de siste tiårene, og hvor USA på lengre sikt vil bli strukket mellom sine allianseforpliktelser i Europa og Asia. Tvil rundt amerikanske sikkerhetsgarantier har derfor ført til at fredsdividenden som europeiske stater har nytt godt av siden slutten på den kalde krigen nå ikke lenger gir avkastning, og har tvunget europeiske stater til å øke sine forsvarsbudsjett.

I oppgavens analyse og drøftingen av det «nordiske forsvarspotensialet» pekes det på flere grep som kan gi økt forsvarsevne ved økt samarbeid, hvor integrasjon og samarbeid om avgjørende kapabiliteter som langtrekkende ild, evne til situasjonsforståelse og alliert mottak er særlig viktig. Selv om det er stor optimisme rundt økt samarbeid og integrasjon blant militære og politiske beslutningstakere i de nordiske landene, påpeker oppgaven flere strategiske utfordringer som landene står ovenfor, som ikke vil kunne løses uten betydelig vilje til å se både helhetlig og langsiktig på disse. Oppgaven konkluderer med at potentialet som ligger i økt forsvarssamarbeid er betydelig høyere enn summen av de nasjonale bidragene, og at dette vil heve terskelen for press og aggresjon betydelig. Likevel argumenterer oppgaven for at Norden fortsatt vil være avhengig av sikkerhetsgarantier fra USA i en konfliktsituasjon, og å sikre amerikansk støtte vil forbli en sentral strategisk prioritet.

Summary

This thesis addresses the topic of Nordic defence cooperation within the framework of NATO and its potential strategic effects. The study is conducted as an explorative qualitative case study, using elite interviews and literature review as data collection methods. Due to the scarcity of existing research literature in this field, a wide range of sources has been utilized to generate new knowledge on the topic. The thesis provides deeper insights into how structural and geopolitical changes can alter strategies and policies of states, and their interplay. The theoretical framework is based on classical and structural realism, classic geopolitics and geostructural realism.

The thesis discusses the structural and strategic changes in Norway's geopolitical environment, particularly focusing on Russia's aggression towards the West and the invasion of Ukraine, leading to a deteriorated security situation in Europe. Russia's use of power to achieve foreign policy objectives has led Sweden and Finland to abandon their stance of staying outside the NATO alliance and has now applied for full membership. Additionally, the thesis highlights the shifting power balance between the United States of America (US) and China over recent decades, and how the US will be increasingly stretched between its alliance commitments in Europa and Asia. Doubts about American security guarantees have forced European states to increase their defence budgets, moving away from the peace dividend enjoyed since the end of the Cold War.

In the analysis and discussion of the "Nordic defence potential", the thesis points to several measures that can enhance defence capabilities through increased cooperation, particularly emphasising the integration and collaboration on key capabilities like long range fires, situational awareness, and allied reception. Despite the optimism surrounding increased cooperation and integration among military and political decisionmakers in the Nordic countries, the thesis identifies several strategic challenges that cannot be addressed without a significant willingness to take a holistic and long-term view. The thesis concludes that the potential of increased defence cooperation far exceeds the sum of individual national contributions, significantly raising the threshold against pressure and aggression. However, it argues that the Nordic countries will still depend on US security guarantees in a conflict situation and securing US support will remain a key strategic priority.

Innholdsfortegnelse

Forord	III
Sammendrag	IV
Summary	V
Innholdsfortegnelse	VI
1 Innledning	1
1.1 PROBLEMSTILLING OG STRUKTUR	3
1.2 AVGRENSNING	3
2 Teori og metode	5
2.1 TEORETISK GRUNNLAG	5
2.2 METODE	11
2.3 GRAFISK FREMSTILLING AV FORSKNINGSMETODE	17
3 Strukturelle og strategiske omgivelser	18
3.1 RUSSLAND MOT VESTEN	18
3.2 NATO	21
3.3 USAS UNIPOLARE ØYEBLIKK.....	24
3.4 DEN EUROPEISKE UNION.....	26
3.5 KINA OG AMBISJONEN OM GLOBAL INNFLYTELSE	27
3.6 DELKONKLUSJON.....	29
4 Nordisk forsvarssamarbeid	30
4.1 POLITIKK OG STRATEGI I NORDEN	31
4.2 STRATEGISKE EFFEKTER OG KAPASITETER.....	36
4.3 ALLIERT MOTTAK OG VERTSLANDSSTØTTE	37
4.4 STRATEGISK ARBEIDSDELING OG INTEGRASJON.....	39
4.5 FRA FORSVARET AV FINNMARK TIL FORSVARET AV NORDKALOTTEN	40
4.6 INTEGRERT NORDISK FORSVARSEVNE	41
4.7 OPERASJONELLE OG TAKTISKE HENSYN	47
4.8 DELKONKLUSJON.....	48
5 Konklusjon	50
5.1 HOVEDFUNN	50
5.2 OPPGAVENS BIDRAG OG FORSLAG TIL VIDERE FORSKNING.....	52
5.3 BEGRENSNINGER.....	53
5.4 AVSLUTNING.....	53
Litteraturliste	54
Vedlegg A – Informasjonsskriv	78
Vedlegg B – Intervjuguide	79
Vedlegg C – Godkjenning Norsk senter for forskningsdata (NSD)	80

1 Innledning

I november 2022 fikk forsvarssjefen i oppdrag av regjeringen å gi et nytt fagmilitært råd om den videre utviklingen av Forsvaret. I oppdragets mandat poengterer forsvarsministeren at Norges sikkerhetssituasjon er varig endret, og at det er nødvendig å styrke Norges forsvarsevne (Forsvarsdepartementet, 2022). En viktig årsak til den endrede sikkerhetssituasjonen er at det har brutt ut krig i Europa, etter at Russland invaderte nabolandet Ukraina. Invasjonen kom overraskende på i store deler av Europa, på tross av Russlands annektering av Krim-halvøya, og åpenbare støtte til utbryterregionene i Donetsk og Luhansk i 2014. Allerede i 2008 ga Russland en forsmak på hva de var villige til å gjøre for å oppnå sine utenrikspolitiske mål; bruk av militærmakt mot andre suverene stater, som ble vist gjennom krigen i Georgia (Dickinson, 2021). Med historien som fasit er det i dag mulig å si at Russlands aggresjon mot Ukraina siden 2014, og Georgia i 2008, føyer seg inn i en stadig mer fremtredende del av Russlands utenrikspolitiske strategi. Det at Russland stadig viser en tilbøyelighet til å bruke militærmakt som verktøy for å sikre sine interesser har endret trusseloppfatningen til stater i Europa. Dette har ført til at europeiske stater har økt sine militære utgifter til nivåer som ikke har eksistert siden den kalde krigen (SIPRI, 2023a). Den russiske aggresjonen, og større usikkerhet i Europa, har ført til at land som Sverige og Finland har søkt medlemskap i NATO, to land som tradisjonelt har vært nøytrale og alliansefrie. Det at disse landene blir medlemmer i samme allianse som Norge, kan ha stor betydning for forsvarssamarbeid i Norden, men vil også kunne endre Norges tradisjonelle rolle som «NATO i nord».

For Norge må utviklingen i Europa sees i sammenheng med den øvrige utviklingen i verden. Den globale maktfordelingen er i endring, og Vesten taper terreng. Siden slutten på den kalde krigen har USA vært alene om supermaktstatus, og med verdens mektigste stat som sikkerhetsgarantist i NATO har europeiske medlemsland kunnet fokusere på nedrustning og økonomisk vekst, en såkalt fredsdividende (G. Johnsen, 2023b). Denne tilnærmingen er nå i endring, og USAs globale hegemoni er under press fra en samling med autoritære stater, med Kina i spissen. Dette kan sees gjennom redistribusjonen av makt som har skjedd mellom USA og Kina. Kinesisk økonomi har hatt sterk vekst siden årtusenskiftet, og har plassert Kina økonomiske makt langt forbi resten av verdens stater, og innenfor rekkevidde av den amerikanske økonomien. Dette har blant annet gjort at Kina har kunnet bygge en sterk og moderne militærmakt med en stor havgående marine. Kinas utfordring av amerikansk innflytelse i verdens mest folkerike region har gjort at USA har definert Kina som sin fremst rival (The White House, 2022; U.S Department of Defense, 2022). I tillegg har Vesten gitt Russland en kald skulder gjennom fordømmelse, sanksjoner og utestengelse, noe som har ført Kina

og Russland inn i et stadig dypere strategiske samarbeid (Xinhua, 2023). Et økende fokus fra USA på å balansere Kina vil kunne medføre en omprioritering og potensielt lavere engasjement i andre regioner, inkludert Europa, noe som implisitt betyr at europeiske stater må ta større ansvar for egen sikkerhet.

Disse endringene stiller nye krav til hvordan Norge skal ivareta egen sikkerhet i årene fremover, noe som kan komme til å kreve en omfattende og strategisk omstilling i hvordan vi tilnærmer oss sikkerhets- og forsvarsproblemer i Norden. Hjørnesteinen og grunnmuren i Norges sikkerhetspolitiske orientering er basert på medlemskap i NATO (Græger, 2019). Det at Sverige og Finland har stått utenfor alliansen har gjort at nordisk forsvarssamarbeid frem til nå i stort har handlet om økonomiske besparelser gjennom blant annet «Nordic Defence Cooperation» (NORDEFCO). Inntreden av Sverige og Finland i NATO representerer en historisk mulighet for et utvidet forsvarssamarbeid på den skandinaviske halvøy, det åpner for et mer helhetlig operativt militært samarbeid og en fornuftig ressursdeling mellom de nordiske landene. Denne geopolitiske endringen skjer i en tid hvor det er økt politisk vilje til å investere i sikkerhet, og NATOs krav om å bruke 2 prosent av BNP på forsvar virker ikke lenger mulig å ikke innfri (Storberget & Rasmussen, 2023).

Denne oppgaven vil forsøke å gi økt innsikt i de dyptgående endringene som skjer i det nordiske sikkerhetslandskapet, en utvikling som påvirkes av globale strukturelle og geopolitiske endringer. Gjennom en analyse av de politiske og strategiske implikasjonene ved svensk og finsk inntreden i NATO, samt økt rivalisering mellom USA og Kina, utforskes mulighetsrommet innenfor forsvarssamarbeidet som nå ligger foran de nordiske landene. Oppgaven vil antyde hvordan disse endringene kan påvirke Norges sikkerhetspolitikk og forsvarsstrategi, og hvordan dette kan føre til endrede roller for landene i Norden. Selv om det nå er stor optimisme rundt økt integrasjon, arbeidsdeling og fornuftig organisering mellom landenes forsvar, er det også flere store sikkerhetsutfordringer og strategiske prioritering som må adresseres. De endrede geografiske forutsetningene kan løse gamle strategiske problem, men skaper potensielt også nye. Analysen vil ikke bare vise betydningen av økt regionalt samarbeid, men også hvordan et styrket nordisk forsvarssamarbeid kan utgjøre en faktor i et større globalt sikkerhetsbilde.

1.1 Problemstilling og struktur

Utvikling av problemstilling

Nordisk forsvarssamarbeid i rammen av NATO er ikke en tematikk hvor det eksisterer mye forskning og litteratur, rett og slett fordi dette er en situasjon Norden ikke har vært i tidligere. Det er skrevet mye om nordisk forsvarssamarbeid utenfor rammen av NATO, hvor det mest fremtredende rasjonale for samarbeidet har vært økonomiske stordriftsfordeler (Saxi, 2018). Etter at det ble kjent at Finland og Sverige søkte medlemskap ble det skrevet en del artikler om temaet, men kunnskapssøk på tidspunktet oppgaven ble til ga ingen treff på forskningsresultater eller masteroppgaver om temaet.

I lys av dette søker denne oppgaven å svare på følgende problemstilling:

«Hvilke strategiske effekter oppnås med økt nordisk forsvarssamarbeid?».

For å undersøke denne problemstillingen vil oppgaven først presentere det teoretiske og metodiske grunnlaget som oppgaven er bygget på. Kapittel 3 vil redegjøre for de strukturelle og strategiske endringer som har skjedd i Norges geopolitiske omgivelser. Kapittel 4 vil deretter analysere hvordan de geopolitiske endringene har skapt et nytt grunnlag for nordisk forsvarssamarbeid og drøfte problemstillingen. Avslutningsvis vil det i kapittel 5 bli gitt en oppsummering og konklusjon.

1.2 Avgrensning

Denne oppgaven vil i all hovedsak vektlegge det politiske og strategiske nivået. Det er disse som er førende for de underliggende strukturene og nivåene. Selv om oppgaven vektlegger politikk og strategi vil det være steder i oppgaven hvor det er hensiktsmessig å beskrive, drøfte og eksemplifisere på det underliggende operasjonelle og taktiske nivået.

Avskrekking og beroligelse har vært Norges balansepolitikk ovenfor Russland siden slutten av andre verdenskrig. Denne strategien har hatt som mål å vise at Norge har evne og vilje til å forsvare eget territorium og suverenitet, blant annet gjennom NATO-medlemskap. Samtidig har man signalisert ovenfor Russland at Norge har defensive intensjoner, blant annet gjennom muntlige forsikringer og selvpålagte restriksjoner. I en rapport til Forsvarskommisjonen argumenterer Julie Wilhelmsen at den beroligende delen av denne strategien i dag har liten innvirkning på russisk oppfatning av Norge og NATO. Hun poengterer også at Norge for Russland i dag fremstår som en forlenget fiendtlig arm av USA/NATO, og at så lenge det er et kjølig forhold mellom Washington og Moskva, så er norske

initiativ på beroligelse til liten nytte. Det er likevel verdt å nevne at Wilhelmsen med flere, ikke mener at beroligelse ikke har relevans for fremtiden, men at dette må gjøres gjennom konkrete beroligende tiltak, og at andre staters fremferd vil kunne endre russiske oppfatninger om Norge (Wilhelmsen, 2022). Gitt oppgavens fokus på forsvarssamarbeid og avskrekking i en NATO-kontekst vil det ikke være naturlig å ha en dypgående analyse av den komplekse og flerdimensjonale beroligelsespolitikken ovenfor Russland, selv om dette i fremtiden vil være en viktig faktor i norsk utenrikspolitikk.

Atomvåpen er en viktig del av den strategiske sikkerhetsdiskursen og spesielt dens avskrekkende effekt (Schelling, 1966). NATO poengterer i sitt strategiske konsept at det grunnleggende formålet for alliansens atomvåpenkapasitet er å bevare fred, forhindre tvang og avskrekke aggresjon. Så lenge atomvåpen eksisterer så vil NATO forbli en atomvåpenallianse (NATO, 2022c). Dette er en realitet som alle NATO-medlemmer lever under, inkludert Sverige og Finland. Ingen av de nordiske landene har atomvåpen, og fokuset til denne oppgaven vil være på de konvensjonelle kapabilitetene i Norden, selv om NATO som allianse har atomvåpen og denne inngår i dens strategi.

Danmark har en strategisk, geografisk posisjon i skjæringen mellom det kontinentale Europa, og Østersjøen-Skagerrak, og Island har en viktig strategisk plassering i linjen mellom Storbritannia og Grønland. Selv om det i oppgaven vil være naturlig å redegjøre og drøfte disse forholdene, så vil Island og Danmark ikke utgjøre en stor del av fokuset i analysen av problemstillingen. Hovedårsaken til dette er at Danmark ligger strategisk skjermet fra Russland, og deler heller ingen grense med dem. Et annet poenger er at Danmark ved tidligere forsøk på nordisk forsvarssamarbeid har vist lavt interesse for dette (Saxi, 2020). Dette blir ytterligere forsterket av at de politiske avtalene som gjøres mellom landene, hvor dette ofte inkluderer kun Norge, Sverige og Finland (Edvardsen, 2022b). Det naturlige operasjonsområdet for et nordisk forsvarssamarbeid vil være på den skandinaviske halvøy. Island har ingen forsvarsmakt, og vil kun spille en komplementær rolle geografisk.

Ved innlevering av denne oppgaven er det kun Ungarn som enda ikke formelt har godkjent den svenske NATO-søknaden. 24. januar 2024 uttalte statsministeren i Ungarn, Victor Orban, at han støtter svensk NATO-medlemskap og ber nasjonalforsamlingen i landet godkjenne denne ved første anledning (Djukastein & Torkelsen, 2024). Oppgaver tar derfor utgangspunkt i at Sverige blir medlem i NATO.

2 Teori og metode

Dette kapittelet vil beskrive det teoretiske rammeverket og ta for seg metoden som er brukt for oppgaven.

2.1 Teoretisk grunnlag

I internasjonal politikk eksisterer det flere ulike teorier som prøver å forklare og forutse hvordan og hvorfor stater handler slik de gjør. Mange av disse teoriene står i kontrast til hverandre, og noen er utfyllende til hverandre. Det er et viktig prinsipp at ingen av teoriene som blir presentert nedenfor er deterministiske, og dermed ikke kan oppfattes som en lovmessighet. Ingen teori har hundre prosent forklaringsgrad, og det eksisterer derfor ingen «teori om alt» innen internasjonal politikk.

I dagens klima i internasjonal politikk har temaer som polaritet, makt og geopolitikk blitt mer fremtredende i forskningslitteraturen og i det offentlige ordskiftet. Gitt oppgavens tematikk er det naturlig å plassere den innenfor realismen og geopolitisk tradisjon. Oppgaven tar derfor utgangspunkt i retningene innenfor klassisk- og strukturell realisme, geopolitikk og geostrukturell realisme. Disse teoriretningene beskriver sammenhengen mellom ulike faktorer og årsaker som påvirker staters valg av politikk og strategi. Dette vil skape en bred teoretisk plattform som åpner for en helhetlig analyse, med høy forklaringsgrad av ulike fenomener. Det vil også gi et verktøy for å se hvordan ulike mekanismer kan påvirker hverandre, og hvilke muligheter og begrensninger det kan gi.

Klassisk realisme og strukturell realisme

Kenneth N. Waltz regnes som en av de mest innflytelsesrike teoretikerne innenfor internasjonal politikk og er kjent for spesielt to verk. «Man, the State and War» hvor han utforsker årsaker til krig og konflikt gjennom tre ulike analysenivå – individnivå, statsnivå og det internasjonale systemet (Waltz, 2001). Selv om Waltz ikke avskriver viktigheten av individ og statsnivået, innser han at det er et behov for en teori om systemnivået. Stater og staters ledere har vært ulike gjennom historien, likevel har kriger alltid forekommet. Han anerkjenner at flere grunnleggende elementer fra klassisk realisme er viktig, slik som makt, anarki og staters suverenitet. Dette legger grunnlaget for hans neste bok, «Theory of International Politics» fra 1979. Her introduserer Waltz sin teori om strukturell realisme hvor han legger til grunn at det internasjonale systemet er anarkisk og at det ikke eksisterer en overordnet global autoritet som kan håndheve regler stater imellom, eller forhindre aggresjon. Dette gjør at makt er den viktigste faktoren for en stat i internasjonal politikk, og at stater eksisterer i et system hvor det ikke finnes en garanti for sikkerhet. Dette fører til at stater er grunnleggende

opptatt av egen sikkerhet, overlevelse og makt. Waltz argumenterer for at alle stater er like i form av at de er funksjonelle enheter som søker overlevelse i systemet, men varierer i kapabilitet. Denne kapabiliteten, eller den relative makten, måles i størrelse på befolkning, landområder, økonomisk styrke, militær makt, politisk stabilitet og dyktighet. Disse parameterne samlet sett vil avgjøre en stats evne til å påvirke det internasjonale systemet, og at stater i en eller annen form alltid er i konkurranse med hverandre (Waltz, 1979). Innenfor strukturell realisme finner man to ulike skoleretninger; defensiv og offensiv realisme. Offensiv realisme postulerer at stater søker å maksimere egen makt og oppnå sikkerhet gjennom dominans og hegemoni (Mearsheimer, 2014). Defensiv realisme mener på den andre siden at stater søker å opprettholde egen sikkerhet og overlevelse, og at det anarkiske systemet oppmuntret stater til å ha en moderat og defensiv utenrikspolitikk, og at en aggressiv ekspansjon av makt ofte kan føre til mindre sikkerhet. Defensiv realisme benekter likevel ikke at det finnes insentiver for statlig ekspansjon og konflikt mellom stater (Lobell, 2010).

Polaritet er et grunnleggende prinsipp i strukturell realisme, og sier noe om fordelingen av makt mellom stater i det internasjonale systemet. Systemet kan være unipolart, bipolarart eller multipolart. Hvilket system som eksisterer på et gitt tidspunkt, avhenger av hvor mange dominerende stater som eksisterer (Waltz, 1979). Perioden etter Sovjetunionens kollaps har ofte blitt omtalt som USAs unipolare øyeblikk siden USA var den eneste globale supermakten (Krauthammer, 1990a). Den kalde krigen var et bipolar system, med global rivalisering mellom to supermakter, Sovjetunionen og USA. Perioden før første verdenskrig og i mellomkrigstiden omtales ofte som multipolar, hvor flere dominerende stater konkurrerte om makt og innflytelse (Parker, 2020; Waltz, 1979). For å avgjøre hvor mange maktsentre (poler) som eksisterer, må maktfordelingen vurderes relativt opp mot hverandre. For eksempel så var de to sterkeste statene under forrige bipolar periode, Sovjetunionen og USA, langt sterkere enn de som var nummer tre og fire. Grunnen til at det er viktig avgjøre hvilket system som er gjeldende i en gitt periode er fordi at de ulike systemene har ulike egenskaper, hvor et unipolart og bipolar system tradisjonelt er mer stabilt enn et multipolart (Tunsjø, 2018a).

Balansering i internasjonal politikk referer til strategiene som stater bruker for å forhindre eller begrense maktakkumulering av andre stater. Det finnes flere ulike former for balansering. Intern balansering er definert som styrking egne økonomiske, teknologiske og militære ressurser. Ekstern balansering er tradisjonelt alliansedannelse hvor målet er å forhindre at en enkelt stat eller koalisjon blir for dominerende, og dermed en trussel mot andre staters sikkerhet og overlevelse (Waltz, 1979).

Waltz etablerer i sin teori noen grunnleggende faktorer som er nyttige for å analysere internasjonal politikk. Relativ makt, anarki og maktbalansering er sentrale i denne forståelsen. Når Waltz argumenterer for at stater balanserer primært mot andre stater som søker å endre maktbalansen, gir dette verdifull innsikt i USAs rivalisering med Kina, og maktbalanseteorien kan sies å ha høy forklaringsgrad av dette fenomenet. Likevel har den ikke universell forklaringskraft; maktforskyvningen mellom USA og Kina har foregått over flere tiår, og har utviklet seg sakte. Amerikansk balansering av Kina har ikke blitt fulgt opp av tilsvarende maktbalansering fra amerikanske allierte i Europa. Det kan heller ikke forklare hvorfor Sverige og Finland søkte NATO-medlemskap etter russisk aggresjon i Ukraina. Russland er langt svakere enn NATO. Waltz predikerte at stater, hvis de hadde mulighet til å velge, «flokker seg til den svake siden» for å oppnå mer maktbalanse fordi det er den sterkeste part som kan true disse statene mest (Waltz, 1979, s. 127). Dette tyder på at teorien til Waltz er mangelfull, og at det er andre faktorer i spill.

Trusselbalanse-teori

Trusselbalanse-teorien til Stephen M. Walt videreutvikler og utfyller noen av manglene som introduseres i teoriene til Waltz. Trusselbalanse-teori legger vekt på at stater ikke bare responderer på makt, men også på oppfattede trusler. Selv om også makt er en driver i denne teorien, så er det andre faktorer som også må vurderes. Geografisk nærhet, offensive militære kapabiliteter og aggressive intensjoner hos andre stater er viktige parameter som avgjør om en stat eller koalisjon oppfattes som en trussel (Walt, 1985). I motsetningen til maktbalanse-teori gir trusselbalanse-teori stor innsikt i hvorfor europeiske stater har økt sine forsvarsbudsjett og hvorfor Sverige og Finland har brutt sine lange tradisjoner med alliansefrihet og søkt medlemskap i NATO. I henhold til trusselbalanse-teori vil stater respondere på opplevd trussel, snarere enn maktakkumulasjon. Russlands geografiske nærhet og militære kapabiliteter, kombinert med deres aggressive oppførsel ovenfor Georgia og Ukraina har medført at de blir oppfattet som en trussel for andre europeiske stater. Walt er ikke alene om å vektlegge geografi som en viktig faktor, geopolitikk har vært en sentral teori innenfor studiet av internasjonal politikk siden starten av 1900-tallet.

Klassisk geopolitikk

Grunnlaget for den geopolitiske tenkningen i dag bygger ofte på teoriene til Alfred Mahan, Halford Mackinder og Nicholas Spykman, og deres teorier om sjømakt, «Heartland» og «Rimland». «Heartland-teorien» ble utviklet av Mackinder og publisert i 1904 i artikkelen «The Geographical Pivot of History». Teorien foreslår at området som utgjør det sentrale og østlige Europa, Sibir og

Vest-Asia er nøkkelen til global dominans og innflytelse. Dette området blir i Mackinders teori kalt for «pivot-area» eller mer populært «heartland». Videre argumenterer Mackinder for at den som kontrollerer «heartland» har grunnlaget for å dominere hele «verdensøyen» som omfatter hele det eurasiske kontinent (Mackinder, 1904). Nicholas Spykman's artikkel «Geography and Foreign Policy» fra 1938 er en videreutvikling av Mackinders teori om «heartland». Spykman argumenterer for at det er de kystnære områdene rundt landmassen i Eurasia som er viktige, og at kontroll over disse randstatene (Rimland) er avgjørende for global dominans. Han vektlegger i likhet med Mahan viktigheten av kontroll over sjøveiene og betydningen av sjømakt. Han deler Mackinders syn på at geografi spiller en avgjørende rolle i forståelsen av internasjonal politikk (Mahan, 1890; Spykman, 1938).

Denne forståelsen av geopolitikk har fått kritikk, hvor det på den ene siden kan argumenteres for at et slikt syn på internasjonal politikk og strategisk tenkning er foreldet. Gjennom det 21-århundre har det vært økt globalisering og større gjensidig avhengighet, som vil minske sannsynligheten for konflikt og krig mellom stater (Fettweis, 2003). På den andre siden kan det argumenteres for at selv om betydning av geografiske faktorer kan endre seg ved økt samhandling mellom stater, så kan de ikke utelukkes. Faktorer som areal, avstand, topografi, klima, størrelse på befolkning og tilgang til naturressurser er utvilsomt faktorer som påvirker den strategiske tenkningen og de politiske beslutningene hos en stat. Teoriene om «heartland» og «rimland» hører til det forrige århundre, men de er fremdeles gode utgangspunkt for forståelsen av maktbalansen i den internasjonale ordenen (Gray, 2004).

For å bruke klassisk geopolitikk i det 21-århundre er det meningsfylt å se på samspillet mellom staters geografiske forhold, relative makt og teknologiske utvikling. Disse faktorer påvirker strategisk tenkning og beslutningsprosesser, og gir innsikt i hvordan stater forstår og handler på grunnlag av disse. Relativ makt vil ikke være statisk, men dynamisk. Styrken til en stat avhenger av forholdet til en annen stat i en gitt situasjon. Geografisk beliggenhet kan diktere en stats sårbarhet eller mulighetsrom, en stat som er omgitt av mektige naboer og som har åpent lende i alle retninger kan ha en sårbar geopolitisk posisjon. På en annen side kan en stat med tilgang til hav og naturlige barrierer og hindringer en gunstig posisjon. Geografisk nærhet til viktige naturressurser og handelsruter kan også spille inn. Teknologi kan endre balansen mellom stater, hvor ny teknologi kan gi en tidligere svak stat økonomiske og militære fordeler som endrer maktbalansen, eller endrer en svak stat til en trussel (Andersen & Bekkevold, 2023). Denne forståelsen av geopolitikk er viktig å skille fra den geopolitiske retningen som Rudolf Kjellén, Friedrich Ratzel og Karl Haushofer sto for,

som i løpet 1920- og 30-årene ble en sentral del av den tyske nasjonalsosialistiske ideologien. Hvor «lebensraum im Osten», altså leverom mot øst, ble brukt for å rettferdiggjøre Nazi-Tysklands ekspansjonspolitik (Smith, 1980). Denne oppgaven tar ikke utgangspunkt i en slik retning eller forståelse av begrepet geopolitikk.

Geostrukturell realisme

I boken «The Return of Bipolarity» introduserer Øystein Tunsjø konseptet geostrukturell realisme, hvor han argumenterer for at integrering av geopolitiske elementer i strukturell realisme kan forbedre teoriens evne til å forklare og forutse fenomener i internasjonal politikk. Tunsjøs tilnærming kombinerer geografiske faktorer med de tradisjonelle perspektivene fra strukturell realisme. Dette tilfører strukturell realisme en ny dimensjon i forståelsen av staters atferd og interaksjon.

Perspektivet til Tunsjø understreker viktigheten av geografisk plassering og de fysiske omgivelsene til en stat, og hvordan dette kan påvirke en stats utenrikspolitik og strategiske beslutninger. Boken tar utgangspunkt i at verden er tenderer mot å igjen være bipolar, hvor USA og Kina er de dominerende supermaktene (Tunsjø, 2018a). I det forrige bipolare systemet var Norden og havområdene rundt et avgjørende strategisk område, i det nye bipolare systemet er dette området i beste fall en viktig del av periferien. Ved tolkning av faktorene fra både geopolitikken og strukturelle realisme, vil man se at maktforskyvningen mellom USA og Kina kan ha en innvirkning på trusseloppfatningen til de nordiske landene. I en situasjon hvor USA er ressursmessig strekt mellom territorielt forsvar av NATO i Europa og økende balansering av Kina i Øst-Asia, vil det med et aggressivt Russland fremstå som mer utrygt å stå utenfor NATO-alliansen for Sverige og Finland enn tidligere. Geostrukturell realisme vektlegger flere sentrale element fra både klassisk og strukturell realisme som ytterligere øker forklaringskraften til realismen, og representerer en viktig videreutvikling av teorien.

Politikk og strategi

Så langt har dette kapittelet søkt å legge et teoretisk grunnlag for hva som kan påvirke og forme staters oppfatning av seg selv og andre i det internasjonale miljøet. For å gi et fullstendig teoretisk grunnlag er vil det derfor være nyttig å definere hvordan stater utvikler sin politikk og strategi basert på disse faktorene.

I sin mest grunnleggende form referer strategi til relasjonen mellom definerte mål, tilgjengelige ressurser og midler, og metoden som anvendes for å oppnå disse målene. Sverre Diesen argumenterer for at en strategi må inneholde tre essensielle egenskaper; at den er dynamisk, langsiktig og helhetlig (Diesen, 2013). I litteraturen om strategi, som spenner fra militærteori til

næringsliv og sport, er det en bemerkelsesverdig mangel på en enhetlig definisjon av begrepet strategi. Det etymologiske opphavet til ordet «strategi» kan spores tilbake til det antikke greske ordet «strategos», som betyr general (Kazhdan, 2005). Selv om konseptet har sine røtter i antikkens Hellas, ble det ikke anvendt i sin nåværende form før slutten av det 18. århundre, av nasjoner som Storbritannia, Frankrike og Tyskland. Den moderne bruken av ordet oppstod som en respons på behovet for en mer teoretisk tilnærming til planlegging og forberedelse av militære operasjoner (Freedman, 2015, s. xii-xiii). I introduksjonen til boken «Military strategy in the 21st century» beskrives noen sentrale elementer i militærstrategi og utformingen av denne. Eksistensen av en militær styrke av en viss størrelse, i kombinasjon med evnen til å sette mål og legge troverdige planer skaper en avskrekkende strategisk effekt ovenfor en mulig motstander. Videre fremholdes det at strategisk tenkning og planlegging gir muligheten til å utvikle en politikk som gir alternativer og handlingsrom på tvers av det politiske, militære, økonomiske og diplomatiske området. Denne skapes i den sivil-militære dialogen, altså mellom folkevalgte politikere og militære beslutningstagere. En slik politisk styring av militærmakt er et grunnleggende prinsipp i den demokratiske staten. En slik tilnærming til strategi vil ofte være del av en større nasjonal strategi eller en strategi innad i en allianse (Matlary & Johnson, 2020, s. 4-5). Definisjon av strategi har vist seg å være notorisk vanskelig å definere, spesielt på et generelt grunnlag. Den overnevnte definisjonen passer godt til styresett som er demokratiske, hvor militærmakt og nasjonale strategier hviler på legitimitet i befolkningen og er underlagt et folkevalgt politisk styre. På den andre siden kan en slik definisjon være mindre passende for autoritære stater, hvor slike strategier ikke skjer i dialogen mellom ulike sivile og militære sektorer, men er forbeholdt en herskende elite eller en diktator. Dette er en viktig avklaring for å forstå hvordan strategi utformes og forstås i en nordisk kontekst.

2.2 Metode

Vitenskapelig metode er retningslinjer for hvordan påstander om virkeligheten bør formuleres, og hvordan man skal gå frem for å samle inn, analysere og fremstille data for å begrunne disse påstandene (Jacobsen, 2022 s. 14). I dette kapittelet vil det redegjøres for det vitenskapsteoretiske utgangspunktet for oppgaven, samt hvilken metode som er brukt i forskningsprosessen. Dette inkluderer en gjennomgang av forskningens underliggende filosofi, metodiske valg og en beskrivelse av innhenting av data, intervjuobjekt og analyse.

Vitenskapsteori

Det ontologiske ståstedet for denne oppgaven forutsetter et tydelig skille mellom en objektiv, fysisk virkelighet og en menneskeskapt virkelighet. Mens naturvitenskapen konsentrerer seg om å studere den objektive virkeligheten, som eksisterer uavhengig av menneskelig oppfatning, fokuserer samfunnsvitenskapen på mennesker, deres atferd, tenkemåter og sosiale system. Sosiale konstruksjoner som demokrati eller ulike organisasjoner er eksempler på elementer i denne menneskeskapte virkeligheten (Jacobsen, 2022, s. 34). Dette perspektivet avviser universelle lovmessigheter, og legger heller vekt på kompleksiteten og variasjonen som preger menneskelig atferd og sosiale strukturer. En slik forståelse fremmer en helhetlig forskningstilnærming og muliggjør dybdeforståelse. Den tar også i betraktning sannsynlighet fremfor fastlåste lovmessigheter, hvilket betyr at sosiale systemer kan studeres med en forståelse av mulige avvik fra det forventede (Jacobsen, 2022, s. 35). Innenfor denne konteksten kan NATO som organisasjon sees på som en sosial konstruksjon, hvor forpliktelse til kollektivt forsvar gjennom artikkel 5 er på bakgrunn av en felles enighet om å komme hverandre til unnsetning i tilfelle et av medlemmene blir angrepet.

Epistemologisk sett bygger oppgaven på pragmatisme, en vitenskapsteori som vektlegger kunnskapens praktiske bruk. Kunnskap er ikke statisk eller objektiv, men kan formes, utvikles og verifiseres gjennom interaksjon med andre mennesker. Dette gir rom for en mer nyansert forståelse av kunnskap som ikke bare er et resultat av observasjon. I kjernen av dette ligger det en tro på intersubjektivitet, en ide om at forståelsen av verden rundt oss er påvirket av interaksjon med andre individer. Selv om objektiv kunnskap er mulig, slik det er innen naturvitenskap, så anerkjenner pragmatismen at kunnskap er påvirket av den konteksten den er forankret i (Jacobsen, 2022, s. 35-37). Krig og konflikt er et eksempel på utfordring med absolutte lovmessigheter, hvor de bakenforliggende årsakene sjeldent kan forklares med en enkelt årsak-virkning, men må forstås i en bredere kontekst av individuelle og kollektive handlinger, politikk og strategi.

Metodologisk benytter oppgaven en abduktiv tilnærming, hvor det er en vekselvirkning mellom teori, empiri, hypoteser og spørsmål. I motsetning til en deduktiv tilnærming, hvor prosessen tar utgangspunkt i teori for deretter å teste dette gjennom empirisk data, eller den induktive tilnærmingen, hvor man begynner med data og deretter utvikler en teori, så vil en abduktiv metode være gjentagende prosess. Denne tilnærmingen anerkjenner at forskningsprosessen ikke er lineær, og tar høyde for at det kan komme overaskende eller uventede funn underveis i prosessen. Ved å anvende abduksjon drar forskningsprosessen nytte av å både kunne benytte den strukturen og veiledningen som teori gir, samt å være åpen for nye innsikter som kommer fra empirien. Det vitenskapsteoretiske ståstedet som er valgt fører derfor til høy grad av fleksibilitet, hvor metoden kan tilpasses utviklingen i oppgaven (Jacobsen, 2022 s. 37-45). Å bruke en abduktiv metode i oppgaven var basert på at fenomenet og den teoretiske bakgrunnen for svensk og finsk søknad til NATO var nokså ubeskrevet i forskningslitteraturen. I tillegg var det et ønske å bruke et bestemt teoretisk rammeverk innenfor en realismetradisjon, det fremsto derfor som mest hensiktsmessig å bruke denne metoden.

Undersøkellesdesign og valg av metode

For å undersøke problemstillingen har jeg sett på hvilket undersøkelsesopplegg som belyser denne på best mulig måte. Intensive opplegg er egnet for å gå i dybden på et fenomen og retter seg mot å få en detaljert og grundig forståelse. Oppgavens problemstilling passer godt overens med en casestudie, hvor det i dette tilfellet er finske og svensk søknad om NATO-medlemskap og betydningen dette kan få for nordisk forsvarssamarbeid. Et slikt opplegg vil kunne gi en detaljert beskrivelse av mulighetene som ligger dette samarbeidet i rammen av NATO, og egner seg godt for å utvikle ny forståelse. Intensive undersøkelser bruker ofte kvalitative data og bruker få enheter for å skape en dybdeforståelse (Jacobsen, 2022, s. 99-134). Særpreget til en casestudie er at fenomenet som skal studeres er sterkt knyttet til konteksten (Busch, 2013 s. 56). I dette tilfellet er konteksten den overordnede geopolitisk, strukturelle og strategiske situasjonen. Det ble derfor naturlig å velge en kvalitativ metode på bakgrunn av at oppgaven forsøker å utforske og forstå hvilket potensial som ligger i nordisk forsvarssamarbeid i rammen av NATO. Dette stemmer overens med at det er lite kunnskap om fenomenet som skal studeres (Jacobsen, 2022 s. 149)

Eksisterende litteratur og innhenting av data

Nordisk forsvarssamarbeid har vært i det offentlige ordskifte helt siden slutten av andre verdenskrig (Raake, 2021). Det eksisterer en mengde ulike forskningsprosjekt, oppgaver og akademisk litteratur som omhandler nordisk forsvarssamarbeid, men ikke i rammen av at samtlige nordiske land er medlem i NATO. Dette har gjort at det var lite eksisterende litteratur å bygge videre på. Etter at Sverige og Finland offisielt søkte NATO-medlemskap i mai 2022, har det kommet ut to rapporter som beskriver dette «nordiske potensialet»; Forsvarskommisjonen av 2021 – Forsvar for fred og frihet, og Forsvarssjefens fagmilitære råd 2023 (Forsvaret, 2023a, s. 10; NOU 2023: 14, 2023, s. 264). Disse to dokumentene vil utgjøre utgangspunktet for litteraturstudiet i oppgaven. Utover dette eksisterer det forskere og rådgivere hos ulike institusjoner som har ekspertkunnskap og relevant erfaring omkring samme tema. Det er derfor naturlig at oppgaven tar sikte på å gjennomføre både litteraturstudie og eliteintervju. At oppgaven tar høyde for innsamling av kvalitativ data gjennom ulike metoder kan føre til et mer detaljert, og muligens også sant bilde av virkeligheten (Jacobsen, 2022, s. 189). Øvrig søk etter litteratur vil gjøres gjennom ulike søkemotorer (eks: Google Scholar og brage), relevante nettsider til offentlige myndigheter og organisasjoner. Oppgaven bruker også snøballmetoden som tar høyde for tips til relevant litteratur mottatt fra intervjuobjekt, veileder, kildelister i artikler etc. (Jacobsen, 2022, s. 197).

Intervju og valg av intervjuobjekter

Hensikten med å gjennomføre eliteintervju er for å kartlegge hva som var den dominerende meningen hos utvalgte ekspert angående nordisk forsvarssamarbeid. I tillegg kan det gi innsikt i hvilke utviklingstrekk og retning et slikt samarbeid mest sannsynlig ville ta i tiden fremover. Utvalg av intervjuobjektene har blitt gjort på bakgrunn av kjennskap til, og arbeid med nordisk samarbeid, forsvarsplanlegging og sikkerhetspolitikk. Det er også et poeng å gjøre disse intervjuene relativt tidlig i arbeidet med oppgaven for å kartlegge relevante temaer og en spissing av oppgaven.

Intervjuobjekt

Følgende personer ble intervjuet:

Svein Efjestad

Tidligere sikkerhetspolitisk direktør (2013-2022) og ekspedisjonssjef (1995-2013) i Forsvarsdepartementet. Har jobbet ved Forsvarsdepartementet siden 1981 og frem til pensjon. Er nå seniorrådgiver ved Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI). Han har innehatt flere verv og representert Norge i rekke komiteer i NATO, samt bilateralt. Er utdannet statsviter med fordypning i internasjonal rett og historie ved Universitetet i Oslo (NUPI, 2024b). Regnes som en nestor i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk, og har unik erfaring, innsikt og kunnskap om nordisk forsvarssamarbeid.

Intervjuet ble gjennomført på Akershus festning 27. september 2023.

General Sverre Diesen

Tidligere forsvarssjef i Norge (2005-2009). Har hatt en rekke stillinger i Forsvaret på ulike nivå, og har utarbeidet to forsvarsstudier (2000 og 2007). Jobber nå som sjefsforsker ved Forsvarets Forskningsinstitutt (FFI). Er utdannet gjennom Hærens krigsskole, Forsvarets stabsskole og britiske Staff College Camberly, innehar også en sivilingeniørgrad fra Norges tekniske høgskole (Leraand, 2023). General Diesen er en aktiv og uredde samfunnsdebattant, og har i en årrekke vært en viktig stemme i den norske forsvarsdebatten.

Intervjuet ble gjennomført på hans kontor ved FFI 2. oktober 2023.

Generalmajor Henning-A. Frantzen

Sjef ved avdeling for forsvarspolitik og langtidsplanlegging i Forsvarsdepartementet. Har bred erfaring fra ulike nivåer i Forsvaret og er utdannet gjennom Hærens krigsskole og Forsvarets stabsskole. Har i tillegg en PhD fra King's College London (Forsvarsdepartementet, 2021).

Intervjuet ble gjennomført på hans kontor ved FFI 2. oktober 2023.

Karsten Friis

Er tilsatt som forsker 1 i Forskningsgruppen for sikkerhet og forsvar ved NUPI. Har ekspertkompetanse innenfor en rekke forsvars- og sikkerhetspolitiske områder. Har tidligere erfaring fra Forsvaret og Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE). Er utdannet ved London School of Economics, Universitetet i Oslo og University of Groningen, og innehar både en Cand Polit og PhD-grad (NUPI, 2024a).

Intervjuet ble gjennomført på hans kontor ved NUPI 11. oktober 2023.

Gjennomføring av intervju og sitatsjekk

Alle intervjuene ble gjennomført som semistrukturerte intervju, hvor det ble benyttet en intervjuguide. På grunn av den faglige og erfaringsmessige tyngden til intervjuobjektene var det viktig for oppgavens pålitelighet at det ble gjennomført sitatsjekk, dette er også etter mitt synspunkt redelig siden jeg ønsket at intervjuobjektene ikke skulle være anonymisert (Tjora, 2017, s. 179). Ved anmodning om intervju ble det også sendt ut et informasjonsskriv som informerte intervjuobjektet om tema for oppgaven, samt informasjon om mulighet til å trekke sitater eller hele intervjuet uten å oppgi grunn. Siden alle jeg intervjuet har, eller har hatt, svært fremtredende offentlige stillinger, så anså jeg faren med uheldige intervju effekter som lav (Jacobsen, 2022, s. 189).

Metodekvalitet

En av utfordringene med metoden og undersøkelsesprosessen er som sagt mangelen på litteratur og tidligere forskning. Dette har ført til at det har vært et bredt søk etter relevant litteratur, noe som kan påvirke både pålitelighet og gyldighet til oppgavens funn. Det har derfor vært særlig viktig med kildekritikk i undersøkelsesprosessen, samt ulike «datapunkt» for å bygge oppunder påstander som blir gjort. Her har det vært særlig nyttig med ekspertuttalelsene som ble gitt gjennom intervjuet.

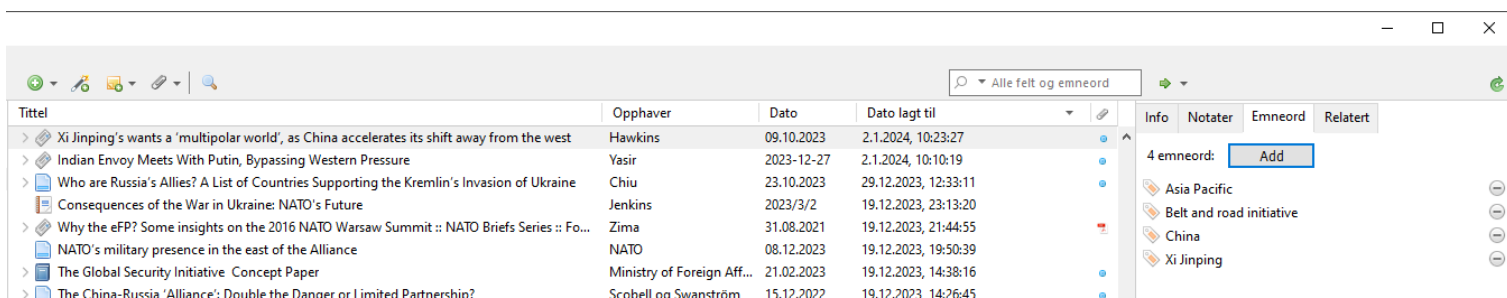
Vurdering av kilder har vært et gjennomgående fokus i oppgaven, hvor dette har vært basert på følgende kriterier; Forfatter(e), hvor bakgrunn, utdanning og tidligere forskningsbidrag har vært viktig for å vurdere kredibilitet. Publikasjon i tidsskrift eller anerkjent nyhetsbyrå (f. eks The Washington Post, Foreign Policy, Reuters, NRK, Aftenposten). Politisk orienterte publikasjoner har i noen grad blitt brukt (f. eks Minevra, Civita), hvor vurdering av forfatter av artikkel har blitt nøye vurdert. Noen steder er det har det vært naturlig å referere til mer generiske hjemmesider (f. eks IMF, World Bank, SIPIR), her har oppgaven søkt å kun bruke disse hvor det ikke er mulig å fremskaffe

samme data fra noen av de øvrige kildene, og hvor hjemmesiden er fra veletablerte organisasjoner (Everett & Furseth, 2012, s. 86-87).

Mitt eget ståsted som norsk offiser kan også ha påvirket tolkningen av litteraturen og informasjonen som ble gitt i intervjuene. Gjennom snart to tiår i Forsvaret er det vanskelig å «sette seg utenfor» konteksten som blir diskutert i oppgaven, hvor egne opplevelser av ikke tilstrekkelige midler opp mot oppgaver kan være et av disse eksemplene. Oppgaven tar hovedsakelig utgangspunkt i et Norsk ståsted, selv om det er steder hvor det er hentet data fra finske og svenske kilder kan dette føre til en «norsk bias», hvor oppgaven ikke klarer å fange opp viktige nyanser fra perspektivene til Sverige og Finland (Tjora, 2017, s. 235).

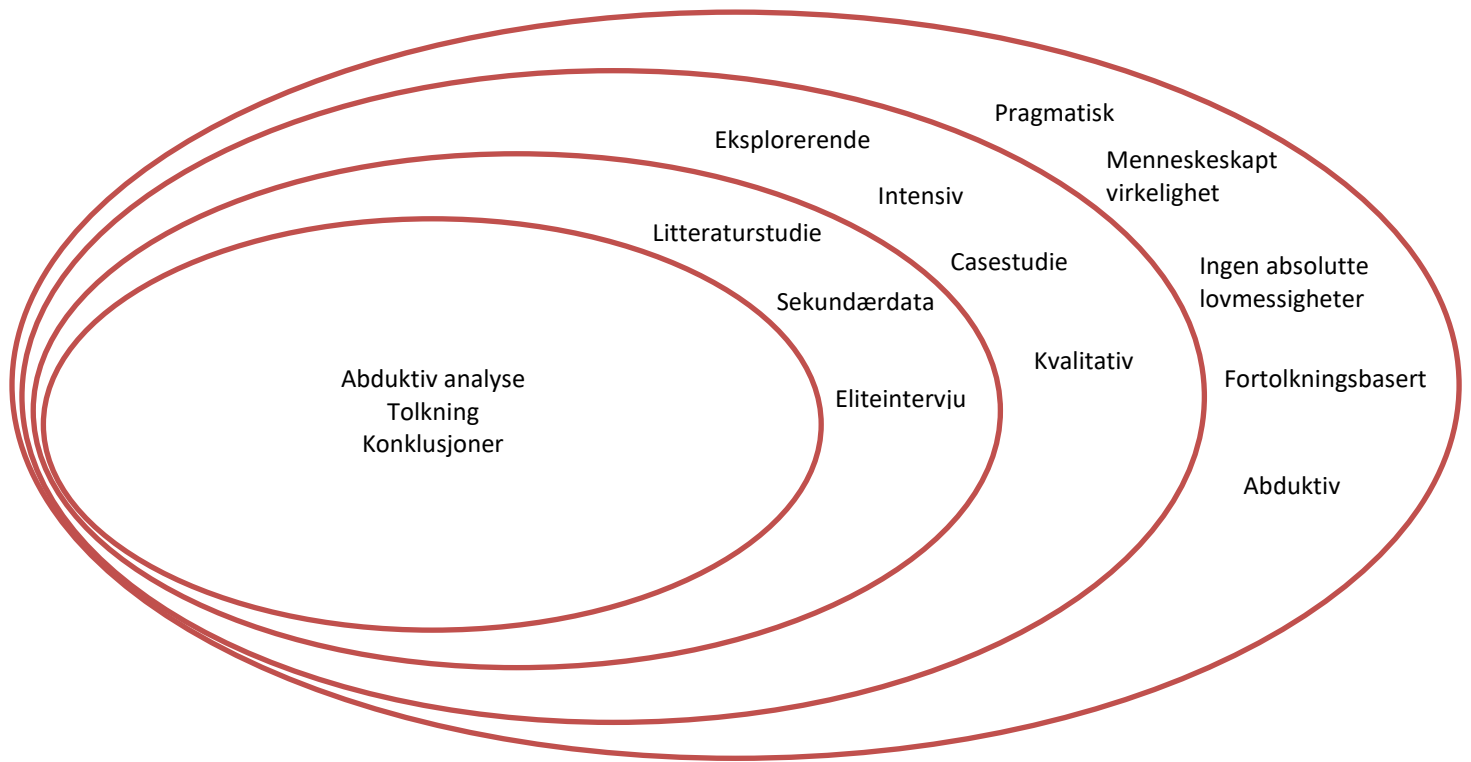
Ved utarbeidelse av intervjuguide hadde jeg på dette tidspunktet i prosessen lite oversikt over tilgjengelige kilder. Det var derfor hensiktsmessig å inkludere spørsmål som var mer generelle, og noen som gikk mer spesifikt inn på nordisk forsvarssamarbeid. Dette gjorde at intervjuet var åpent for et bredt tilfang av informasjon og kilder. Det jeg oppdaget underveis i intervjuene var at personen som ble intervjuet ofte omtalte flere av spørsmålene i et resonnement, og svarene jeg fikk var svært utfyllende. Sitatsjekk ble gjennomført i løpet av januar, og ble gitt til intervjuobjektene slik de er skrevet inn i oppgaven.

For å sortere den store mengden med litteratur har referanseverktøyet Zotero blitt brukt. Dette har var spesielt nyttig ved å kunne nytte emneknagger for å sortere litteratur under ulike tema.

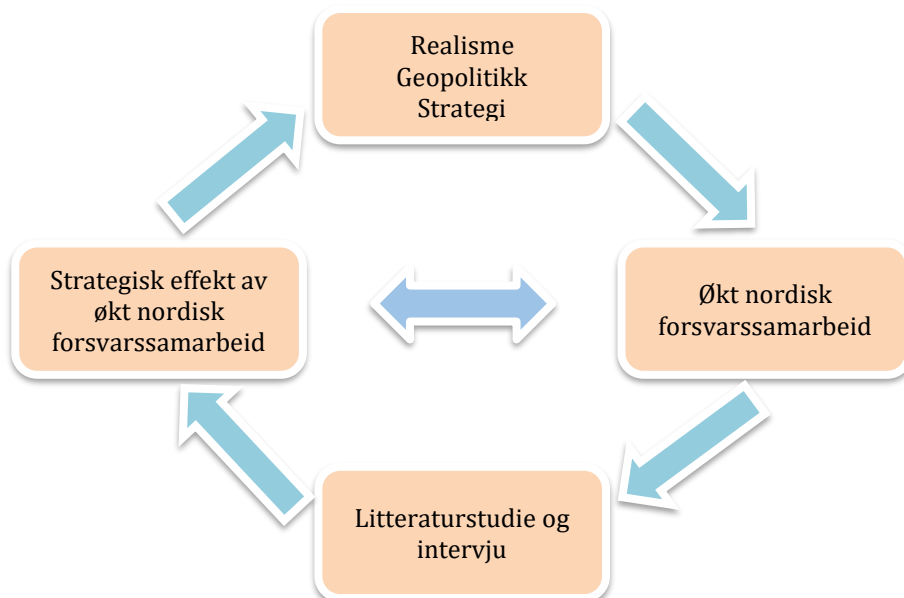

Figur 1. Eksempel på bruk av emnesortering

2.3 Grafisk fremstilling av forskningsmetode

Figur 2. Grafisk fremstilling av forskningsmetode (Busch, 2013, s. 49)

Figur 3. Grafisk fremstilling av vekselvirkning mellom teori, empiri, hypoteser og spørsmål (Jacobsen, 2022, s. 38).

3 Strukturelle og strategiske omgivelser

Russlands invasjon av Ukraina i 2022 ble møtt med overraskelse fra mange vestlige ledere, selv om det i dag er tydelige tegn på at det motsatte burde være tilfellet (Harris et al., 2022). Aggresjon og revisjonisme har vært en stadig større del av russisk utenrikspolitikk i løpet av 2000-tallet, og NATO har gjort for lite for å demme opp for dette. Dette har ført til at Europa og Vesten i dag står ovenfor en svært utfordrende situasjon i Ukraina, og regionens sikkerhet er svekket (Bolton, 2022).

Utviklingen i Europa og frykten for krig føyer seg inn i en økende negativ trend for den globale sikkerhetssituasjonen. Rivalisering mellom Kina og USA har tiltatt i styrke, og kan på sikt endre ressursinnsatsen fra USA i Europa. Dette vil kreve mer av de europeiske medlemslandene i NATO. For Norge har utviklingen medført store endringer i våre sikkerhetspolitiske omgivelser. Russland har konvensjonelt blitt svekket gjennom en ressurskrevende krig i Ukraina, som gjør at russiske strategiske kapasiteter på Kolahalvøya er desto viktigere (Edvardsen, 2024). Sikkerhetsutviklingen i Europa, økende rivalisering og den geopolitiske endringen som svensk og finsk NATO-medlemskap representerer medfører store endringer i Norges strukturelle og strategiske omgivelser. Dette kommer i en tid hvor vesten brått har blitt vekket fra en lang periode i en relativt fredsoptimistisk tilstand. I denne relativt fredfulle perioden har europeisk og vestlig sikkerhets- og forsvarsstrategi vært konsentrert rundt «krigen mot global terrorisme» og internasjonal krisehåndtering. Dette førte til en nedprioritering av nasjonalt og kollektivt forsvar blant de fleste NATO-land, hvor utenlandsoperasjoner ble den dimensjonerende oppgaven. Norge har i samme periode endret innretningen av Forsvaret, fra et mobiliserbart invasjonforsvar til et profesjonalisert og mindre innsatsforsvar (Mobeck-Hanssen et al., 2021). Utviklingen i Norge har vært lik trenden i resten av Europa, hvor det har hersket en fredsoptimisme som undervurderte potensialet for mellomstatlig konflikt og krig.

3.1 Russland mot vesten

Russland har siden årtusenskiftet vist en økende vilje til å bruke militær makt for å oppnå sine mål, og regimet i Kreml har i stigende grad utvist en antivestlig holdning. De første tegnene på denne utviklingen var tydelige allerede under NATOs intervensjon i Kosovo i 1999, hvor USA og NATO innledet en militær operasjon uten godkjenning i FNs sikkerhetsråd. Dette ble oppfattet som en tilsidesettelse av spesielt Russland. Den påfølgende spenningen som oppsto da russiske styrker inntok Kosovos hovedflyplass i Pristina kan tolkes som en russisk motvilje og markering for nettopp dette (Wintour & Traynor, 1999; Østerud, 2021, s. 137). På sikkerhetskonferansen i München i 2007 uttrykte Putin sterk misnøye med USA og andre vestlige land, og uttalte at USA og dets allierte gjør

verden til et farligere sted (NRK, 2007). Etter NATO-toppmøtet i Bukarest i 2008 kunngjorde alliansen i slutterklæringen at de ønsker både Georgias og Ukrainas aspirasjon til å bli NATO-medlemmer velkommen (NATO, 2008). Dette bidro til at Russland uttalte støtte til at de to autonome regionene Sør-Ossetia og Abkhasia søkte uavhengighet fra Georgia. Etter russiske beskyldninger om folkemord begått av georgiske styrker, rykket russiske styrker inn i Georgia i august 2008. Resultat var fem dager med kamphandlinger og at Georgia mistet kontroll over Sør-Ossetia og Abkhasia (Løkling, 2022). I praksis skapte dette en situasjon for Georgia som gjorde NATO-medlemskap umulig, siden alliansen ikke tar inn land med aktive konflikter eller disputerte territorier. Denne strategien ble også brukt i Ukraina i 2014, da Russland annekterte Krim og støttet russiske separatister i de ukrainske regionene Donetsk og Luhansk. Den russiske annekteringen av Krimhalvøya ble møtt med overraskelse og fordømmelse i Vesten, men på tross av kritikk og sanksjoner var det likevel relativt god dialog med andre vestlige land, inkludert Norge. I oktober samme år feiret Norge frigjøringen av Finnmark sammen med utenriksminister i Russland, Sergeij Lavrov (Horn et al., 2014). Det kan også hevdes at de fleste sanksjonene som USA og Europa påførte Russland skadet europeiske land mer enn det skadet Russland (Ashford, 2016).

Russlands stadig dårligere forhold til Vesten og krigen i Ukraina har medført en varig endret sikkerhetssituasjon i Europa (Christensen, 2023). Vestens trusselbilde av Russland i dag er sterkt endret sammenlignet med inngangen på årtusenet, selv om denne persepsjonen har utviklet seg i ulik hastighet for ulike stater. For Sverige og Finland, som inntil nylig hadde nøytralitet og alliansefrihet som viktige prinsipper i sin utenrikspolitikk, har denne utviklingen vært dramatisk de siste årene. Svensk nøytralitet har sitt utspring fra tidlig på 1800-tallet, og har vært en bærebjelke i svensk utenrikspolitikk. I en periode etter andre verdenskrig ønsket Sverige et nordisk forsvarsforbund tuftet på en tanke om nøytralitet. Dette førte ikke frem siden både Norge og Danmark hadde vært okkupert under andre verdenskrig, og det eksisterte en erkjennelse av at den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa var på vei til å dele seg mellom øst og vest. I 1949 ble Norge og Danmark medlemmer av NATO, og Sverige valgte å fortsette sin linje med alliansefrihet (Løkling, 2023; NATO, 2023a; Utenriksdepartementet, 1949). Finland på sin side har en mer pragmatisk tilnærming til dette på grunn av sin historie med å være inneklemt mellom to tidligere stormakter. Fra slutten av 1100-tallet og frem til Finland ble en republikk i 1919 var Finland først en del av Sverige, for så å bli erobret av Russland i 1809. Freden og selvstendigheten som ble vunnet i 1919 ble så avbrutt av Vinterkrigen i 1939, Fortsettelseskrigen i 1941 og Lapplandskrigen i 1944. Etter andre verdenskrig ble Finland plassert på den tapende siden på grunn av bistanden de hadde fått fra Tyskland under Fortsettelseskrigen. Dette førte til at Finland ble pålagt store begrensninger under fredskonferansen i

Paris i 1947, men de ble likevel tilkjent sin suverenitet. Etter andre verdenskrig sto Finland i fare for å bli tvunget inn i en forsvarspakt med Sovjetunionen. Som en overlevelsesstrategi og med støtte fra Sverige inngikk Finland i stedet en vennskaps-, samarbeids- og bistandsavtale. Avtalen ble erklært ugyldig kort tid etter Sovjetunionens fall. (Kämpe, 2021).

Etter Sovjetunionens oppløsning tok det ikke mange år før både Sverige og Finland ble med i partnerskapsprogrammet til NATO; «Partnership for Peace» (PfP). Programmet legger opp til at stater utenfor alliansen kan inngå i ulike samarbeid med NATO (NATO, 2022d). Debatten om fullt medlemskap i NATO har gått til ulike tider, men frem til 2022 har det ikke vært stor oppslutning om dette, og begge land har valgt å stå utenfor alliansen. Det kan også tenkes at den stadig tettere integrasjonen med vesten og det gode samarbeidet landene hadde med NATO på dette tidspunktet gjorde at de heller aldri vurderte NATO-medlemskap som nødvendig. Både Sverige og Finland har hatt sikkerhetssamarbeid med USA og andre europeiske stater. Det har også vært ulike konstellasjoner med samarbeid blant de nordiske landene, hvor dette samarbeidet har hatt begrensninger på grunn av ulik alliansetilknytning. Rundt spørsmålet om NATO virker det som de har hatt en holdning som har medført at de har knyttet seg så nærme som det er mulig uten å være fullt ut medlem, uten å sende for sterke signaler til Russland om dette.. (Moe, 2022; Møller, 2017; Solli & Solvang, 2022).

Ved den russiske annekteringen av Krim og krigen i Donbass i 2014 ble det reell bevegelse i dette standpunktet, og i begge land økte støtten for medlemskap i NATO (Ford, 2014; Järvenpää, 2015). Det ble også et vendepunkt for nedbyggingen av forsvarsevnen som har pågått i de fleste vestlige land siden slutten av det kalde krigen. Sverige og Finland innså at det var behov for økning i militær egenevne. Fra midten av 2010-tallet og utover inngikk Sverige og Finland flere ulike forsvarsavtaler med USA, Norge og hverandre (Andreassen et al., 2020; Mehta, 2018). Det definitive vendepunktet kom likevel ikke før 24. februar 2022, utløst av Russlands fullskala invasjon av Ukraina. For selv om europeiske og nordiske land har økt forsvarsbudsjettene de siste årene, har det gitt variable resultater i reell kampkraft. Dette skyldes blant annet den kraftige prisveksten i forsvarsindustrien, som blant annet er forårsaket av at forsvarsteknologi blir stadig mer teknologisk avansert. (Bergmann et al., 2022). Tidligere sikkerhetsgarantier ble for Sverige og Finland for lite konkrete, og under øvelse Cold Response i mars 2022, uttalte Jens Stoltenberg at NATO ikke kan garantere militærhjelp skulle Sverige eller Finland bli invadert av Russland (NTB, 2022a). Dette førte til en overraskende rask

vending av svensk og finsk syn på NATO-medlemskap, og 18. mai 2022 søkte både Sverige og Finland offisielt medlemskap i NATO (Stoksvik & Nave, 2022).

Resultatet av russisk utenrikspolitikk siden årtusenskiftet har ført til stadig større mistillit og distanse mellom Vesten og Russland. Russland har nok en gang har endt opp med å fremstå som den dimensjonerende motstanderen for nordiske og europeiske stater. Russisk aggresjon har ført Sverige og Finland stadig nærmere NATO, som til slutt tvang dem til å forlate sin politikk med alliansefrihet og søke fullt medlemskap. Selv om svensk og finsk medlemskap i NATO neppe vil endre noe for utfallet i Ukraina, så er det så langt den største geopolitiske konsekvensen av krigen. Samling av Norden i NATO åpner for fullt ut politisk og militært samarbeid i rammen av den største militæralliansen i historien. Videre har den russiske isolasjon fra Vesten ført til at de har søkt tettere bånd med andre mer autoritære stater, slik som Kina, Iran, Syria og Nord Korea (Chiu, 2023). Dette har blant annet ført til at Russland har klart å omgå mange av sanksjonene som Vesten har forsøkt å pålegge dem (Busvine, 2024).

3.2 NATO

Etter den kalde krigen gjennomgikk NATO en strategisk reorientering, hvor alliansen gikk fra å fokusere utelukkende på kollektivt forsvar til å omfatte fredsbevarende operasjoner og internasjonal krisehåndtering utenfor NATOs kjerneområde. Slike engasjement ble fra midten av 1990-tallet og utover NATOs dimensjonerende oppgave, og førte til en rekke ulike reformer og endring av NATOs styrke- og kommandostruktur (NATO, 2022a; Palmer, 2019). I en periode hvor NATO var kraftig opphengt i utenlandsoperasjoner ble det i 2008 fremmet et ønske om økt fokus på NATOs kjerneområde, spesielt i nordområdene. Dette ble fremmet av Norge gjennom «nærområdeinitiativet», og kom som et resultat av en norsk oppfatning av et mer ambisiøst og truende Russland i deres nærområder (Gotkowska, 2014; Utenriksdepartementet, 2009). Denne oppfatningen ble gradvis delt av resten av alliansen, og de neste årene og spesielt etter annekteringen av Krimhalvøya i 2014 ble det gjort store endringer i NATOs struktur.

NATO-toppmøtet i Wales i 2014 medførte flere signifikante endringer for alliansen. For det første ble kollektivt forsvar igjen satt som alliansens viktigste kjerneoppgave. Problemet med stadig synkende forsvarsbudsjett ble også adressert, hvor det i slutterklæringen ble det tydelig slått fast at medlemslandene forpliktet seg til å stanse reduksjonen i forsvarsbudsjett og møte et mål om å bruke

2% av BNP på forsvar innen et tiår. I tillegg til dette ble NATOs reaksjonsstyrke foreslått kraftig styrket. Dette innebar blant annet etableringen av «Very High Readiness Joint Task Force» (VJTF) som på få dager kunne deployere innenfor NATOs ansvarsområde, for å møte ulike utfordringer eller trusler (NATO, 2014). Ved det neste NATO-toppmøtet i Warszawa i 2016 ble trusselen fra Russland ytterligere fremhevet i slutterklæringen, og det ble stadfestet en beslutning om å styrke NATOs østflanke gjennom opprettelsen av multinasjonale stridsgrupper i flere østeuropeiske land nær grensen til Russland. Disse stridsgruppene går under navnet «Enhanced Forward Presence» (eFP), og er NATOs førstelinjeforsvar på NATOs østflanke. I 2023 er det opprettet slike stridsgrupper i 8 land (NATO, 2016, 2023c). Selv om disse stridsgruppen nå er på plass så kan det gi et feilaktig bilde av hvor handlekraftig NATO var i etableringen av disse. Flere av landene som i dag er «framework nation» for disse stridsgruppene var i starten motvillige til å bidra til opprettelsen og bidra til slike styrker. I dag fungerer disse styrkene tilfredsstillende i henhold til sin hensikt; å vise solidaritet og samhold innad i alliansen, samt å fungere som en «tripwire» for Russland, hvor et russisk angrep på disse styrkene vil føre til kollektiv respons fra NATO og USA (Zima, 2021). Det gir likevel et bilde av hvor vanskelig det har vært å få alliansen til å dra i samme retning, selv med en felles oppfatning om et mer truende Russland.

I løpet av 2000-tallet har NATO økte sin tilstedeværelse og sitt fokus på kollektivt forsvar i Europa, det har også gjennomført nødvendige reformer av sin strategi, kommandostruktur og styresammensetting. Russland har gått fra å være en mulig strategisk partner til NATO og europeiske stater til å bli en dimensjonerende fiendtlig stat (François et al., 2012). Det stadig forverrede forholdet mellom Vesten og Russland har revitalisert NATO, noe som blant annet demonstreres gjennom den økte investeringen NATO-medlemmer har i eget forsvar (SIPRI, 2023b). På tross av den historiske styrkingen av NATO i Europa, klarte ikke alliansen å avskrekke Russland fra å invadere et naboland, og sikkerhetssituasjonen i Europa har blitt ytterligere forverret. Den nåværende sikkerhetssituasjonen i Europa har befestet viktigheten av NATOs kjerneoppgave med kollektivt forsvar. I en artikkelserie fra RAND påpekes det at Russlands handlinger har endret NATOs strategiske tenkning og planlegging, og at dette understreker viktigheten av NATOs posisjon som rammeverk for europeisk sikkerhet og stabilitet. (Jenkins, 2023).

Etter den russiske invasjonen av Ukraina har det skjedd flere endringer i NATO. Etter NATO-toppmøtet i Madrid i 2022 ble det introdusert et nytt strategisk konsept for NATO, denne beskriver Russland som en betydelig og direkte trussel mot alliansens sikkerhet. Den gjentar budskapet om

NATOs forpliktelse til å styrke egen militærmakt og evne til avskrekking. Den Ukrainske president Volodymyr Zelenskyj var også gjest under dette toppmøtet, og slutterklæringen stadfester alliansen støtte til Ukraina. I tillegg ble Sverige og Finland i offisielt invitert til å søke medlemskap i NATO (NATO, 2022b). Ved neste NATO-toppmøtet i Vilnius i 2023 ble Finland akseptert som alliansens 31. medlem, mens status på det svenske medlemskapet fremdeles er gjenstand for politisk godkjenning hos Ungarn og Tyrkia (NATO, 2023b). Treneringen av Sveriges søknad hos disse to landene er et godt bilde på noe av den politiske dimensjonen i NATO, og hvordan en konsensusdrevet beslutningsprosess noen ganger brukes til å oppnå nasjonale mål eller fordelaktige avtaler (Wikan, 2023). Sveriges godkjenning fra de to gjenværende landene virker å stadig rykke nærmere, og i flere uttalelser fra NATOs generalsekretær Jens Stoltenberg ser det ut til at Sverige vil bli NATOs 32. medlem innen toppmøtet i Washington D.C sommeren 2024 (Clason, 2024).

Med Sveriges og Finlands inntreden i NATO vil alliansen stå styrket på sin nordlige flanke og Russland vil stå ovenfor flere nye strategiske utfordringer. Russlands nordflåte på Kolahalvøya vil bli mer sårbar på grunn av kommunikasjonslinjene som går nært den finsk-russiske grensen. Motorvei E105 og jernbaneforbindelsen mellom St. Petersburg og Murmansk ligger i flere strekk under 15 mil fra den finske grensen. Finlands geografiske posisjon nær Kolahalvøya og disse rutene, kan utgjøre en stor trussel for forsyningssikkerheten og styrkene på Kola ved en eventuell konflikt.

Operasjonsforholdene for styrkene til Russland i Østersjøen vil bli ytterligere forverret. Gotland og Åland vil kunne nyttes av NATO-styrker, og øyene er ideelt plassert for å kunne kontrollere luft- og sjørommet i hele Østersjøen, samt styrke luftoverlegenheten. Østersjøen vil bli svært vanskelig for Russland å operere i, spesielt med overflatefartøy og i luften. Kaliningrad og St. Petersburg utgjør basene for russisk militærmakt i Østersjøen, i tillegg er St. Petersburg en viktig havn for import og eksport. Finland og Estland inngikk i august 2022 en avtale som koordinerer deres kystforsvar i Finskebukta, hvor de ser på muligheten til å stenge den for trafikk. Kaliningrad oblast er en eksklave, og uten mulighet for kommunikasjon via sjøveien, vil den strategiske fordelen eksklaven gir bortfalle. I tillegg til alt dette er Russland svekket konvensjonelt gjennom krigen i Ukraina, som gjør at de strategiske styrkene på Kola blir desto viktigere (Häggbloom, 2022; Swistek & Paul, 2023; Wills, 2023). Fra før har Russland utfordrende operasjonsforhold i Svartehavet, hvor Ukraina hatt stor suksess med å slå ut russiske marinefartøy med bombefly og marineinfanteri. Storbritannia og Norge gått inn for et samarbeid for å bygge opp Ukrainsk maritim kapasitet, som på sikt kan forverre russiske tap (Axe, 2023; Epstein, 2023). Svartehavet er strategisk viktig for Russland, da det sikrer tilgang til Midtøsten, Nord-Afrika og Middelhavet, noe som igjen blant annet sikrer tilgang på handel og

eksport. I tillegg ligger Svartehavsflåten hovedkvarter i Sevastopol, og utgjør den russiske maktbase for sjømakt i Sør-Europa.

For den nordiske og baltiske regionen har svensk og finsk inntreden særlig stor betydning. Tidligere har NATO stipulert at forsterkninger til de baltiske landene kan bli utfordrende i en konflikt med Russland, hvor Sverige og Finland er nøytrale. Dette strategiske hullet i forsvaret av de baltiske landene vil brått bli kraftig redusert, og Sverige og Finland kan inkluderes det operative planverket for NATOs forsvar av denne delen av alliansen (Clark et al., 2016). Norge, Sverige og Finland har allerede i flere tiår hatt ulike former for forsvarssamarbeid. Særlig i årene etter annekteringen av Krim har dette hatt et mer operativt og pragmatisk preg, men har blant annet vært begrenset av svensk og finsk alliansefrihet (Saxi, 2019). Dette vil nå endre seg og åpne for tettere operativ integrasjon og forsvarsplanlegging for hele den skandinaviske halvøy (Diesen, 2023).

3.3 USAs unipolare øyeblikk

Ved den kalde krigens slutt i 1991 gikk verden fra et bipolar system til et unipolart system, hvor rivalisering mellom USA og Sovjetunionen ikke lenger dominerte agendaen i internasjonal politikk. I tiden etter Sovjetunionens kollaps har verden kun hatt en supermakt. USAs ubestridte globale dominans har vært udiskutabel siden 1990-tallet og frem til i dag. Denne perioden blir ofte omtalt som USAs unipolare øyeblikk (Krauthammer, 1990b). Dette har medført at USA har hatt en ledende posisjon i å forme en regelbasert verdensorden, med tilhørende internasjonale organisasjoner. USA har vært en sentral aktør i opprettelsen av De Forente Nasjoner, NATO, Verdensbanken og Det internasjonale pengesystemet for å nevne noen (IMF, 2023; Whineray, 2020; World Bank, 2023). De har i tillegg til NATO, et stort alliansenettverk med tilhørende basestruktur spredt rundt i verden (Vine, 2015). Samlet sett gir dette USA stor innflytelse globalt, samt stor evne til maktprojeksjon gjennom ulike virkemidler, ikke minst militært. I 2011 publiserte daværende utenriksminister i USA, Hillary Clinton, en artikkel i magasinet «Foreign Policy» med tittelen «America's Pacific Century». Artikkelen beskriver blant annet regionens strategiske betydning for USAs økonomiske og sikkerhetsmessige interesser (Clinton, 2011). Videre markerer den et vendepunkt i amerikansk utenrikspolitikk og prioritering; behovet for å balansere en voksende supermakt i Asia. Selv om det i artikkelen fra 2011 er flere utsagn om muligheter for samarbeid mellom USA og Kina, har dialogen mellom landene gått i en annen retning. USAs nasjonale sikkerhetsstrategi fra oktober 2022 definerer Kina som den mest kapable og tydelige utfordrer til USAs interesser i Øst-Asia og globalt. USA anser Kina som den eneste staten i verden som har både vilje og evne til å utfordre dagens internasjonale orden og

maktstruktur (The White House, 2022). Denne erkjennelsen kan tyde på at USAs unipolare øyeblikk er i ferd med å passere, og at verden igjen vil bli dominert av supermaktrivalisering.

USA har siden andre verdenskrig verdens krig gitt betydelig økonomisk og militær støtte til Europa. Gjennom støtten utøvde USA såkalt «myk makt» og fikk gjennom dette stor innflytelse på europeiske sikkerhet og utvikling, det var også en avgjørende strategi for å demme opp for kommunistisk ekspansjon fra Sovjetunionen (Runde, 2020). USAs erkjennelse av Kina som deres største konkurrent indikerer at Europa som førsteprioritet er i endring. Det er mulig å se for seg at ved en eskalerende og stadig mer ressurskrevende rivalisering mellom USA og Kina, så vil det stilles større amerikanske krav til europeiske stater om ansvar for egen sikkerhet. Det er likevel usannsynlig at USA ønsker seg tilbake til isolasjonismen som preget landet før andre verdenskrig, og vil også kunne være et strategisk feilgrep. Som en global supermakt har USA en egeninteresse i å opprettholde innflytelse og sikkerhetsgarantier til Europa. Skulle USA vise tegn til å forlate denne linjen, kan dette oppfattes som svakhet for USAs motstandere, og rokke ved deres rolle som en global supermakt (Ashford et al., 2023). På den andre siden kan en stadig vanskeligere situasjon i Asia før til vanskelige prioriteringer og tvinge USA til å gjøre et strategisk valg mellom Europa og Øst-Asia.

Debatten om byrdedeling innad i NATO har vært et gjentagende tema blant kommentatorer, eksperter og statsledere i alliansen. Spesielt i USA har dette skapt en polarisert debatt, hvor det er fallende støtte for NATO blant republikanske velgere (Rathke & Lütkefend, 2023). Tidligere president Donald Trump sådde flere ganger tvil om USAs forpliktelse til Europa og NATO under sin presidentperiode, hvor han mente at europeiske stater forpliktet en for liten del av egen økonomi til forsvar. Med et nytt presidentvalg i 2024 og Donald Trump som favoritt til å bli republikanernes presidentkandidat, er det en viss frykt for at han skal sette makt bak denne trusselen, og trekke USA ut av NATO skulle han vinne en ny periode i Det hvite hus (Pengelly, 2024). Likevel er det flere som peker på at dette kan være en strategi for å tvinge europeiske NATO-land til å nå sin forpliktelse til 2% av BNP så raskt som mulig, og at Trump forstår verdien av NATO-alliansen (Swan et al., 2023). Trump er heller ikke den første presidenten som var misfornøyd med den skjeve byrdedelingen, Barack Obama uttrykte det samme under sin presidentperiode (Burt, 2017, s. 45). Ironisk nok økte faktisk amerikanske NATO-forpliktelser i Europa under Trump-administrasjonen, og det ble gjort flere grep som økte amerikansk tilstedeværelse og støtte. Denne støtten strakk seg også til Ukraina, hvor USA har vært den sterkeste bidragsyteren til å modernisere og utvikle det ukrainske forsvaret (Selden, 2018). Dette har fortsatt under presidentskiftet i 2021, og USA støtter fremdeles tungt inn i

Ukraina og har økt sin militære tilstedeværelse i Europa (Kiel Institute, 2024; U.S Department of Defence, 2022). På tross av dette har det vært en økende usikkerhet for amerikanske sikkerhetsgarantier i Europa, og for de relativt små statene i Norden kan dette være dramatisk. Norge, Sverige og Finland har alle basert sin sikkerhets- og forsvarsstruktur på amerikansk forsterkning over Atlanterhavet. Den skandinaviske halvøyen er avskåret fra resten av kontinentet, og i en krise eller krigssituasjon så kan dette skape en viss mental distanse mellom sentrale beslutningstakere på kontinentet og Nord-Europa. Dette sammen med USAs evne til maktprojisering har gjort at de nordiske landene på den skandinaviske halvøy har ansett USA som sin viktigste allierte, og har stadig knyttet USA nærmere gjennom bilaterale avtaler (Edvardsen, 2023).

3.4 Den europeiske union

Mot slutten av 2021 lanserte Den europeiske union (EU) sitt strategiske kompass, med et mål om å gjøre EU til en sterk og kapabel sikkerhetsaktør både regionalt og globalt. Dette initiativet har som mål å øke EUs evne til å deployere styrker, øke etterretningskapasiteten, bidra til økt investering i forsvar og sikkerhet, samt være en strategisk partner til NATO og FN (European Union, 2021). Spørsmålet er om en slik sikkerhets- og forsvarsorganisasjon er nødvendig i en tid hvor NATO har fått fornyet relevans i kollektivt forsvar. Eksempelvis har Sverige og Finland vært EU-medlem siden 1995, men så det likevel som nødvendig å søke NATO-medlemskap når trusselbalansen i Europa endret seg i 2022. Dette tyder på at EU per nå har liten troverdighet i forhold til NATO som sikkerhetsgarantist i Europa, og at den heller burde spille en mer komplementær rolle. For et potensielt nordisk forsvarssamarbeid som i dag baserer seg på amerikanske sikkerhetsgarantier gjennom NATO er et europeisk forsvarssamarbeid gjennom EU lite aktuelt. Dette kan dog endre seg med en kraftig endring i amerikanske prioriteringer, men slik forpliktelsene fra USA står i dag, vil en slik dreining fra Norden kunne forpurre et enhetlig forsvarskonsept for den nordiske regionen (Simón, 2023; Tallis, 2022). Dette understreker også Svein Efjestad i sitt intervju hvor han sier at «jeg tror ikke det er lurt å lage en alternativ kommandostruktur til NATO, men heller å utnytte fleksibiliteten som ligger i NATO-systemet (Efjestad, 2023). Det betyr ikke at EU spiller en ubetydelig rolle for regionens sikkerhetssamarbeid. Et eksempel på EUs viktige rolle som aktør er hvordan EU har sanksjonert Russland og gitt støttet Ukraina i krigen. Den økonomiske støtten Ukraina har mottatt gjennom EU er på nesten 91 milliarder dollar, og har holdt Ukraina inne i kampen mot Russland (EEAS, 2023).

3.5 Kina og ambisjonen om global innflytelse

Kina har siden årtusenskiftet hatt stor økonomisk vekst, i år 2000 hadde Kina en økonomi som var en tiendedel av USAs, i 2022 var Kinas økonomi så mye som 70% av USAs. Sammenligner man Kinas økonomi med den tredje og fjerde største økonomien i verden, Japan og Tyskland, så er de begge under en fjerdedel av Kinas (*The World Bank*, 2023). Ut fra dette kan det trekkes spesielt to konklusjoner; USA og Kina er de to desidert største økonomiene i verden, og gapet mellom de har blitt drastisk mindre de siste 20 årene. Basert på data fra det internasjonale pengefondet så har Lowy Institute sett på hvem som er den ledende handelspartneren med ulike land i perioden 1980-2018. Modellen viser at mens de fleste land handlet mer med USA enn Kina i 2001, endret dette seg drastisk innen 2018, hvor to tredjedeler av verdens land handlet mer med Kina enn USA (Lowy Institute, 2023). Kina har siden sin inntreden i Verdens handelsorganisasjon blitt en global handelsmakt, og har en stor markedsandel av verdens handel. Dette har muliggjort ambisiøse handels- og infrastrukturprosjekt som «Made in China» og «Belt and Road initiative». Disse initiativene har som ambisjon å gjøre Kina til ledende aktører innen handel, infrastruktur og teknologi. Dette kan sees på som kinesiske forsøk på å utvide sin maktbase, og utøve større innflytelse globalt (McBride et al., 2023; McBride & Chatzky, 2019).

Kinas økonomiske vekst og økende investeringer i forsvar har ikke bare styrket landets militære kapasitet, men også dets ambisjoner globalt. Med et forsvarsbudsjett som i 2023 utgjør ca. 290 milliarder dollar, gjør dette Kina til det landet i verden som bruker nest mest på forsvar, og utgjør en betydelig del av verdens samlede militærutgifter. Dette føyer seg inn i en sammenhengende økning i forsvarsutgifter 28 år på rad (SIPRI, 2023b). Kina har tradisjonelt hatt fokus på land- og luftmakt, men de senere års endring representerer også et strategisk skifte. Det har blitt gjort betydelige investeringer i en avansert maritim overflatestruktur, ubåter og hangarskip. Denne utviklingen har ført til at per i dag har Kinas verdens største maritime flåte i antall skip, og en kapasitet til å utøve sjømilitær makt utover sine umiddelbare kystnære områder. Dette gjør at Kina i større grad er i stand til å hevde sine interesser og påvirke sikkerhetsdynamikken i regionen (United States Department of Defense, 2023).

Samlet sett markerer Kinas vekst en endring fra en sterk regional aktør, til en innflytelsesrik internasjonal aktør. Selv om Kina ikke er likeverdig i maktbalansen med USA, så har forskjellen hatt en drastisk endring i Kinas favør siden årtusenskiftet. Et poeng som Waltz gjør i sin maktbalanseteori er at for å avgjøre en stats relative makt opp mot en annen, så må man sammenligne alle maktparameterne (Waltz, 1979, s. 131). Kina har lenge hatt en relativt stabil og kompetent politisk ledelse

gjennom kommunistpartiet, dette har gjort det mulig å gjennomføre langsiktige strategier og planer som ikke blir gjenstand for endring gjennom store utskiftninger i politisk ledelse (Tunsvold, 2018b, s. 70). Kina er verdens tredje største land i areal og verdens nest største i størrelse på befolkningen (World Data, 2023). Disse faktorene sammen med økningen i militær og økonomisk styrke gjør at Kina relativt sett er verdens nest mektigste stat. Geografisk har Kina også en fordelaktig posisjon, de er i henhold til teoriene til Mackinder og Spykman et «rimland» i den mest folke- og ressursrike delen av verden (Mackinder, 1904; Spykman, 1938).

Teknologisk har Kina de senere år gjort stor fremgang, og på «Nature Index 2023» har Kina for første gang passert USA i bidrag til fagfellevurderte publikasjoner (Woolston, 2023). Kina har en sentral posisjon i flere vitenskapelige og teknologiske felt. USA har vært teknologisk dominerende i lang tid, men også her tar Kina innpå. Kina har vist stor fremgang innen utvikling av femte generasjons trådløsteknologi (5G), kunstig intelligens (AI), bioteknologi, finansteknologi og produksjon av halvledere (Chhabra et al., 2020). For å kunne utfordre og konkurrere med USA om global innflytelse og makt, er en slik teknologisk utvikling avgjørende. Teknologisk forsprang har opp gjennom historien vist seg å kunne ha avgjørende effekt i en konflikt, slik som blant annet Japan har opplevd ovenfor USA. Først ved Matthew Perrys tvangsåpning av Japan når han seilte inn i Edebukten i 1853, eller ved atombombingen av Nagasaki og Hiroshima i august 1945 (Departement of State, 2023a, 2023b).

Kina har tradisjonelt sett holdt seg unna formelle allianser, hvor de har promotert seg selv som en ikke-konfronterende global aktør, og en motvekt mot det de selv hevder er et dominerende og militaristisk USA. Under Xi Jinping har de derimot tatt et mer tydelig standpunkt mot å endre den internasjonale ordenen, og posisjonere Kina som en leder innen global sikkerhet og samarbeid. Kinas lansering «Global Security Initiative» markerer en økende ambisjon om å være en viktig aktør i den globale sikkerhetsarkitekturen, og kan tyde på en endring i deres holdning ovenfor allianser og partnerskap. For selv om Kina offisielt har en aversjon mot allianser, reflekterer deres fortsatte forsvarsavtale med Nord-Korea og det stadig dypere strategiske partnerskapet med Russland som det motsatte (Ministry of Foreign Affairs PRC, 2023; Van Oudenaren, 2022). Denne utvikling kan sees på som en tydelig utfordring av dagens unilaterale maktstruktur, hvor både Kina og Russland uttrykt et ønske om å forsvare en «multilateral verdensorden» (Xinhua, 2023). Den pågående krigen i Ukraina gir også en innsikt i det strategiske partnerskapet mellom Kina og Russland, for selv om ikke Kina har gitt direkte militær støtte til Russland, så har de opprettholdt handel og økonomiske bånd. Denne handel passert 200 milliarder dollar i 2023, hvor Kina kan kjøpe russisk energi på salg, og Russland importerer mye av varene de trenger til krigføring i Ukraina gjennom Kina. Dette

samarbeidet kan også vise seg å gi Russland den industrielle kapasiteten det trenger for å erstatte tapene fra krigen (Tunsjø & Hiim, 2024). Dette gjør samarbeidet til en skremmende kombinasjon. Russlands vilje til å bruke makt ovenfor sine naboer i Europa, og Kinas evne til stor industriproduksjon og eksport kan føre til at sikkerhetssituasjonen i Europa vil være truet i lang tid fremover. Det at Russlands handlinger er såpass direkte og aggressive kan også tjene Kina i et større perspektiv; hvor Kina er den langsiktige rivalen til USA, mens Russlands krigshandlinger krever både ressurser og oppmerksomhet fra USA og dets allierte (Scobell & Swanström, 2022).

3.6 Delkonklusjon

Den russiske angrepskrigen i Ukraina var en kulminasjon av et stadig mer revisjonistisk og antivestlig Russland. Trusseloppfatningen av Russland er for mange vestlige land kraftig endret, og forholdet mellom Vesten og Russland er på et bunnpunkt. Russland har inngått i stadig tettere samarbeid med andre autoritære land i Asia og Midtøsten, noe som kan svekke den regelbaserte verdensordenen. Den så langt største geopolitiske konsekvensen for regionen er Sveriges og Finlands beslutning om å forlate sin alliansefrihet, og søke fullt medlemskap i NATO. For Sverige og Finland betyr dette at de nå kan fullt ut inngå i et politisk, strategisk og operativt samarbeid i NATO og Norden. For Russlands del betyr dette en svekket posisjon i Europa, spesielt i Østersjøen og på Kolahalvøya.

NATO har etter flere tiår med operasjoner utenfor sitt kjerneområde reorientert seg mot kollektivt forsvar igjen. NATO har økt tilstedeværelse og beredskap i Europa, og siden 2014 har NATO gjort flere grep i et forsøk på å demme opp for økende russiske aggresjon og regional uro. NATOs hurtige reaksjonsstyrke har blitt omorganisert og tilpasset den forverrede sikkerhetssituasjonen i Europa, og gjennom «Enhanced Forward Presence» har NATO styrket alliansens østlige flanke.

USAs alenegang som verdens eneste supermakt er under press fra Kina, dette samtidig som sikkerhetssituasjonen i Europa har kraftig forverret seg. USA har i 75 år vært sikkerhetsgarantist for Europa, og amerikansk støtte har fått et oppsving etter annekteringen av Krim, og nå nylig krigen i Ukraina. Dette kan fort endre seg; med en ytterligere forverret sikkerhetssituasjon i Øst-Asia havner Europa fort i skyggen av det som for USA ansees som deres største utfordring i tiden fremover. Maktbalansen mellom USA og Kina tilsier at verden igjen er på vei inn i et bipolar internasjonalt system. Den relative maktforskyvningen mellom USA og Kina har foregått i lang tid, og har hatt en treg utvikling. Dette gjør det utfordrende å slå fast hva konsekvensene kan bli på kort sikt, selv om det gir et tydelig tegn på retning.

Trusselbalansen i Europa har hatt en mye hurtigere utvikling, og selv om Norge med flere ønsket en reorientering tilbake til kollektivt forsvar allerede i 2008, kom ikke denne for fullt før i 2022.

Sikkerhetsutfordringene i Asia og Europa henger ikke direkte sammen, likevel har de hatt en kombinert effekt; Kinas vekst muliggjør Russlands krig i Ukraina, det tjener også begge disse landene at USA blir strekt mellom forpliktelsene de har ovenfor sine europeiske- og asiatiske allierte. Dette er en erkjennelse i både Europa og USA, og har ført til en diskusjon om troverdigheten til amerikanske forpliktelser og europeisk vilje til å finansiere egen sikkerhet. For de nordiske landene er et bortfall av amerikanske sikkerhetsgarantier katastrofalt for landenes forsvarsevne, og det er flere tegn på at et mer integrert nordisk forsvarssamarbeid er løsningen på deler av dette problemet.

4 Nordisk forsvarssamarbeid

Sikkerhets- og forsvarssamarbeid i Norden har helt siden midten av 1800-tallet vært et tema blant landene i regionen. Fra starten av 1900-tallet og frem til utbruddet av andre verdenskrig var debatten om et slikt samarbeid preget av byråkratiske og uforpliktende innretninger som til syvende og sist ikke ledet frem til verken forsvarssamarbeid eller politiske forpliktelser (Holtsmark & Kristiansen, 1991, s. 88-93). Under den kalde krigen ble nært samarbeid mellom landene vanskelig på grunn av ulike alliansetilknytninger; Norge, Danmark og Island var medlemmer av NATO, Sverige sto alliansefritt og Finland var i en «vennskapspakt» med Sovjetunionen. På tross av dette hadde Danmark, Norge og Sverige et uformelt samarbeid innenfor forsvarsspørsmål, spesielt innenfor etterretning og luftoperasjoner. Etter at Sverige og Finland ble med i NATOs partnerskapsprogram for fred (PfP) i 1994 ble det etablert to ulike samarbeidsprogram innenfor nordisk forsvarssamarbeid; «Nordic Armaments Cooperation» (NORDAC) og «Nordic Coordinated Arrangement for Military Peace Support» (NORDCAPS). NORDAC var et program for å koordinere utvikling og anskaffelse av forsvarsmateriell, NORDCAPS ble opprettet for å styrke samarbeidet i Norden innenfor FN-operasjoner. Selv om deler av dette samarbeidet ble erklært som en suksess, viste det seg at flere av programmene ga dårlige resultater. De store felles materiellanskaffelsene uteble, og forsøkene på å etablere nordiske militære enheter for utenlandsoperasjoner ble valgt bort til fordel for andre multinasjonale styrker (Saxi, 2011, s. 15-21).

For de relativt små nordiske landene ble det utover 2000-tallet tydelig at økte enhetskostnader og driftskostnader for stadig mer teknisk avanserte forsvar ble for kostbart. I en rapport fra 2008 utarbeidet av Forsvarets forskningsinstitutt slås det fast at prisstigning på forsvarsmateriell hadde en

årlig økning på 2-6% utover inflasjon (Kvalvik & Johansen, 2008, s. 74). Dette sammen med en endret trusselbalansen der Sovjetunionen ikke lenger var en dimensjonerende motstander for de nordiske statene, førte til lavere politisk vilje til å finansiere store forsvarsstrukturer. Driveren for det videre samarbeidet i Norden var derfor i stor grad økonomisk betinget, ikke geopolitisk eller strategisk. Etter introduksjon av nok et samarbeidsprogram i 2008, «Nordic Supportive Defence Structures» (NORDSUP), ble de tre programmene NODAC, NORDCAPS og NORDSUP slått sammen til «Nordic Defence Cooperation» (NORDEFECO) i 2009. Selv om samarbeidet innenfor NORDEFECO førte til noen besparelser på trening, øving og internasjonale operasjoner, uteble de store felles materiellanskaffelsene og den økonomiske gevinsten dette skulle gi. Innen 2015 var håpet om at nordisk forsvarssamarbeid var løsningen på de økonomiske problemene borte, samtidig som at trusselbalansen igjen hadde snudd med Russlands aggresjon og annektering av Krim i 2014. Et fremtidig samarbeid vil i stor grad avgjøres av den politiske viljen og de strategiske målsetningene i de nordiske landene. Grunnlaget som er lagt gjennom NORDEFECO-samarbeidet kan vise seg å gi verdifulle erfaringer for et mer optimalt og balansert nordisk forsvarssamarbeid, og hurtig integrasjon av Sverige og Finland i NATO.

4.1 Politikk og strategi i Norden

Norge, Sverige og Finland har tradisjonelt hatt ulike sikkerhetspolitiske prioriteringer, blant annet grunnet ulike geografiske forutsetninger. Norge har en lang kyst som grenser mot både Nord-atlanteren og Barentshavet, den norske økonomiske sonen til havs har store naturressurser og Norge har suverenitet på Svalbard. Før utbruddet av krigen i Ukraina var Russland den største gassleverandøren til Europa, og etter stadig sterkere sanksjoner mot Russland har Norge blitt en enda viktigere del av energiproduksjonen til Europa (Olje- og energidepartementet, 2023; Strand & Andreassen, 2022). I tillegg grenser Norge til Russland og den russiske Nordflåten lokalisert i Murmansk og Severomorsk. Den russiske Nordflåten spiller en sentral rolle i Russlands militærmakt, spesielt gjennom dens kjerneoppgave i å sikre annenslagsevnen og avskrekke gjennom atomvåpen (Russian Federation Defence Ministry, 2023). Nordflåten er avhengig av tilgang til Atlanterhavet gjennom Barents- og Norskehavet. For Norge betyr dette at nordområdene har stor strategisk betydning både militært og økonomisk. I samtalen med general Frantzen poengterer han viktigheten av havområdene utenfor Norge, «ikke bare i en krise eller krig hvor alliert forsterkning skal komme over Atlanterhavet, men i det daglige hvor økonomi og handle i stor grad avhenger av at disse områdene ikke er truet» (Frantzen, 2023). Forsvarskommisjonen påpeker også den strategiske og økonomiske betydningen av norske havområder, hvor Norges kontinentalsokkel er på 1,5 millioner

kvadratkilometer, og den økonomiske sonen er på ca. 2 millioner kvadratkilometer (NOU 2023: 14, 2023, s. 29). Dette har ført til at Norge har måtte holde seg med et adekvat og moderne forsvar i flere domener, med evne til suverenitetshevdelse og overvåkning over store geografiske områder. I tillegg er hovedtyngden av den norske landmakten plassert i Troms og Finnmark (Hæren, 2024).

Sverige har på sin side ikke hatt like stort fokus på nordområdene og sitt nordligste fylke. Det strategiske tyngdepunktet har vært sør i landet, og fokusert på de industri- og befolkningstunge områdene mellom Stockholm og havnebyene Göteborg og Malmö. Maritimt har Østersjøområdet og innseilingen gjennom Skagerak/Kattegat vært strategisk viktig. Dette har medført at Sverige har sin militære hovedtyngde plassert sør i landet, og i tilknytning til Østersjøen (Forsvarsdepartementet, 2020, s. 102). Finland har i likhet med Sverige hatt det samme tyngdepunktet, basert på grovt sett de samme kriteriene hvor mesteparten av landets befolkning og økonomiske grunnlag er plassert i sør og sør-vest. Finland har dog en lang grense mot Russland, som har gjort at de har holdt seg med en robust mobiliseringsstruktur, og et særlig fokus mot den finsk-russiske grensen (NOU 2023: 14, 2023, s. 264). For Sverige og Finland har det også vært en frykt for at et russiske angrep på de baltiske landene vil kunne medføre at svenske og finske landområder i Østersjøen vil bli utsatt for russisk okkupasjon (Ålander, 2022). Svein Efstad poengter også i sitt intervju at både «Finland og Sverige prioriterer sine sørlige områder høyere enn nordområdene» (Efstad, 2023). Dette blir videre underbygget av general Sverre Diesen, hvor han påpeker at «Sverige og Finland har sine strategiske interesser fokusert rundt Østersjøen og Baltikum. Dette er på grunn av at begge land har sin befolkningskonsentrasjon og viktigste økonomiske områder her. I tillegg er de påvirket av nærheten til Kaliningrad og St. Petersburg» (Diesen, 2023). Dette har dog hatt en dreining den siste tiden, og landene har lagt større vekt på viktigheten av nordområdene. Som NATO-medlemmer vil Nordkalotten og Arktis få økt betydning for svensk og finsk forsvars- og sikkerhetstenkning. Dette kommer blant annet av erkjennelsen om at de ulike operasjonsområdene i Norden ikke kan sees uavhengig fra hverandre, og at som NATO-medlemmer så må disse sees i sammenheng fra et strategisk og operasjonelt perspektiv (Finnish Ministry of Defence, 2023, s. 13; Swedish Ministry of Defence, 2023b, s. 22). I slutten av 2022 inngikk også Norge, Sverige og Finland en oppfrisket avtale om forsvarssamarbeid på Nordkalotten, nettopp på bakgrunn av forståelsen av økt viktighet for hele regionen (Edwardsen, 2022b). Tidligere har grensen mellom Russland og NATO i nordområdene bestått av Norges 198 kilometer lange grense til Russland.

Med inntreden av Finland vil denne grensen økes med 1340 kilometer. I tillegg vil NATOs ansvars- og operasjonsområde øke med nesten 800 000 kvadratkilometer med det finske og svenske territoriet

(CIA Factbook, 2024b, 2024a). Dette gjør at de nordiske landene på den skandinaviske halvøy har tre strategisk viktige geografiske områder som vil påvirke deres sikkerhets- og forsvarsstrategi; Østersjøen og innseilingen dit, Nordkalotten og Arktis inkludert Norskehavet. Dette understøttes også av intervjuet med general Diesen, hvor han påpeker at «Sverige og Finland er strategisk sett baltisk-orienterte land, mens Norge er nordområde-orientert» (Diesen, 2023).

I Norge, Sverige og Finland har det vært en økende politisk vilje til å bruke en større del av egen økonomi på forsvar. Både Sverige og Finland har planer om å bruke 2% eller mer av BNP på forsvar i 2024, Norge har en plan om å nå dette målet innen 2026 (O'Dwyer, 2023; Statsministerens kontor, 2023; Swedish Ministry of Defence, 2023a). Totalt vil samlet BNP for de tre landene være på rundt 1452 milliarder USD (The World Bank, 2024a, 2024b). Mellom 2013 og 2022 brukte landene samlet i gjennomsnitt 1,4 % av BNP på forsvar, en økning til over 2 % av BNP for samtlige land vil medføre en sterk økning i investeringskraft for landenes forsvar (SIPRI, 2024). Norge og Sverige har hatt store endringer i sin styrkesammensetning siden den kalde krigen. Sverige gikk helt bort fra verneplikt i 2009 for å gjeninnføre det igjen i 2017 (Maugesten, 2017). Norge har redusert sin landmakt betraktelig, har en kombinasjon av profesjonelle og vernepliktige soldater, men har beholdt et balansert og teknologisk avansert forsvar. Finnene på sin side har derimot beholdt mye av strukturen de hadde under den kalde krigen, og utdanner fremdeles over 20 000 vernepliktige i året, til en mobiliseringsstruktur som kan mobilisere 280 000 soldater i en krigssituasjon (Moe & Neegaard, 2022).

De nordiske landene representerer også en kapabel og avansert forsvarsindustri. Sverige har en tradisjon med å produsere mye av hovedkampsystemene sine selv, dette stammer fra den kalde krigen og landets ønske om å være nøytralt og alliansefritt. I dag produserer og eksporterer Sverige alt fra jagerfly, overvåkningsfly, kamp- og stridsvogner, artilleri, ubåter og korvetter til håndvåpen, missiler og panservernssystemer (Limmergård & Lindqvist, 2023). BAE systems Hägglunds produserer kampvognen CV90 som er i bruk av 9 europeiske stater, blant annet Norge og Finland (Thorén, 2023). Finland har også en konkurransedyktig forsvarsindustri, med mange små og middels store selskaper som produserer ulike produkter, varer og tjenester for det finske forsvaret (AFDA, 2020). Ett av de største forsvarsselskapene i landet, Patria, produserer hjulgående panserkjøretøy med en rekke ulike bruksområder og avanserte bombekastersystem, i tillegg har de kompetanse og kapasitet til å bygge om pansrede plattformer fra andre leverandører (Nielsen, 2023; Patria, 2023). Kongsberg Gruppen i Norge eier halvparten av Patria fra et oppkjøp i 2016, og Patria har et 50% eierskap i den

norske ammunisjonsprodusenten Nammo (Haraldsen, 2016). Fra før produserer Kongsberg Gruppen en rekke våpen og missilsystem, droner, våpenstasjoner og teknologi for ulike sektorer (Kongsberg Gruppen, 2024). Totalt sett har den nordiske forsvarsindustrien kapasitet og kompetanse innenfor en rekke områder, og har en svært bred produksjons- og utviklingsportefølje som brukes på tvers av hele regionen og i ulike deler av verden. Selv om forholdene ligger til rette for et stort og omfattende industrisamarbeid i Norden, har tidligere norske og svenske forsøk på samarbeid strandet. Disse inkluderer svenske ubåter, hjulgående artillerisystem, felles lastevognprosjekt og ikke minst jagerfly (Ege, 2016). Finland valgte også amerikanske F-35 når de nå skal fase ut sine F-18 Hornet, fremfor svenskproduserte JAS Gripen. (Arstad, 2021).

Disse politiske og strategiske faktorene vil være utgangspunktet for et nytt nordisk forsvarssamarbeid. NORDEFCO-samarbeidet hadde i sin tid økonomiske besparelser som sitt rasjonale, som etter hvert dreide over i et mer pragmatisk og operativt samarbeid. Det er lite trolig at motivasjonen for de svenske og finske NATO-søknadene er det nordiske forsvarssamarbeidet, men heller et resultat av vurderingene rundt den eksisterende trusselbalansen og de geografiske realitetene som Sverige og Finland står ovenfor. Ukrainakrigen fungerer som et eksempel på hva kostnaden med å stå utenfor en sterk allianse kan være, og at løse sikkerhetsgarantier kan være lite verdt. Gjennom artikkel 5 i NATO-traktaten vil Sverige og Finland nå omfattes av alliansens forpliktelse til kollektivt forsvar, og gjennom artikkel 3 få ansvar for et adekvat nasjonalt forsvar. Sikkerhetsutfordringene og de strategiske problemstillingene som eksisterer i Norden vil nå bli et kollektivt ansvar for alle de nordiske landene, og hele regionen vil bli et sammenhengende operasjons- og ansvarsområde for NATO. Viktigheten av alliert forsterkning, spesielt fra USA, er fremdeles en avgjørende faktor for Sverige og Finland, men vil nå kunne gjøres innenfor rammen av NATO-alliansen i stedet for bi- eller trilateralt.

Temaet nordisk forsvarssamarbeid er inne i en slags euforisk fase blant militære og politiske beslutningstakere og eksperter, hvor alt virker å være mulig. På den norske hærens «Army summit» i 2023 ble de nordiske hærsjefene spurt om hvilke strategiske muligheter og utfordringer et slik samarbeid står overfor. Alle de tre mente at det var vanskelig å se noen strategiske utfordringer (Hæren, 2023, 2:44:49). På det taktiske nivået har samarbeidet mellom landene fungert godt, men de overstående strategiske og geografiske faktorene vil likevel dra samarbeidet i ulike retninger. Dette vil kreve gode avklaringer og prioritering mellom landene, og med en økt satsning på forsvarsstrukturen kan det også bety at investeringene som gjøres fremover må ta hensyn til mer enn

bare nasjonale behov. I ekspertintervjuene underbygges dette av flere. General Frantzen poengterer i sitt intervju at «NATO-samarbeidet innebærer å bry seg om hverandres sikkerhetsutfordringer, og at med et svensk og finsk NATO-medlemskap betyr dette at hele Norden nå blir et sammenhengende operasjonsområde som i felleskap må forsvares» (Frantzen, 2023). Implisitt betyr dette at de ulike geografiske og strategiske utfordringene nå må tas høyde for av alle landene i regionen. Svein Efstad fremhever i sitt intervju at samarbeidet fremover krever at de nordiske landene harmoniserer og koordinerer sin politikk og strategi, ikke at de skal være identiske, men at det skapes et enhetlig og forutsigbart grunnlag for allierte som skal støtte landene i tilfelle krise eller krig (Efstad, 2023). Dette betyr at landene blir gjensidig påvirket av hverandres interesser og strategiske prioritering i større grad enn før, og dette vil kreve en helhetlig tilnærming for den fremtidige planleggingen for forsvaret av den nordiske regionen.

Norge, Sverige og Finland representerer velfungerende demokratier, hvor militær prioritet og strategi utarbeides i en sivil-militær dialog mellom politiske og militære beslutningstakere. Militærmakt underlagt demokratisk kontroll er selvsagt et viktig og grunnleggende demokratisk prinsipp, men kan også medføre utfordringer. I Norge er det flere eksempler på at i denne dialogen blir distriktspolitikk og kortsiktig politisk gevinst tillagt stor vekt, noe som kan hindre at man gjør de grepene som er nødvendig for å sikre tilstrekkelig forsvarsevne (Solheim, 2018, s. 61-62). Dette påpekes også av general Diesen hvor han poengterer at for å skape de nødvendige endringene som skal til «så kan vi ikke ri distriktspolitiske kjepphester om at vi kan ikke legge ned det verkstedet eller den leiren, fordi det betyr så mye i denne bygda» (Diesen, 2023). En annen utfordring kan være den politiske viljen til å tildele tilstrekkelige økonomisk rammer for vedtatte strukturer og nye investeringer. Basert på dagens sikkerhetssituasjon anbefaler Forsvarskommisjonen en betydelig styrking av dagens forsvarsbudsjett med en permanent økning med 30 milliarder for å dekke kjente sårbarheter og mangler, en årlig ekstrabevilgning på 40 milliarder de neste 10 årene for å finansiere en bred maritim satsing, og deretter en varig økning på 10 milliarder for å finansiere driften av de store investeringene. (NOU 2023: 14, 2023, s. 316). Skulle det vise seg at de nordiske landene går inn for en drastisk økning av investering i forsvar og sikkerhet de neste årene, så ligger forholdene godt til rette for at det vil være mulig å hente ut store strategiske synergieffekter på tvers av landene ved å bruke dette fornuftig. På den andre siden tilsier historikken at dette har vært krevende. Forsvaret har i lang tid vært preget av en ubalanse mellom ambisjoner og økonomi, som har bidratt til utfordringer som har påvirket forsvarsevnen i negativ retning og en synkende forsvarsevne (Bentzrød, 2019). General Diesen betviler også at det vil være politisk vilje til å bruke så mye på

forsvar, og sier at «2% av BNP i forsvarsbudsjett er sannsynligvis det absolutt beste vi kan regne med». Videre poengterer han at «det norske forsvarsbudsjettet bestemmes egentlig ikke av den sikkerhetspolitiske situasjonen. Det norske forsvarsbudsjettet bestemmes av statens økonomiske handlefrihet kombinert med befolkningens forventninger på andre områder» (Diesen, 2023). Et annet poeng som Diesen fremhever er at de ulike miljøene i forsvaret ikke klarer å se den strategiske helheten, og ofte tar til orde for egen forsvarsgren viktighet og fortreffelighet. Noe som kan medføre ytterligere press på politiske og militære beslutningstakere (Diesen, 2020).

Det sikkerhets- og forsvarspolitiske grunnlaget for de skandinaviske landene har endret seg med svensk og finsk NATO-medlemskap. Dette betyr endrede rammevilkår for nordisk forsvarssamarbeid, og de potensielle strategiske effektene dette kan gi. Ved en fornuftig samordning og arbeidsdeling mellom landene, vil dette kunne gi en mye større avskrekkende effekt og forsvarsevne enn landene isolert sett har i dag. Hele Norden har nå de samme rettighetene og pliktene under artikkel 3 og 5 i NATO-traktaten, og alle har signalisert at de har til hensikt å øke egne investeringer i forsvar og sikkerhet. Dette vil medføre et annet handlingsrom og rasjonale bak et potensielt forsvarssamarbeid, i motsetning til det økonomiske rasjonale bak tidligere NORDEFECO-samarbeid. Det er likevel sannsynlig å tro at selv om disse rammene nå er endret, vil det fremdeles kreve både kompromiss og en omstilling i strategisk tenkning blant landenes militære og politiske beslutningstakere. Nasjonal politisk gevinst og prestisje må nå vike for mest mulig samlet forsvarsevne og avskrekking, basert på realistiske og økonomisk bærekraftige strukturer i sikkerhets- og forsvarssektoren.

4.2 Strategiske effekter og kapasiteter

En av begrensningene for tidligere forsøk på operativt samarbeid har som nevnt vært finsk og svensk alliansefrihet og nøytralitet. I sin rapport til Forsvarskommisjonen fremhever Magnus Petersson noe av denne tematikken, og viktigheten av en integrert og helhetlig forsvarsplanlegging som tar høyde for de ulike sikkerhets- og forsvarspolitiske interessene. Videre poengterer han at det vil bli viktig for Sverige og Finland å sette seg inn i den strategiske og fellesoperative planleggingen som gjøres i NATO (Petersson, 2022). Norge har en rekke ganger vært vertskap for øving som har til hensikt å trene på å forsterke og forsvare alliansen i nordområdene, hvor både Sverige og Finland har deltatt på ulike nivå og med ulike styrker en rekke ganger. «Trident Juncture» i 2018 (TJ18) var en slik øvelse som hadde som strategisk målsetting å planlegge og utføre en massiv artikkel 5 operasjon i nordområdene (NATO, 2018). Både Finland og Sverige deltok på denne øvelsen (Finnish Armed

Forces, 2018; Swedish Armed Forces, 2018). Sverige og Finland stiller derfor ikke på bar bakke med tanke for å delta i planprosesser i NATO, dessuten har de gjennom PfP-programmet og deltakelse i internasjonale operasjoner allerede god kjennskap til store deler av NATOs doktriner. Likevel vil det nå med fullt medlemskap bli en helt annen grad av integrering i både planverk og interoperabilitet. En helhetlig og integrert plan for forsvar av regionen er selvfølgelig ikke en revolusjonerende eller overraskende effekt av et svensk og finsk NATO-medlemskap, det er heller forventet og selvfølgelig. Likevel markerer det et viktig skille for Sverige og Finland, og under den kommende øvelsen «Nordic Response» i mars 2024 vil tyngdepunktet for denne øvelsen gå på tvers av de nordiske landene på Nordkalotten, med tilhørende luft- og havområder (Forsvaret, 2023b). Karsten Friis understreker i sitt ekspertintervju effekten slik planlegging, trening og øving gir. «Det at NATO-styrker gjennomfører slike operasjoner er i seg selv signalering og avskrekking, gjennom å vise evne og vilje til kollektivt forsvar. Dette skjer ikke bare under de store øvelsene, men også i det daglige, hvor det til enhver tid er ulike deler av NATO-som er til stede i Norge, enten det er soldater, fly eller andre fartøy» (Friis, 2023). Denne forståelsen underbygges også av Rob Johnson og Janne Haaland Matlary i introduksjonskapittelet til boken «Military Strategy in the 21st Century». De poengterer at selve eksistensen av alliansen, dens beredskap, og evnen til å utarbeide mål og planer gir en viktig strategisk og avskrekkende effekt (Matlary & Johnson, 2020, s. 5).

4.3 Alliert mottak og vertslandsstøtte

Første halvår av 2024 gjennomfører NATO den største militærøvelsen siden den kalde krigen, «Steadfast Defender 2024». I likhet med TJ18 tar denne øvelsen sikte på å trene på en artikkel 5-situasjon i Europa. 90 000 soldater skal delta denne gangen, nesten dobbelt så mange som under TJ18, og vil foregå i store deler av Sentral- og Øst-Europa (Reuters, 2024). En avgjørende kapasitet under slike operasjoner er «Host Nation Support» (HNS) og «Receiving, staging, and onward movement» (RSOM), enkelt oppsummert; evne til mottak og fremføring av militære styrker fra mottaksområdet. Dette innebærer et kobbelt av ulike kapasiteter og tjenester, fra både militær og sivil sektor. Norge som NATO-medlem har lang erfaring med HNS og RSOM gjennom de nesten årlige vinterøvelsene som har blitt arrangert opp gjennom årene. I en rapport utarbeidet av Forsvarets Forskningsinstitutt (FFI) etter TJ18 ble det slått fast at Norge som nasjon har relevant og god kompetanse innen HNS og RSOM (Birkemo et al., 2019, s. 46). Forsvarskommisjonen slår også fast viktigheten av denne kapasiteten, spesielt sett i lys av at svensk og finsk NATO-medlemskap vil medføre at Norge vil få økt betydning for alliert mottak og fremføring til Sverige og Finland (NOU 2023: 14, 2023, s. 12). Alliert mottak nevnes gjennomgående i hele rapporten, men påpeker og

vektlegger noen avgjørende faktorer. Norge er langstrakt og kystområdet kan være utsatt for sabotasje, anslag og angrep i en krigssituasjon. Det er heller ikke mulig med tilstedeværelse i hele territoriet samtidig og mange av kapasitetene for styrkebeskyttelse tar lang tid å flytte (NOU 2023: 14, 2023, s. 157). Rapporten vektlegger viktigheten av å sikre mottaksområdet både i land- og sjødomenet, og foreslår overordnet at Heimevernet burde få et større ansvar for HNS-operasjoner (NOU 2023: 14, 2023, s. 193). Dette understøttes også av Svein Efstad, hvor han mener «Norge vil trenge økt kapasitet innenfor HNS og fremføring av allierte styrker, og at mye av dette kan gjøres av Heimevernet. De har god lokalkjennskap, og koordinerer allerede med sivile aktører og myndigheter. Et annet poeng han gjør i dette resonnementet er at å utnytte Heimevernet til en slik oppgave ikke er for kostnadskreven» (Efstad, 2023). I en situasjon hvor det er behov for HNS og RSOM i stor skala, hvor det i tillegg foregår nasjonal styrkeoppbygging, vil det kreve stor innsats også fra det sivile samfunnet. Selv om det er noen oppgaver som bare kan løses av militære styrker, som f.eks styrkebeskyttelse og transport i stridsområder, vil en slik operasjon kreve store mengder drivstoff, mat, infrastruktur og vedlikeholds- og transportkapasitet. Dette behovet har økt med svensk og finsk NATO-medlemskap, og evne til HNS og RSOM vil være avgjørende for å sikre alliert forsterkning til både Sverige og Finland. I likhet med Norge er også Sverige og Finland helt avhengig av vareflyt, handel og potensiell alliert forsterkning via sjøveien. Dette vil derfor bli et nordisk problem, og i en krise eller krigssituasjon vil forsterkninger i Østersjøen være for risikabelt. Forsvarskommisjonen identifiserer områdene i Narvik, Trondheim, Göteborg og Esbjerg som aktuelle mottaksområder (NOU 2023: 14, 2023, s. 90). Lederen og et annet medlem fra Forsvarskommisjonen kommenterer også HNS i et innlegg på forsvarsbloggen «Stratagem»;

De senere års øvelser har med all tydelighet vist at alliert mottak er en omfattende operasjon. Mer enn 90% av all varetransport til Norge kommer sjøveien, tilsvarende tall gjelder for Sverige og Finland. Forsyningslinjene gjennom Østersjøen er sårbare, derfor må man forberede mottak av allierte forsterkninger via havner i Norge og på Sveriges vestkyst. Volumet vil bli vesentlig større enn vi er forberedt på i dag, Norge vil heller ikke lenger være endestopp for logistikken. Dette krever en betydelig utbygging av havner, veier, broer, jernbane og annen kritisk infrastruktur. Denne store logistikkoperasjonen vil bli en viktig del av det norske bidraget til den kollektive sikkerheten i regionen (Storberget & Rasmussen, 2023).

Dette vil kreve stor innsats fra de ulike landene, og ikke minst politisk og militær vilje til å prioritere det. Evne til mottak og videreføring av allierte styrker vil være en avgjørende kapasitet i en krigssituasjon, og er i alle de nordiske landenes interesse. Dette vil åpenbart være et område hvor det vil gi god effekt å planlegge og samordne dette på tvers av landene. Norge har også god

kompetanse og erfaring innen HNS som kan være verdifullt for Sverige og Finland (Petersson, 2022). Norge har også erfaring med å lede HNS i NATO-sammenheng, for eksempel ledet Norges Nasjonale logistikkoperasjonssenter HNS og RSOM i Norge under TJ18 (Birkemo et al., 2019, s. 26). Det er derfor mulig med en samlet satsning på HNS mellom landene i Norden, det er mulig å gjøre felles investering og anskaffelser mellom landene, hvor spesielt kommunikasjonslinjene og infrastruktur i nordområdene bør prioriteres.

4.4 Strategisk arbeidsdeling og integrasjon

Svensk og finsk medlemskap endrer de geografiske forutsetningene på NATOs nordflanke, og gir en sårt tiltrengt strategisk dybde i forsvaret av regionen. De midtre og sørlige landsdelene i både Sverige og Norge ligger nå i større grad strategisk skjermet. Norge vil kun ha en liten del av flanken mot Russland, og det finske territoriet vil være mest utsatt mot øst. Det vil kreve en omstilling i hvordan man tradisjonelt har tenkt på forsvar i Norden. General Diesen påpeker i sitt ekspertintervju at «geografien nå blir konsistent med sikkerhetspolitikken, men også at landene har like forutsetninger på flere områder. De tre landene på den skandinaviske halvøy er tynt og spredt befolket, og dekker store landområder med få kommunikasjonslinjer, spesielt på Nordkalotten» (Diesen, 2023). Norge har størsteparten av sitt stående landforsvar lokalisert i Troms og Finnmark, og Sverige har mesteparten av landforsvaret sør i landet. Finland har en annen konfigurasjon på sin landmakt, hvor de er mer territorielt innrettet. De har også en evne til å mobilisere en stor hærstyrke av reservister. Likevel er mesteparten av denne styrken dimensjonert for å beskytte grensen mot Russland med en hovedtyngde sør i landet (Diesen, 2022b).

Det har fra ulike hold blitt foreslått en tydelig arbeidsdeling mellom de nordiske landene, hvor Finland fokuserer på landmakten, Sverige på luftforsvaret og Norge på marinen (Diesen, 2023; Kråkenes, 2022). Denne tilnærmingen er ikke realistisk, selv om det kan være aktuelt innenfor noen områder i begrenset grad. For det første vil en slik deling medføre en stor skeivdeling i opplevd risiko for de ulike landenes styrker, hvor sjø- og luftstyrker er plattformsentriske og utsatt for relativt mindre risiko enn for enkeltsoldatene på en frontlinje. General Frantzen påpeker også denne utfordringen i sitt intervju hvor han sier at «det verken vil være politisk mulig eller moralsk riktig å la finske landstyrker sloss og ta store tap på en front mot øst, mens Norge seiler og sikrer sjøveier i Norskehavet og Nordsjøen» (Frantzen, 2023). Det vil også skape en ubalanse mellom de strategiske prioritetene og landenes kapabiliteter. I tillegg har landene allerede investert i strukturer som har store mengder dyrt og avansert materiell, en stor omlegging av dette vil medføre unødvendige

økonomiske tap. General Diesen poengterer i sitt intervju at «hver milliard må brukes der hvor grensenytten er størst, altså der forbedret forsvarsevne per investerte krone er størst». Videre poengterer han at «det er urealistisk for de nordiske landene å ikke ha en minimumskapasitet innenfor de fleste domener for å hevde suverenitet og andre fredsoperative oppgaver» (Diesen, 2023). Dette taler for at de strukturene som eksisterer i dag vil måtte samordnes på en måte som gir mest mulig kampkraft, i de situasjonene som de realistisk vil møte. Den politiske ledelsen i Norden virker også å ha samme oppfatning om arbeidsdeling (A. B. Johnsen & Fjellanger, 2022).

De geografiske faktorene gir noen strategiske begrensninger, muligheter og krav. Evne til overvåkning, etterretning og situasjonsforståelse vil være avgjørende i et stort geografisk område. Som nevnt er det ikke lenger mulig å se hendelser i ulike deler av regionen uavhengig av hverandre, og det betyr at situasjonsforståelse må bygges på tvers av landene, noe som fordrer deling av informasjon. Dette vil kreve både ressurser og samordning, og innhenting av informasjon vil måtte gjøres av en rekke ulike sensorer på tvers av landene. Spesielt på Nordkalotten vil det være hensiktsmessig med slike langtrekkende sensorer. General Frantzen understreker dette hvor han sier at «geografien tilsier at de nordiske landene må ha en evne til å respondere på ulike hendelser i et stort operasjonsområde, som har lav mobilitet for landstyrker, og dette medfører et behov for stor rekkevidde på både sensorer og ildkraft» (Frantzen, 2023).

4.5 Fra forsvaret av Finnmark til forsvaret av Nordkalotten

En av de største utfordringene for de nordiske landene er den geografiske størrelsen sett opp mot ressursene som er tilgjengelig til å forsvare det. Det har lenge eksistert en debatt om det norske forsvarets evne til å forsvare Finnmark, og hvilke kapasiteter som må til for å gjøre det (Hykkerud, 2019; Lysberg & Audestad, 2022). Grunnlaget for denne debatten er nå fundamentalt endret, og det har ikke lenger noen hensikt å isolere denne problemstillingen til å kun omfatte en veiakse opp til og gjennom Finnmark. Dette må, med Finlands og etter hvert Sveriges medlemskap i NATO, nå vurderes ut ifra et mye større operasjonsområde som omfatter hele Nordkalotten (Edvardsen, 2022b). Selv om det såkalte «Finnmarksproblemet» ikke lenger er relevant å diskutere, så har det ikke endret seg til det bedre. Operasjonsområdet på Nordkalotten og grensen til Russland har økt betydelig. På Nordkalotten er karakteristikken på de geografiske faktorene store avstander, lav mobilitet, et sparsommelig veinett og værutsatt i vinterhalvåret, i tillegg er det lite mennesker som bor der. Dette betyr at styrkene på Nordkalotten må ha evne til stor mobilitet og fleksibilitet for å kunne være relevante i et mye større operasjonsområde. Tidligere har fremførings- og forsyningsaksen langs E6

vært et problem for Norges forsvarskonsept av nordområdene, hvor denne kan være svært utsatt for sabotasje og angrep fra havet (Diesen, 2022a). Dette vil nå endres med at det vil være mulig å forflytte tropper, materiell og forsyninger langs E4 og E45 i Sverige.

Langtrekkende ild er en kapasitet som både Sverige og Norge mangler. I sitt fagmilitære råd identifiserte den norske forsvarssjefen dette som ett av de viktigste satsningsområdene i utviklingen av Forsvaret, spesielt i nordområdene (Edvardsen, 2022a; Forsvaret, 2023a, s. 71). I tillegg til rakettartilleri-avdelinger, kan slike effekter leveres av både fly og maritime fartøy, noe som vil gi rekkevidde, lav responstid, stor geografisk dekning og fleksibilitet. Finland har nylig inngått en avtale med USA og Lockheed Martin om en oppgradering av sin beholdning av «multiple launch rocket system» (MLRS), et system som Norge også tidligere har brukt (Dalløkken, 2023; Maavoimat, 2023). Et samarbeid for å anskaffe, utvikle og utnytte disse kapasitetene kan derfor bli svært viktig i forsvaret av Nordkalotten. En åpenbar mulighet dette gir er evnen til å på tvers av de ulike nasjonene angi og dele måldata, for å kunne beskytte fra ulike plattformer. En kombinasjon av langtrekkende ild levert fra ulike plattformer og konvensjonelle styrker vil medføre en større evne til å flytte effekter i tid og rom. Med et operasjonsområde som strekker seg fra Kirkenes til København vil dette være en helt avgjørende strategisk kapasitet for å realistisk kunne yte tilstrekkelig motstand i en krigssituasjon.

Det er flere strategiske effekter som følge av svensk og finsk inntreden i NATO. Det vil bli mulig å planlegge med hele regionen i NATOs operative planverk, samt vise en troverdig evne og vilje til å øve disse planene. Geografisk vil det bli en dybde som gjør at de midtre og sørlige delene av Norge vil ligge strategisk skjermet fra Russland, dette gjelder også i noen grad deler av Sverige. Dette vil medføre at disse områdene vil være godt egnet som mottakssteder for allierte forsterkninger, samtidig som det stiller krav til økt kapasitet og evne for dette i samtlige land, samtidig må dette gjøres både koordinert og kostnadseffektivt. Norges tidligere strategiske forsvarsproblem i Finnmark har nå blitt Nordens strategiske forsvarsproblem på Nordkalotten. Dette nye operasjonsområdet er omtrent tre ganger så stort, grensen til Russland er mangedoblet og det mangler både styrker og kapasiteter for å forsvare det tilstrekkelig.

4.6 Integrert nordisk forsvarsevne

Forsvarskommisjonen, forsvarssjefens fagmilitære råd og en rekke politiske og militære beslutningstakere peker i samme retning; for å balansere Russland i Norden er økt integrasjon og

samarbeid mellom de nordiske landene en viktig del av løsningen. General Diesen adresserer dette temaet i sitt intervju, og den potensielle effekten et slikt samarbeid kan gi. «Hvis landene klarer å samarbeide på en måte som gjør at vår samlede forsvarsevne blir større enn summen av de nasjonale bidragene, så vil det skape en strategisk synergi som forbedrer vår regionale militære kapasitet ganske betydelig. Dog ikke så mye at vi plutselig er allianseuavhengige» (Diesen, 2023). Dette understøttes videre av Svein Efstad hvor han mener at «et troverdig forsvarssamarbeid mellom de nordiske landene vil minske faren for et russisk konvensjonelt angrep» (Efstad, 2023). Selv om Norden kan stå historisk styrket med et godt samarbeid, vil landene på den skandinaviske halvøy likevel være avhengig av alliert støtte, spesielt av USA. Dette understøttes av general Diesen som mener at «strategisk sett må den skandinaviske halvøy forsterkes via havet, det krever en alliert med evne til maritim maktprojeksjon, og det er kun USA som har denne evnen i noe omfang i dag» (Diesen, 2023). Selv om det nylig har blitt sådd fornyet tvil om amerikanske forpliktelser til europeiske allierte, er det tvilsomt at USA er villig til å fullstendig slippe taket på sin innflytelse i Europa (Pedersen et al., 2024). Dette påpekes også av general Frantzen som mener at «økt ressursbehov for USA i Asia er ikke ensbetydende med en redusert forpliktelse til Europa. I en slik situasjon må de nordiske landene samordne sine forsvar på en måte som gjør at USA kan stille med mer komplementære ressurser til det forsvaret som allerede eksisterer hos dem» (Frantzen, 2023). Dette underbygges av general Diesen hvor han sier at «hvis de skandinaviske landene klarer å innrette seg fornuftig og på en måte som hever terskelen for russisk aggresjon så vil dette etterkomme det amerikanerne forventer, og Norden vil kunne fremstå som et eksempel for andre medlemsland» (Diesen, 2023).

Selv om økonomiske besparelser ikke lenger er drivkraften bak et forsvarssamarbeid mellom de nordiske landene, så er det likevel verdt å adressere potensialet som ligger i det. General Diesen påpeker utfordringen småstater ofte har i denne sammenhengen. «For et lite land er inngangsbilletten for å holde seg med hele bredden av kapabiliteter i forsvaret relativt høy. Landene har da ikke mange enheter av hver kapabilitet, noe som medfører en veldig høy enhetskostnad. De fleste av plattformene krever unik kompetanse og fasiliteter» (Diesen, 2023). Forsvarsjefens fagmilitære råd poengterer også dette, og anbefaler å utvikle materiellsamarbeidet ytterligere, og se på muligheten for å i større grad gå til innkjøp av samme type materiell der det er hensiktsmessig (Forsvaret, 2023a, s. 116). Dette betyr at det er muligheter til samarbeide om ammunisjon, vedlikehold, utdanning og trening. Dette vil i seg selv også gi en redundans, i stedet for at den enkelte nasjon holder seg med ulike systemer for understøttelse. Dette underbygger poenget om at

det er samfunnsøkonomisk vanskelig for de nordiske landene å holde seg med hele bredden av kapabiliteter hver for seg når alle er samlet i samme allianse, og har mange av de samme geografiske og økonomiske forutsetningene, og taler for ytterligere nordisk samarbeid om utvikling, anskaffelse og drift av kapabiliteter og materiell

Det foregår allerede i dag ulike former for samarbeid og integrasjon, som har lyktes spesielt godt innenfor luftmakt. «Cross Border Training» har eksistert som samtreningskonsept siden 2008 (Forsvarsdepartementet, 2023), og nå ligger dette samarbeidet nesten an til fullstendig integrasjon. I mars 2023 signerte de nordiske luftforsvarssjefene en avtale som hadde som intensjon å gjøre landene i stand til å operere som en felles luftstyrke. Avtalen legger opp til at dette skal inkludere øving, støttestruktur, luftvern, logistikk og planverk (G. Johnsen, 2023a). Et annet aspekt ved dette samarbeidet er den potensielle opprettelsen av et felles nordisk luftoperasjonssenter, et konsept som skal testes ut under den store militærøvelsen «Nordic Response» i 2024 (Salater, 2023). Luftoperasjoner ledes tradisjonelt av nasjonale operasjonssenter, men i en situasjon hvor hele Norden blir samlet i NATO og Norden defineres som ett operasjonsområde vil ingen av disse være dimensjonert for å drive luftoperasjoner i så stor skala. Det eksistere heller ingen struktur i NATO som er klar for å overta det daglige ansvaret for luftoperasjoner i Norden. En felles organisering vil mest sannsynlig også gi en økonomisk besparelse for de nordiske landene (Eriksen, 2023). Den samlede kampfly-flåten til de nordiske landene vil utgjøre ca. 250 fartøy, hvor 143 av disse vil være finske og norske og danske femtegenerasjons F-35 kampfly (NOU 2023: 14, 2023; NTB, 2022b). Dette vil i europeisk sammenheng være en formidabel kampflystyrke. Flybaser som huser disse flyene vil være svært attraktive mål for en motstander, og Russland har allerede utviklet missilteknologi som vanskelig stoppes av de luftvernsystemene som eksisterer i dag. Dette oppfordrer til to ulike forhold; luftvern som kan beskytte mot flere ulike trusler, og spredningkonsept for ulike typer fly (Stranden & Nilsen, 2022). Konseptet med spredning av kapasiteter for å beskytte mot langtrekkende indirekte ild er et velprøvd konsept som brukes av både land- og luftstyrker. Både F-35 og JAS Gripen trenger korte rullebaner for å ta av og lande, dette medfører at det er få begrensninger på hvor disse kan lande og ta av fra. Dette har blitt vist både i Sverige og Finland hvor F-35, F-18 og JAS Gripen har testet forhåndsutvalgte motorveistrekninger som rullebane (Elster, 2022; Stranden & Skille, 2023). Bygges det forsterkede hangarer og andre nødvendige fasiliteter for drift og vedlikehold rundt disse stedene vil de kunne huse kampfly i kortere og lengre perioder. Gjøres dette på tilstrekkelig mange nok steder, vil det bli svært vanskelig for en motstander å identifisere og slå de ut. Disse fasilitetene

bør være i tillegg til de permanente nasjonale basene, hvor det er naturlig å plassere ut luftvern som beskyttelsestiltak.

For sjømakten har dette utviklet seg i en annen retning, og det har ikke vært like utstrakt samarbeid mellom de nordiske landene. Dette er ikke uventet, gitt de ulike operasjonsområdene de vanligvis seiler i. I sin rapport vektlegger forsvarskommisjonen maritim styrking som en av sine viktigste anbefalinger.

Forsvaret bør i et 10–20-årsperspektiv være en av de ledende nasjonene i NATO på maritime operasjoner i nordområdene. Forsvaret skal bidra til å fremme, forvalte og forsvare Norges maritime interesser. Forsvaret skal kunne ta et særlig ansvar for overvåking, tilstedeværelse, patruljering og hendelseshåndtering i Norges maritime nordområder og i Nord-Atlanteren. Forsvaret skal bidra til å forebygge og avskrekke trusler mot nasjonal sikkerhet i det maritime domenet og til enhver tid være klar for maritime kampooperasjoner (NOU 2023: 14, 2023, s. 187).

En slik styrking av den maritime kapasiteten til Norge vil mest sannsynlig medføre noe større grad av samhandling og integrasjon i Nordsjøen og Skagerak. Dette vil i hovedsak være sammen med Sverige, Danmark, Storbritannia, Nederland og Tyskland. Dette er på bakgrunn av at Nordsjøen og Skagerak er strategisk avgjørende for å nå både kontinental-Europa og den viktige handelshavnen i Gøteborg (Neretnieks, 2020). Likevel vil hovedtyngden av norsk maritim kapasitet være fokusert på Nord-Atlanteren og Arktis, og de fleste av de naturlige samarbeidspartnerne vil være utenfor det nordiske forsvarssamarbeidet. I tillegg vil norske maritime styrker få en økt betydning for å sikre alliert mottak. Her vil det derfor bli en slags regional arbeidsdeling, hvor Sverige og Finland vil fortsette sitt maritime fokus i Østersjøen, og Norge vil fokusere på Nord-Atlanteren og Arktis.

For landmakten i Norden vil det være utstrakt behov for tilstedeværelse og militære forband i en rekke områder. Finland vil være særlig utsatt, og utgjøre hovedbolken av en potensiell front mot Russland. Operasjonsområdet vil variere, hvor det er stor forskjell på klima og topografi mellom København og Kirkenes. Selv om langtrekkende sensorer, plattformen og ildkraft vil kunne bøte på noe av variasjonen og utstrekningen som dette operasjonsområdet har, vil det fremdeles være behov for landstyrker. Dette er av den enkle grunn at mennesker bor på land, noe som gir landområder stor betydning. Kontroll og beskyttelse av landområder, og befolkningen som bor der, er sentral for troverdigheten og legitimiteten til enhver styresmakt (Jordan et al., 2016, s. 85). En av landmaktens

viktigste funksjoner er å ta og holde terreng i kamp mot en tilnærmet likeverdig motstander (Hæren, 2022, s. 7). I tillegg må landmakten være fleksibel nok til å kunne håndtere operasjoner i hele konfliktspekteret (Jordan et al., 2016, s. 87). Ved å bygge på general Diesens tidligere poeng om enhetskostnader for små land, så tilsier behovet for en økt mengde landstyrker et forverret forholdet mellom oppgaver og ressurser, spesielt på Nordkalotten. Det er på grunn av at de maritime og luftoperative kapasitetene er dyre å anskaffe, operere og understøtte, men til gjengjeld utgjør de essensielle strategiske kapasiteter for de nordiske landene. Forsvarskommisjonen påpeker at den maritime strukturen bør styrkes, noe som også forsvarssjefens fagmilitære råd har som en av sine viktigste prioriter. Det er derfor rimelig å anta at dagens kostnadsnivå på luft- og sjømakt ikke vil endres, men derimot økes betydelig i årene som kommer. I tillegg til dette vil det være økte kostnader med investeringer i langtrekkende presisjonsvåpen og luftvern (Forsvaret, 2023a, s. 61).

Grunnlaget for landmakt på Nordkalotten i dag er den finske Jegerbrigaden i Sodankylä, det svenske regimentet i Nordbotten (Boden), norske Brigade Nord, Nord-Hålogaland heimevernsdistrikt (HV16) og Finnmark landforsvar (inkl. HV17). De svenske og finske avdelingene er per i dag mobiliseringsavdelinger som har ansvar for å utdanne styrker til den respektive mobiliseringsstrukturen, og i krigstid skal disse avdelingene økes til brigadestørrelse (Forsvarsdepartementet, 2020, s. 102; Hæren, 2024; Maavoimat, 2024). I sitt innspill til Forsvarskommisjon foreslår den norske hæren en størrelse på tre brigader for å møte den nasjonale sikkerhetssituasjonen. I dagens samvirkeorienterte landstrid er brigade det laveste taktiske nivået som kan gjennomføre operasjoner selvstendig og skape fellesoperative effekter (Hæren, 2022, s. 11-12).

På grunn av størrelsen på det utvidede operasjonsområdet betyr dette at landmakten på Nordkalotten er sterkt underdimensjonert for oppgavene de er satt til å løse. Det vil derfor være tvingende nødvendig for landstyrkene å integrere og skape mest mulig kampkraft ut av styrkene som er tilgjengelig. Selv om det er store mangler i ressurser og kapasitet blant styrkene på Nordkalotten, har samarbeid og forbrødring en positiv effekt på evnen til taktisk samvirke mellom avdelingene. Sjø- og luftenheter er plattformsentriske i militærforband som ofte er mindre komplekse systemer å få til å virke organisk sammen enn det som karakteriserer landstyrker, hvor det er svært mange ulike bevegelige deler. Dette gjør at relasjoner mellom menneskene i disse avdelingene kan utgjøre en viktig faktor for hvor effektive de er. Forståelse for hverandres teknikker, taktikk og prosedyrer er en

annen viktig faktor for økt interoperabilitet mellom landstyrkene. For å hente ut de fellesoperative effektene som brigadesystemer kan gi, bør derfor integreringen blant landstyrkene på Nordkalotten søke å skape disse taktiske samvirke-effektene hos både den svenske og finske brigaden. Oppnå dette, vil dette bidra til den overordnede strategiske målsetningen om å heve terskelen for russisk aggresjon. For Norges del gjør den strategiske dybde til Midt- og Sør-Norge det mulig å i enda større grad prioritere sin landmakt til nordområdene. To forslag i forsvarssjefens fagmilitære råd vil kunne støtte opp under dette; Det første er å i større grad basere seg på mobiliserbare styrker i tillegg til strukturen som eksisterer i dag, det andre vil være å etablere en lett pansret og hjulgående motorisert brigade på Østlandet (Forsvaret, 2023a, s. 80). Dette kan åpne opp for å samle de tunge landstyrkene i nord, og etableringen av en mobiliserbar hjulgående brigade vil gi økt fleksibilitet, mobilitet og utholdenhet. Dette poenget gjør også Svein Efstad i sitt intervju hvor han fremhever viktigheten av en større landstruktur enn det vi har i dag. Han sier at «Norge trenger en større landstruktur og en slik struktur kan være basert på en verneplikts- og mobiliseringsstruktur, hvor det er en fornyelsesgrad på personellet på mellom 4-8 år og et moderat treningsnivå» (Efstad, 2023). De nordiske hærsjefene har også ved flere anledninger bedyret sitt nære samarbeid og verdien dette har, noe som gir indikasjon på en vilje til å få til et fornuftig samarbeid og økt integrasjon (Børfjord, 2022; Kaalaas, 2023).

De nordiske landene står overfor de samme utfordringer i sin region. Økt militær integrasjon mellom landene vil styrke regionens samlede forsvarsevne, og øke terskelen for russisk aggresjon. Selv om en militær integrasjon vil skape økt kampkraft, gjenstår det fremdeles flere svakheter og prioriteringer som må adresseres hos de ulike landene, spesielt på Nordkalotten. Selv om det fremover vil kreve både omstilling i tenkemåte og tøffe prioritering er det stor optimisme rundt økt samarbeid i landene og potensialet som ligger i dette. Dette poengterer også Karsten Friis i sitt intervju hvor han sier at «nordisk samarbeid er noe som tas vel imot av nordiske politikere, og det oppleves at de aller fleste initiativ som kommer fra de ulike nivåene blir positivt oppfattet av militære og politiske beslutningstakere» (Friis, 2023).

4.7 Operasjonelle og taktiske hensyn

Med alle nordiske land som medlemmer av NATO vil et nordisk forsvarssamarbeid foregå i rammen av NATOs kommandostruktur. Kommandostrukturen er bygd opp rundt to strategiske kommandoer; «Allied Command Transformation» (ACT) som har det overordnede ansvaret for trening og utvikling og «Allied Command Operations» (ACO), også kjent som «Supreme Headquarters Allied Powers Europe» (SHAPE), som er alliansens hovedkvarter for operasjoner. ACO har tre operasjonelle styrkekommandoer («Joint Force Command/JFC»). JFC Norfolk i USA har ansvaret for nordområdene og Atlanterhavet, JFC Brunssum i Nederland har ansvaret for Sentral-Europa og JFC Napoli i Italia har ansvaret for Middelhavet og Svartehavet. Fra Norges side er det ønskelig å samle de nordiske landene i samme JFC i Norfolk (Hem, 2023). JFC Norfolk er en ny styrkekommando som fremdeles er under oppbygging, og det har tidligere vært faglig og politisk diskusjon rundt hvem som skal falle inn under denne kommandoen. I en uttalelse fra sjefen for NATOs militærkomite bekrefter han imidlertid at det er tiltenkt at hele Norden skal ligge under JFC Norfolk sitt ansvarsområde i fremtiden, selv om Finland på nåværende tidspunkt ligger under kommandoen i Brunssum. Dette vil gi et godt grunnlag for et samlet nordisk forsvarsinretning, og minimere hindringer for operative samarbeid (Hjorth, 2023; Yle News, 2023). En naturlig utvikling ved en slik samling vil være å regionalisere operasjonsområdene med et oppheng i de overordnede strategiske prioritetene. Dette kan gjøres gjennom å utvikle flernasjonale fellesoperative kommandoer for Østersjøregionen og Nordkalotten, med et overordnet oppheng i kommandoen i Norfolk. Videre kan Sverige og Finland også integreres i den norske «Joint Logistics Support Group» som er etablert på Kjeller (Forsvaret, 2022). Dette vil medføre at de nordiske landene inngår i en helhetlig og sammenhengende kommandostruktur fra operasjonelt til taktisk nivå, noe som vil skape nødvendige forutsetninger for effektiv koordinering på tvers av nasjonene (Swedish Ministry of Defence, 2023b, s. 25). Dette vil også gjøre det mulig med en viss effektivisering av nasjonale kommandostrukturer. Dette underbygges av General Frantzen, hvor han sier at «det å holde seg med nasjonale fellesoperative og taktiske komponentkommandoer er ressurskrevende og kostbart, og det er mulig at vi må tenke nytt om hvordan dette løses i både NATO og Norden» (Frantzen, 2023).

Tilknytning og organiseringen av kommandostrukturen i Norden vil ha stor betydning for både planverk og mulighet for å ha en fornuftig samordning av de nordiske landene. De nordiske forsvarssjefene legger også vekt på dette, og har anbefalt at landene skal komme under samme regionale plan og kommando i NATO (Bye, 2023). Dette betyr også at med tilnærmet like strategiske utfordringer slipper de nordiske landene å ha konkurrerende prioriteringer med øvrige alliansemedlemmer.

4.8 Delkonklusjon

Nordisk forsvarssamarbeid har lange historiske og kulturelle røtter, og har alltid vært preget av regionale og geopolitiske realiteter. Dette har nå kulminert i et historisk vendepunkt med finsk og etter hvert svensk medlemskap i NATO. Dette medfører store endringer geopolitisk, sikkerhetspolitisk og militærstrategisk, og et samlet Norden i NATO vil overordnet stå mye sterkere enn tidligere. Det strategiske utsynspunktet for landene som ligger på den skandinaviske halvøy har tidligere ført til ulike strategiske prioriteringer og tyngdepunkt. Dette endres med svensk og finsk NATO-medlemskap, og hele den skandinaviske halvøy blir nå et sammenhengende strategisk område. Dette vil kreve en omstilling i hvordan man tenker og planlegger for ulike strategiske- militære- og beredskapsmessige problemstillinger. Problemet for små stater og økte enhetskostnader for militært materiell og teknologi vil fremdeles være gjeldende, men ved økt integrering vil økonomiske stordriftsfordeler ha et annet utgangspunkt enn tidligere og trolig gjøre dette lettere. Det er flere områder hvor dette kan utnyttes, men det er lite trolig at de industripolitiske og markedsmessige interessene forsvinner helt. Kapasitet for mottak og videreføring av allierte styrker vil øke markant, spesielt for Norge og Sverige. En fornuftig investering på tvers av landene i slik kapasitet vil være både økonomisk og strategisk fornuftig, og vil skape et helhetlig og sammenhengende system for alliert forsterkning. Behov for økt overvåkning og etterretning på tvers av regionen vil kreve økt satsning og integrasjon. Evne til situasjonsforståelse og deling av denne mellom landene vil bli avgjørende for både militær og politisk beslutningstaking. Sveriges og Finlands inntrede i NATO gjør at deler av Norge er strategisk skjermet, noe som medfører at norske ressurser og oppmerksomhet kan fokuseres mer mot nordområdene. Dette området vil fremdeles være et avgjørende geostrategisk område for regionen og NATO på grunn av Russlands strategiske kapasiteter på Kolahalvøya. Dette vil også føre til at det er lite hensiktsmessig å integrere nordisk sjømakt i stor grad, hvor mesteparten av det maritime samarbeidet i Nord-Atlanteren vil foregå utenfor rammen av det nordiske forsvarssamarbeidet. Nord-Atlanteren og seilingsledene mellom USA og Europa er strategisk viktig for alle NATO-land, det er derfor rimelig å forvente at her vil maritime operasjoner og samarbeid være i en ramme av flere NATO-land.

For Sverige og Finland forblir Østersjøregionen det strategiske tyngdepunktet, og deres evne til å begrense russisk handlefrihet i dette området vil være avgjørende for både nordisk og baltisk sikkerhet.

Med økt geografisk utstrekning vil det kreve høyere grad av integrasjon mellom styrkene på Nordkalotten. Dette området har eksisterende mangler innenfor flere områder, spesielt innenfor langtrekkende ild og antall militære styrker. I tillegg vil et større geografisk område kreve høy grad av mobilitet og fleksibilitet. Alle nordiske land har annonsert at de skal møte NATOs 2%-mål innen få år, og dette åpner for muligheten til å investere i komplementære kapasiteter på tvers av landene for å dekke opp svakheter i den samlede strukturen.

Med alle nordiske land som medlem av NATO åpnes det for tett integrasjon i den strategiske og operasjonelle planlegging for regionen. En felles tilknytning til samme NATO-kommando i USA vil være en forutsetning for at dette får en hensiktsmessig plass i NATOs plan for samme region, og knytter samtidig en viktig alliert til forsvaret av Norden. Dette vil også muliggjøre ytterligere regionalisering av operasjonsområdet og etablere kostnadseffektive, flernasjonale taktiske kommandoer underlagt den operasjonelle NATO-kommandoen. Dette vil mest sannsynlig være helt nødvendig gitt utstrekningen på operasjonsområdet. Viljen til å integrere ulike deler av landenes forsvar er høy, men krever politisk vilje og handlekraft. Nordisk luftmakt har allerede kommet langt i integreringen av både understøttelse, kommando og kontroll, samt konsept for spredning. Dette utgjør allerede i dag en formidabel nordisk kapasitet. Dette burde være en rettesnor for tilsvarende integrasjon av landmakten på Nordkalotten for å skape nødvendig synergieffekt av avdelingene som er lokalisert der.

Lykkes de nordiske landene med hensiktsmessig samarbeid om kapabilitetsutvikling og investeringer som bidrar til økt integrasjon vil dette kunne skape noen overordnede strategiske effekter. Det åpenbare vil være en mer kapabel, slagkraftig og avskrekkende nordisk militærmakt. Det er rimelig å anta at dette vil betydelig heve terskelen for russisk aggresjon i Norden. I tillegg til å styrke egen forsvarsevne vil dette også gjøre det lettere for USA og andre allierte å bidra med komplementære kapasiteter. Dette vil også langt på vei imøtekomme amerikanske ønsker om økt byrdefordeling i NATO, og vil styrke det transatlantiske båndet mellom Norden og USA. For å lykkes med dette vil det kreve helhetlig og langsiktig planlegging i alle de nordiske landene, som tar høyde for de nasjonale sikkerhetsutfordringene og de strategiske prioriteringene. Nasjonal politisk og militær prestisje må ikke komme i veien for rasjonelle og logiske løsninger, og det vil kreve en langsiktig vilje til å investere i økonomisk bærekraftige strukturer.

5 Konklusjon

Den overordnede hensikten med denne oppgaven har vært å skape bedre forståelse for hvordan strukturelle og geopolitiske endringer påvirker staters politikk og valg av strategi, med økt forsvarssamarbeid med Norden i NATO som casestudie. Dette har vært spesielt interessant fordi Sverige og Finland endret sin posisjon og synet på NATO-medlemskap i løpet av få måneder etter Russlands angrepskrig og invasjon av Ukraina. Beslutningen Sverige og Finland tok ved å fravike alliansefriheten og søke medlemskap i NATO påvirker ikke bare Sverige og Finland, men hele regionen. Beslutningen medførte dessuten at Norges sikkerhetspolitiske forutsetninger er drastisk endret, ved at Norge de siste 75-årene har representert NATOs nordflanke, som nå utvides. Dette ledet frem til spørsmålet oppgaven søkte å finne svare på; «*hvilke strategiske effekter oppnås ved økt nordisk forsvarssamarbeid?*».

I dette kapittelet vil oppgaven presentere og oppsummere de viktigste funnene sett opp mot den overordnede hensikten og problemstillingen. Kapittelet vil også ta for seg hvilken verdi og relevans oppgaven kan ha for videre forskning og debatt, samt gi en beskrivelse av dens begrensninger.

5.1 Hovedfunn

Strukturelle og strategiske endringer har ført til en forverret sikkerhetspolitisk situasjon i Europa, som primært har vært drevet av en stadig mer aggressiv russisk utenrikspolitikk, som til slutt kulminerte i en russisk invasjon av Ukraina. Endringer i maktbalansen mellom USA og Kina peker i en retning av at USA i økende grad vil stå ressursmessig strukket mellom sine allianseforpliktelser i Europa og Asia. Dette medfører at europeiske stater og NATO-medlemmer må ta større ansvar for egen sikkerhet. Summen av dette har ført til en kraftig økning i investeringer på sikkerhet og forsvar i Europa, og NATO har blitt revitalisert og fått en tydelig strategisk reorientering mot kollektivt forsvar. På grunn av den endrede trusselbalansen i Europa har det skjedd et geopolitisk skifte i Norden, hvor Sverige og Finland har forlatt sitt ståsted med alliansefrihet, og søkt medlemskap i NATO.

Svensk og finsk NATO-medlemskap endrer den geopolitiske realiteten i Norden. De samlede sikkerhetspolitiske og strategiske utfordringene i Norden blir nå konsistent med geografien, og styrker den regionale maktbalansen i NATOs favør. Den skandinaviske halvøy blir ett sammenhengende strategisk område, hvor håndtering av strategiske utfordringer i Østersjøen og et alliert forsvar av de baltiske landene blir kraftig styrket. På grunn av økt spenning og supermaktrivalisering har Arktis og nordområdene fått høyere strategisk verdi. Dette fører til at

Norges tidligere forsvarsproblem i Finnmark nå har blitt Nordens forsvarsproblem på Nordkalotten. Dette problemet er karakterisert av en skjevfordeling mellom oppgave og ressurser, noe som vil kreve politisk og militær kløkt for å løse.

Den skandinaviske halvøy vil med inntreden av Sverige og Finland i NATO få endret sine geografiske forutsetninger. Norge går fra å være en strategisk flanke til å bli et strategisk skjermet område, med kun en liten del av NATOs grense til Russland i Finnmark. Finland vil utgjøre majoriteten av en potensiell front mot øst, og Sverige vil være en viktig forbindelse mellom Nord- og Sør-Skandinavia. Denne strategiske dybden gjør at de midtre og sørlige delene av Norge og Sverige vil utgjøre særlig viktige områder for mottak av allierte forsterkninger. Evnen til mottak og videreføring av allierte styrker vil ha avgjørende betydning for de skandinaviske landene i en konflikt. Med et kraftig utvidet operasjonsområde på den skandinaviske halvøy indikerer dette at kapasitet innenfor alliert mottak, fremføring og vertslandsstøtte må økes, som vil kreve store investeringer og evne til felles planlegging på tvers av de nordiske landene.

Oppgaven fremhever at sikkerhetsutfordringene i Norden og de enkelte landenes strategiske prioriteringer ikke lenger kan sees uavhengig fra hverandre. Videre påpeker den at dette vil føre til tettere nordisk forsvarssamarbeid med et endret rasjonale enn tidligere. Dette indikerer at det vil være nødvendig med en sammenhengende forsvarsplan for regionen både mellom landene i Norden og i NATO. For at dette skal ha mening i en NATO-kontekst, burde alle land tilhøre samme styrkekommando i NATO, og utvikle et hensiktsmessig regionalisert nordisk kommando- og kontrollsystem. På grunn av den geografiske utstrekningen, de økonomiske begrensningene og de ulike strategiske prioritene peker drøftingen i oppgaven på at økt forsvarssamarbeid i Norden sannsynligvis vil kreve en kombinasjon av integrasjon og arbeidsdeling. Tyngdepunktet for svensk og finsk militærmakt vil fremdeles være sentrert mot områdene i og rundt Østersjøen, hvor Finland særlig vil ha fokus mot den finsk-russiske grensen, spesielt i midtre og sørlige deler av landet. Med en hensiktsmessig arbeidsdeling som følge av den strategiske dybden i Norden, vil Norge i enda større grad kunne prioritere nordområdene. Analysen i oppgaven antyder at det er på Nordkalotten det vil være størst behov for integrasjon, uten at dette løser hele forsvarsproblemet. Videre viser den til noen avgjørende kapabiliteter som vil kunne avhjelpe dette, hvor spesielt langtrekkende ild og evne til situasjonsforståelse er viktig. For å gjennomføre mange av disse endringene må det skje endringer i politisk og militærstrategisk tekning, på tvers av alle land.

I sum peker oppgaven mot at *de største strategiske effektene av økt nordisk forsvarssamarbeid* kan være; En strategisk synergieffekt som vil gi en forsvarsevne som overgår summen av de enkelte nasjonale bidragene. Dette vil høyst sannsynlig øke terskelen for russisk aggresjon, og etterkomme amerikanske misnøye om byrdedeling og egenevne. Dette vil ikke bare styrke den transatlantiske relasjonen mellom USA og Norden, men også gjøre det svært vanskelig for USA som global supermakt å ikke overholde sine sikkerhetsgarantier i en krise eller krig.

5.2 Oppgavens bidrag og forslag til videre forskning

Ved oppgavens start eksisterte det lite til ingen forskning omkring temaet nordisk forsvarssamarbeid i rammen av NATO. Betydningen av finsk og svensk NATO-medlemskap er en av de viktigste geopolitiske endringene i nyere tid for Norge og Norden. Arbeidet i denne oppgaven kan derfor bidra til å belyse aspekter og nyanser i betydning av denne endringen.

En av de strategiske problemene for Norden er misforholdet mellom oppgaver og ressurser, i oppgavens analyse og drøfting har flere av disse forholdene blitt undersøkt og diskutert, som kan bidra til økt innsikt og debatt omkring hvordan Norden i fellesskap kan løse dette.

Teoretisk har oppgaven basert seg på en realismebasert ramme for analyse og drøfting. Oppgaven bidrar til å vise hvordan disse teoriene kan gi forklaringskraft til den sikkerhetspolitiske utviklingen både globalt og regionalt. To sentrale retninger som har blitt brukt i oppgaven er trussel- og maktbalanseteori, og viser hvordan disse to retningene kan forklare ulike utviklingstrekk, samt hvordan de kan påvirke hverandre.

Oppgaven har også påpekt noen av utfordringene som kan hindre effektiviteten ved økt nordisk forsvarssamarbeid. Noen av disse kan være nasjonal militær og politisk prestisje, utilstrekkelig økonomisk finansiering av vedtatte planer og strukturer, samt vanskeligheten med langsiktig og helhetlig planlegging. Dette kan være temaer som beslutningstakere må vurdere når det økte samarbeidet i tiden fremover tar form.

Det er flere områder innenfor oppgavens rammer som kan være aktuelt for videre forskning. Oppgaven har forsøkt å kartlegge den overordnede betydningen av økt nordisk forsvarssamarbeid i rammen av NATO, men har i liten grad gjort dyptgående analyser av spesifikke strategiske og operasjonelle problemstillinger. Forslag til områder som kan være verdt videre forskning er det strategiske forsvarsproblemet på Nordkalotten, nordisk kommandostruktur i rammen av NATO og nordisk alliert mottak og vertslandsstøtte.

5.3 Begrensninger

En av utfordringene med skriveprosessen var at sikkerhetssituasjonen i Europa utviklet seg mye i løpet av tiden denne oppgaven ble til, spesielt med tanke på utviklingen i Russland og Ukraina. Dette gjorde at det var mye tilfang av informasjon og kontekst underveis, som gjorde at informasjonsmengden kunne virke overveldende. Det ble heller ikke funnet tid og kapasitet til å innhente informasjon gjennom eliteintervju med svenske og finske ekspert, noe som kan gjøre at slutningene som er trukket i oppgaven blir ensidige, eller at det er viktig informasjon som er oversett.

5.4 Avslutning

Denne oppgaven har belyst betydningen av økt nordisk forsvarssamarbeid i en tid med store strukturelle og geopolitiske endringer. Gjennom en kombinasjon av teoretisk og praktisk analyse bidrar den til økt innsikt og forståelse av et komplekst tema i et stadig skiftende globalt sikkerhetslandskap. Funnene peker mot en at det vil være nødvendig å endre hvordan man tenker om forsvar og strategi i regionen, og at det i tiden fremover vil være behov for store endringer i forsvars- og sikkerhetsorganisasjoner i alle de nordiske landene.

«Å endre forsvaret er som å flytte en kirkegård, det er i utgangspunktet vanskelig og du får ikke hjelp fra de som er der» (Ukjent opphav).

Litteraturliste

- AFDA. (2020, februar 14). *The Finnish Defence Industry—A Different Approach to Supporting Defence Capabilities—European Security & Defence*. <https://euro-sd.com/2020/02/articles/16189/the-finnish-defence-industry-a-different-approach-to-supporting-defence-capabilities/>
- Andersen, M. S., & Bekkevold, J. I. (2023, april 11). *Hva er geopolitikk?* NUPI Skole. <https://www.nupi.no/skole/hhd-artikler/2023/hva-er-geopolitikk>
- Andreassen, E., Påsche, E. S., Nordvåg, H. B., & Martinsen, A. H. (2020, september 23). *Norge, Finland og Sverige signerte avtale i Porsanger – vil styrke forsvarssamarbeidet i nord*. NRK. https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/norge_-finland-og-sverige-signerte-avtale-i-porsanger_-_vil-styrke-forsvarssamarbeidet-i-nord-1.15172511
- Arstad, S. (2021, desember 10). *Finland valgte F-35 som sitt nye kampfly*. <https://www.forsvaretsforum.no/f-35-utenriks/finland-valgte-f-35-som-sitt-nye-kampfly/232758>
- Ashford, E. (2016). Not-So-Smart Sanctions: The Failure of Western Restrictions Against Russia. *Foreign Affairs*, 95(1), 114–123.
- Ashford, E., Itzkowitz Shiffrinson, J. R., & Wertheim, S. (2023, mai 22). Does America Still Need Europe? *Foreign Affairs*. https://www.foreignaffairs.com/responses/does-america-still-need-europe?check_logged_in=1&utm_medium=promo_email&utm_source=lo_flows&utm_campaign=registered_user_welcome&utm_term=email_1&utm_content=20240115
- Axe, D. (2023, desember 26). *Ukrainian Bombers Just Blew Up Another Russian Warship. 'Russia's Fleet Is Getting Smaller And Smaller!'* Forbes.

-
- <https://www.forbes.com/sites/davidaxe/2023/12/26/ukrainian-bombers-just-blew-up-another-russian-warship-russias-fleet-is-getting-smaller-and-smaller/>
- Bentzrød, S. B. (2019, januar 21). *Forsvarssjefen: Forsvaret er blitt for små til å dekke Norges sikkerhetsbehov og NATO-krav*.
- <https://www.aftenposten.no/meninger/nyhetsanalyse/i/zLB63q/naa-sier-sjefen-det-rett-ut-forsvaret-er-for-lite>
- Bergmann, M., Wall, C., Monaghan, S., & Morcos, P. (2022). *Transforming European Defense*. <https://www.csis.org/analysis/transforming-european-defense>
- Birkemo, G. A., Graarud, E., & Halvorsen, O. K. (2019). *Et troverdig alliert mottak – erfaringer fra Trident Juncture 2018*. FFI. <https://www.ffi.no/en/publications-archive/et-troverdig-alliert-mottak-erfaringer-fra-trident-juncture-2018>
- Bolton, J. (2022, mars 9). *How Russia Is Beating the West at Deterrence*. Time. <https://time.com/6155990/russia-ukraine-invasion-deterrence/>
- Burt, R. (2017). Trump and Europe. *The National Interest*, 147, 45–48.
- Busch, T. (2013). *Akademisk skriving for bachelor- og masterstudenter*. Fagbokforl.
- Busvine, D. (2024, januar 11). Russia finds way around sanctions on battlefield tech: Report. *POLITICO*. <https://www.politico.eu/article/russia-find-way-around-sanctions-battlefield-tech-report/>
- Bye, H.-G. (2023, mars 2). *Sverige og Finlands inntreden i Nato endrer fundamentalt hvordan vi tenker rundt forsvaret av Norge*.
- <https://www.highnorthnews.com/nb/sverige-og-finlands-inntreden-i-nato-endrer-fundamentalt-hvordan-vi-tenker-rundt-forsvaret-av-norge>
- Bør fjord, F. N. (2022, februar 9). *Hærsjefer klare for å øke sikkerheten i Norden*. NRK. <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/haersjefer-klare-for-a-oke-sikkerheten-i-norden-1.15847154>

Chhabra, T., Doshi, R., Hass, R., & Kimball, E. (2020, april 27). *Global China: Technology*.

https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2020/04/FP_20200428_technology_chapeau_v2.pdf

Chiu, L. (2023, oktober 23). *Who are Russia's Allies? A List of Countries Supporting the Kremlin's Invasion of Ukraine*. Get the Latest Ukraine News Today - KyivPost.

<https://www.kyivpost.com/post/13208>

Christensen, J. (2023, januar 5). *Jens Stoltenberg: – Våpen er veien til fred*. DN.no.

<https://www.dn.no/politikk/krigen-i-ukraina/jens-stoltenberg/nato/jens-stoltenberg-vapen-er-veien-til-fred/2-1-1383614>

CIA Factbook. (2024a). Country Summary Finland. I *The World Factbook*. Central Intelligence Agency. [https://www.cia.gov/the-world-](https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/finland/summaries)

[factbook/countries/finland/summaries](https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/finland/summaries)

CIA Factbook. (2024b). Country Summary Sweden. I *The World Factbook*. Central Intelligence Agency. [https://www.cia.gov/the-world-](https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/sweden/summaries)

[factbook/countries/sweden/summaries](https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/sweden/summaries)

Clark, W. K., Luik, J., Ramms, E., & Shirreff, R. (2016). *Closing NATO's Baltic Gap*.

https://icds.ee/wp-content/uploads/2015/ICDS_Report-Closing_NATO_s_Baltic_Gap.pdf

Clason, S. (2024, januar 3). *Stoltenberg: Sverige med i Nato senast i juli*.

<https://www.expressen.se/nyheter/sverige/stoltenberg-sverige-med-i-nato-tills-juli/>

Clinton, H. (2011, oktober 11). America's Pacific Century. *Foreign Policy*.

<https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/>

Dalløkken, P. E. (2023, mai 19). *Tømmer det norske lageret for rakettartilleri: – Ukraina*

trenger mer våpen. Tu.no. <https://www.tu.no/artikler/tommer-det-norske-lageret-for-rakettartilleri-ukraina-trenger-mer-vapen/531249>

-
- Departement of State. (2023a, desember 16). *Milestones: 1830–1860—Office of the Historian*.
<https://history.state.gov/milestones/1830-1860/opening-to-japan>
- Departement of State. (2023b, desember 16). *Milestones: 1945–1952—Office of the Historian*. <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/atomic>
- Dickinson, P. (2021, august 7). The 2008 Russo-Georgian War: Putin’s green light. *Atlantic Council*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/the-2008-russo-georgian-war-putins-green-light/>
- Diesen, S. (2013, august 30). *Strategisk styring og ledelse i norsk offentlig sektor*.
<https://www.minerva.no/strategisk-styring-og-ledelse-i-norsk-offentlig-sektor/142034>
- Diesen, S. (2020, september 16). *Replikk: Forsvarsplanlegging, forsvarsbudsjetter og offiserers ytringer*. Stratagem. <https://www.stratagem.no/replikk-forsvarsplanlegging-forsvarsbudsjetter-og-offiserers-ytringer/>
- Diesen, S. (2022a, januar 14). *Vil Forsvarskommisjonen kunne utrette noe?*
<https://www.minerva.no/sverre-diesen/vil-forsvarskommisjonen-kunne-utrette-noe/396988>
- Diesen, S. (2022b, juni 10). *Norsk og nordisk forsvar etter Ukraina – konsekvenser av et samlet Skandinavia i NATO*. <https://www.minerva.no/forsvaret-forsvarsstruktur-nato/norsk-og-nordisk-forsvar-etter-ukraina-konsekvenser-av-et-samlet-skandinavia-i-nato/408502>
- Diesen, S. (2023, februar 20). *Svensk og finsk NATO-medlemskap. Hva bør det få å si for nordisk forsvarssamarbeid?* Stratagem. <https://www.stratagem.no/svensk-og-finsk-nato-medlemskap/>
- Djukastein, B. Ø., & Torkelsen, E. (2024, januar 24). *Orban: – Støttar svensk Nato-medlemskap*. NRK. https://www.nrk.no/urix/orban_-_stottar-svensk-nato-medlemskap-1.16730962

-
- Edvardsen, A. (2022a, september 30). *Swedish and American Forces Practiced Compating Targets in Northern Sweden*. <https://www.highnorthnews.com/en/swedish-and-american-forces-practiced-compating-targets-northern-sweden>
- Edvardsen, A. (2022b, november 22). *Norge, Finland og Sverige skjerper blikket på Nordkalotten som felles operasjonsområde*. <https://www.highnorthnews.com/nb/norge-finland-og-sverige-skjerper-blikket-pa-nordkalotten-som-felles-operasjonsomrade>
- Edvardsen, A. (2023, desember 6). *Sverige og USA har signert bilateral forsvarsavtale*. <https://www.highnorthnews.com/nb/sverige-og-usa-har-signert-bilateral-forsvarsavtale>
- Edvardsen, A. (2024, januar 12). *Russlands militærmakt i nord: Svekket av krigen, men stadig slagkraftig og i utvikling*. <https://www.highnorthnews.com/nb/russlands-militaermakt-i-nord-svekket-av-krigen-men-stadig-slagkraftig-og-i-utvikling>
- EEAS. (2023, desember 21). *EU Assistance to Ukraine (in U.S. Dollars) | EEAS*. https://www.eeas.europa.eu/delegations/united-states-america/eu-assistance-ukraine-us-dollars_en?s=253
- Ege, omas. (2016, april 7). *Vraker enda en svensk milliardkontrakt: Dette kan bli Norges nye ubåter*. <https://www.vg.no/i/RWW6r>
- Elster, K. (2022, september 28). *Finland stenger motorvei for å trene jagerfly*. NRK. <https://www.nrk.no/urix/finland-stenger-motorvei-for-a-trene-jagerfly-1.16120494>
- Epstein, J. (2023, desember 11). *NATO militaries want to help Ukraine build a navy. It's been battering Russia's Black Sea Fleet without one*. Business Insider. <https://www.businessinsider.com/nato-militaries-navy-ukraine-still-battered-russia-black-sea-fleet-2023-12>

-
- Eriksen, D. B. (2023, februar 16). *Hvorfor trenger vi et felles nordisk luftoperasjonssenter?* Stratagem. <https://www.stratagem.no/hvorfor-trenger-vi-et-felles-nordisk-luftoperasjonssenter/>
- European Union. (2021, oktober 28). *A Strategic Compass for Security and Defence | EEAS*. https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1_en
- Everett, E. L., & Furseth, I. (2012). *Masteroppgaven: Hvordan begynne - og fullføre* (2. utg). Universitetsforlaget.
- Fettweis, C. (2003). Revisiting Mackinder and Angell: The Obsolescence of Great Power Geopolitics. *Comparative Strategy*, 22(2), 109–129. <https://doi.org/10.1080/01495930390202580>
- Finnish Armed Forces. (2018, oktober 10). *Finnish Army to participate in the exercise Trident Juncture 18 in Sweden and Norway* -. Maavoimat. <https://maavoimat.fi/en/-/maavoimat-trident-juncture-18-harjoitukseen-ruotsiin-ja-norjaan>
- Finnish Ministry of Defence. (2023). *Defence Policy Reports*. Puolustusministeriö. https://www.defmin.fi/en/themes/defence_policy_reports
- Ford, M. (2014, mars 12). *After Crimea, Sweden Flirts With Joining NATO*. The Atlantic. <https://www.theatlantic.com/international/archive/2014/03/after-crimea-sweden-flirts-with-joining-nato/284362/>
- Forsvaret. (2022, februar 10). *Norge tar ledelsen på NATO-logistikken i nordområdene*. Forsvaret. <https://www.forsvaret.no/aktuelt-og-presse/aktuelt/norge-tar-ledelsen-pa-nato-logistikken-i-nordomradene>
- Forsvaret. (2023a, juni 13). *Forsvarssjefens fagmilitære råd 2023*. Forsvaret. <https://www.forsvaret.no/aktuelt-og-presse/publikasjoner/fagmilitaert-rad>
- Forsvaret. (2023b, desember 7). *Nordic Response 2024*. Forsvaret. <https://www.forsvaret.no/om-forsvaret/operasjoner-og-ovelser/ovelser/nr24>

-
- Forsvarsdepartementet. (2021, oktober 29). *Generalmajor Frantzen utnevnt til avdelingssjef i Forsvarsdepartementet* [Nyhet]. Regjeringen.no; regjeringen.no.
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/generalmajor-henning-fransen-ny-sjef-fd4/id2881370/>
- Forsvarsdepartementet. (2022, november 11). *Ber forsvarssjefen om nytt fagmilitært råd* [Nyhet]. Regjeringen.no; regjeringen.no.
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/mandat-fmr/id2946478/>
- Forsvarsdepartementet. (2023, oktober 12). *Norge deltar i utvikling av alliert trening og øving* [Nyhet]. Regjeringen.no; regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norge-deltar-i-utvikling-av-alliert-trening-og-oving/id2999492/>
- François, I., Aronsson, L., O'Donnell, M., & Affairs, T. C. C. on G. (2012). *NATO-Russia Relations: Toward a "Strategic Partnership"?* (Smart Defense and the Future of NATO:, s. 50–54). Chicago Council on Global Affairs.
<https://www.jstor.org/stable/resrep08185.10>
- Freedman, L. (2015). *Strategy: A history* (1. iss. as an Oxford Univ. Press paperback). Oxford Univ. Press.
- Försvarsdepartementet. (2020). *Totalförsvaret 2021–2025 (Proposition 2020/21:30)*.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/proposition/totalforsvaret-2021-2025_h80330/
- Gotkowska, J. (2014, januar 7). *Norway and the Bear. Norwegian defence policy—Lessons for the Baltic Sea region*. OSW Centre for Eastern Studies.
<https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/point-view/2014-01-07/norway-and-bear-norwegian-defence-policy-lessons-baltic-sea-region>

-
- Gray, C. S. (2004). In Defence of the Heartland: Sir Halford Mackinder and His Critics a Hundred Years On. *Comparative Strategy*, 23(1), 9–25.
<https://doi.org/10.1080/01495930490274454>
- Græger, N. (2019). Veivalg og spenninger i norsk sikkerhetspolitikk: Norges forhold til NATO og EU. *Internasjonal Politikk*, 77(1), Artikkel 1.
<https://doi.org/10.23865/intpol.v77.1625>
- Haraldsen, O. R. (2016, april). *Creating a Nordic defence giant—KONGSBERG*.
<https://www.kongsberg.com/kmagazine/2016/4/creating-nordic-defence-giant/>
- Harris, S., DeYoung, K., Khurshudyan, I., Parker, A., & Sly, L. (2022). *Road to war: U.S. struggled to convince allies, and Zelensky, of risk of invasion*. Washington Post.
<https://www.washingtonpost.com/national-security/interactive/2022/ukraine-road-to-war/>
- Haugevik, K. (2022, oktober 11). *Sverige, Finland og NATO*. NUPI Skole.
<https://www.nupi.no/skole/hhd-artikler/2022/sverige-finland-og-nato>
- Hem, M. (2023, juli 13). *Slik blir Natos nye kommandostruktur*.
<https://www.forsvaretsforum.no/nato-utenriks/slik-blir-natos-nye-kommandostruktur/335782>
- Hjorth, C. B. (2023, oktober 25). Det nordiske NATO-samarbeidet tar form. *Norges Forsvarsforening*. <https://www.forsvarsforeningen.no/nyheter/det-nordiske-nato-samarbeidet-tar-form/>
- Holtmark, S. G., & Kristiansen, T. (1991). *En nordisk illusjon? Norge og militært samarbeid i Nord, 1918-1940*. Institutt for forsvarsstudier (IFS).
- Horn, K.-S., Arvola, S., Lieungh, E., Abelsen, T., & Bye, K. (2014, oktober 25). – *Vår dypeste takknemlighet for frigjøringen av Finnmark*. NRK.

-
- https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/_-var-dypeste-takknemlighet-for-frigjoringen-av-finnmark-1.12006277
- Hykkerud, E. (2019, mai 30). *Tidligere forsvarssjef mener at dagens forsvar av Finnmark tilhører fortiden*. NRK. <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/tidligere-forsvarssjef-mener-at-dagens-forsvar-av-finnmark-tilhorer-fortiden-1.14566066>
- Hägglom, R. (2022, august 25). Finnish-Estonian cooperation turning Baltic Sea into a NATO-lake. *Naval News*. <https://www.navalnews.com/naval-news/2022/08/finnish-estonian-cooperation-turning-baltic-sea-into-a-nato-lake/>
- Hæren. (2022). *HÆREN NÅ OG I FREMTIDEN*. Hæren. https://files.nettsteder.regjeringen.no/wpuploads01/sites/495/2022/11/HAEREN-na-og-i-fremtiden_UGRADERT.pdf
- Hæren (Regissør). (2023, november 17). *Army Summit 2023* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=tMHElpbyhmE>
- Hæren. (2024, januar 25). *Hæren*. Forsvaret. <https://www.forsvaret.no/om-forsvaret/organisasjon/haeren>
- IMF. (2023, desember 14). *IMF Timeline*. IMF. <https://www.imf.org/en/About/Timeline>
- Jacobsen, D. I. (2022). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Cappelen Damm.
- Jenkins, B. M. (2023). *Consequences of the War in Ukraine: NATO's Future*. <https://www.rand.org/pubs/commentary/2023/03/consequences-of-the-war-in-ukraine-natos-future.html>
- Johnsen, A. B., & Fjellanger, R. (2022, juni 26). *Varsler omfattende endringer når hele Norden er i Nato*. <https://www.vg.no/i/XqVG0E>

-
- Johnsen, G. (2023a, mars 23). *Skal avskrekke Putin med «formidabel» nordisk luftstyrke*.
<https://www.aftenposten.no/norge/i/BWzxA7/luft-generalene-i-norden-enige-250-kampfly-skal-drives-som-en-felles-luftstyrke>
- Johnsen, G. (2023b, mars 24). *Norge trodde på fred i Europa – kuttet 1000 milliarder i forsvarsutgifter*. <https://www.aftenposten.no/norge/i/KnarB7/norge-trodde-paa-fred-i-europa-kuttet-1000-milliarder-i-forsvarsutgifter>
- Jordan, D., Kiras, J. D., Lonsdale, D. J., Speller, I., Tuck, C., & Walton, C. D. (2016). *Understanding modern warfare* (Second edition). Cambridge University Press.
- Järvenpää, P. (2015). *Finland in 2014: Between a Rock and a Hard Place*. ICDS.
<https://icds.ee/en/finland-in-2014-between-a-rock-and-a-hard-place/>
- Kiel Institute. (2024, januar 15). *Ukraine Support Tracker—A Database of Military, Financial and Humanitarian Aid to Ukraine*. Kiel Institute. <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/>
- Kongsberg Gruppen. (2024). *What we do*. <https://www.kongsberg.com/what-we-do/>
- Krauthammer, C. (1990a). The Unipolar Moment. *Foreign Affairs*, 70(1), 23–33.
<https://doi.org/10.2307/20044692>
- Krauthammer, C. (1990b, januar 1). The Unipolar Moment. *Foreign Affairs, America and the World 1990*. <https://www.foreignaffairs.com/articles/1990-01-01/unipolar-moment>
- Kråkenes, C. (2022, mai 12). *Finland i Nato gjør at Forsvaret må endre på strategiene*. NRK.
<https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/finland-i-nato-gjor-at-forsvaret-ma-endre-pa-strategiene-1.15964970>
- Kvalvik, S., & Johansen, P. K. (2008). *Enhetskostnadsvekst på forsvarsinvesteringer (EKV-I)*. English. <https://ffipublikasjoner.archive.knowledgearc.net/bitstream/handle/20.500.12242/2145/08-01129.pdf>

Kämpe, M. K. M. (2021, juni 17). *Finland: Sisu og forsvarsvilje*. Folk og Forsvar.

<https://folkogforsvar.no/finland-sisu-og-forsvarsvilje/>

Kaalaas, S. B. (2023, mars 25). *Nordisk hætrio samlet krefter i Stockholm: – Vi fungerer som djvelens advokat for hverandre*. <https://www.forsvaretsforum.no/finland-haeren-nato/nordisk-haertrio-samlet-krefter-i-stockholm-vi-fungerer-som-djvelens-advokat-for-hverandre/317550>

Leraand, D. (2023). Sverre Diesen. I *Store norske leksikon*. https://snl.no/Sverre_Diesen

Limmergård, R., & Lindqvist, J. (2023, juni 27). *Swedish Defence-Industrial Capabilities Shine Bright*. <https://euro-sd.com/2023/06/articles/31839/swedish-defence-industrial-capabilities-shine-bright/>

Lobell, S. E. (2010, mars 1). *Structural Realism/Offensive and Defensive Realism*. Oxford Research Encyclopedia of International Studies.

<https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.304>

Lowy Institute. (2023). *The US-China Trade War: Who Dominates Global Trade?* Lowy Institute – Charts & Interactives. <https://interactives.lowyinstitute.org/charts/china-us-trade-dominance/us-china-competition/>

Lysberg, & Audestad, P. (2022, mai 6). *Krigen i Ukraina viser at det er mulig å forsvare Finnmark, mener denne kapteinen. Må Forsvaret tenke nytt?*

<https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/jaeP0n/krigen-i-ukraina-viser-at-det-er-mulig-aa-forsvare-finnmark-mener-denne-kapteinen-maa-forsvaret-tenke-nytt>

Løkling, I. (2022, desember 16). *Abkhasia og Sør-Ossetia: Et forvarsel?* Folk og Forsvar.

<https://folkogforsvar.no/abkhasia-og-sor-ossetia-et-forvarsel/>

Løkling, I. (2023, juni 6). *Sverige og nøytraliteten*. Folk og Forsvar.

<http://folkogforsvar.no/sverige-og-noytraliteten/>

Mackinder, H. J. (1904). *The geographical pivot of history* (1904) Blackwell Publishing, Ltd.

The Geographical Journal.

Mahan, A. T. (1890). *The Influence of Sea Power upon History, 1660–1783*. Cambridge

University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511783289>

Matlary, J. H., & Johnson, R. (Red.). (2020). *Military strategy in the 21st century: The*

challenge for NATO. Hurst & Company.

Maugesten, H. M. (2017, mars 2). *Sverige gjeninnfører verneplikt*.

<https://www.forsvaretsforum.no/land/sverige-gjeninnforer-verneplikt/110463>

McBride, J., Berman, N., & Chatzky, A. (2023, februar 2). *China's Massive Belt and Road*

Initiative. Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/backgrounders/chinas-massive-belt-and-road-initiative>

McBride, J., & Chatzky, A. (2019, mai 13). *Is 'Made in China 2025' a Threat to Global*

Trade? Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/backgrounders/made-china-2025-threat-global-trade>

Mearsheimer, J. J. (2014). *The Tragedy of Great Power Politics* (2. utg.). Norton.

Mehta, A. (2018, mai 9). *Finland, Sweden and US sign trilateral agreement, with eye on*

increased exercises. Defense News. <https://www.defensenews.com/training-sim/2018/05/09/finland-sweden-and-us-sign-trilateral-agreement-with-eye-on-increased-exercises/>

Ministry of Foreign Affairs PRC. (2023). *The Global Security Initiative Concept Paper*.

Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China.

https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjbxw/202302/t20230221_11028348.html?utm_source=newsletter_1835&utm_medium=email&utm_campaign=newsletter-sinistrainrete

-
- Mobech-Hanssen, B., Håkenstad, M., & Forfang Rongved, G. (2021). *Forsvarets omstilling etter den kalde krigen*. IFS. https://fhs.brage.unit.no/fhs-xmlui/bitstream/handle/11250/2775342/IFS%20Insight%208_2021%20omstilling.pdf?sequence=6&isAllowed=y
- Moe, I. (2022, februar 3). *Hit, men ikke lenger. Så tett er svensker og finner på Nato*. <https://www.aftenposten.no/verden/i/9K0Q1E/hit-men-ikke-lenger-saa-tett-er-svensker-og-finner-paa-nato>
- Moe, I., & Neegaard, D. P. (2022, mai 8). *Folk ristet på hodet over det finnene holdt på med. Nå er tonen en annen*. <https://www.aftenposten.no/verden/i/a7nG65/folk-ristet-paa-hodet-over-det-finnene-holdt-paa-med-naa-er-tonen-en-annen>
- Møller, J. E. (2017). *Finsk sikkerhetspolitikk etter Russlands annektering av Krim* [Report]. Norwegian Institute for Defence Studies. <https://fhs.brage.unit.no/fhs-xmlui/handle/11250/2472787>
- Maavoimat. (2023, desember 22). *Upgrade of the MLRS fleet to ensure long-range fires capacity* -. Maavoimat. <https://maavoimat.fi/en/-/upgrade-of-the-mlrs-fleet-to-ensure-long-range-fires-capacity>
- Maavoimat. (2024, januar 25). *Maavoimat—Army—About us*. Maavoimat. <https://maavoimat.fi/en/jaeger-brigade/about-us>
- NATO. (2008, april 3). *Bucharest Summit Declaration issued by NATO Heads of State and Government (2008)*. NATO. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_8443.htm
- NATO. (2014, september 5). *Wales Summit Declaration issued by NATO Heads of State and Government (2014)*. NATO. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm

-
- NATO. (2016, juli 9). *Warsaw Summit Communiqué issued by NATO Heads of State and Government (2016)*. NATO.
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm
- NATO. (2018, oktober 29). *Exercise Trident Juncture 2018*. NATO.
<https://www.nato.int/cps/en/natohq/157833.htm>
- NATO. (2022a, juni 14). *Operations and missions: Past and present*. NATO.
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm
- NATO. (2022b, juni 29). *Madrid Summit Declaration issued by NATO Heads of State and Government (2022)*. NATO.
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm
- NATO. (2022c). *NATO 2022 Strategic Concept*.
https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf
- NATO. (2022d, november 17). *Partnership for Peace programme*. NATO.
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50349.htm
- NATO. (2023a, juni 8). *NATO member countries*. NATO.
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52044.htm
- NATO. (2023b, juli 11). *Vilnius Summit Communiqué issued by NATO Heads of State and Government (2023)*. NATO.
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm
- NATO. (2023c, desember 8). *NATO's military presence in the east of the Alliance*. NATO.
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm
- Neretnieks, K. (2020, april 21). *Norden, et felles operasjonsområde*.
<https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/1n9GxG/norden-et-felles-operasjonsomraade-karlis-neretnieks>

-
- Nielsen, T. L. (2023, desember 19). *Finland orders Leguan armoured vehicle-launched bridges from Patria—European Security & Defence*. <https://euro-sd.com/2023/12/major-news/35683/fdf-orders-avlbs-from-patria/>
- NOU 2023: 14. (2023). *Forsvarskommisjonen av 2021 Forsvar for fred og frihet*. Forsvarsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/8b8a7fc642f44ef5b27a1465301492ff/no/pdfs/nou202320230014000dddpdfs.pdf>
- NRK. (2007, februar 10). *Putin langer ut mot USA og Vesten*. NRK. <https://www.nrk.no/urix/putin-langer-ut-mot-usa-og-vesten-1.1806368>
- NTB. (2022a, mars 25). *Nato vil ikke garantere militærhjelp til Sverige og Finland*. Dagsavisen. <https://www.dagsavisen.no/nyheter/innenriks/2022/03/25/nato-vil-ikke-garantere-militaerhjelp-til-sverige-og-finland/>
- NTB. (2022b, mai 13). *Nato-Norden vil få 250 moderne kampfly*. <https://www.forsvaretsforum.no/f-35-fly-nato/nato-norden-vil-fa-250-moderne-kampfly/266192>
- NUPI. (2024a, januar 24). *Karsten Friis*. NUPI. <https://www.nupi.no/om-nupi/medarbeidere/forskere/karsten-friis>
- NUPI. (2024b, januar 29). *Svein Efstad*. NUPI. <https://www.nupi.no/om-nupi/medarbeidere/forskere/svein-efjestad>
- O'Dwyer, G. (2023, oktober 13). *Finland's 2024 defense budget targets arms restocking, border security*. Defense News. <https://www.defensenews.com/global/europe/2023/10/13/finlands-2024-defense-budget-targets-arms-restocking-border-security/>

-
- Olje- og energidepartementet. (2023, mars 28). *Exports of Norwegian oil and gas*. Norwegianpetroleum.No. <https://www.norskpetroleum.no/en/production-and-exports/exports-of-oil-and-gas/>
- Palmer, D. A. R. (2019). *NATO's post-Cold War "out-of-area" pivot (1990-2014)* (A Strategic Odyssey:, s. 73–90). NATO Defense College. <https://www.jstor.org/stable/resrep19967.11>
- Parker, G. (Red.). (2020). *The Cambridge History of Warfare* (New edition). Cambridge University Press.
- Patria. (2023, februar 3). *Patria Veichles*. Patria. <https://www.patriagroup.com/products-and-services/protected-mobility-and-defence-systems/vehicles>
- Pedersen, K., Lyngstad, H. K., & Joner, S. (2024, januar 11). *Trumps Nato-sjokk: - Det skremmer vettet av hele Europa*. TV 2. <https://www.tv2.no/nyheter/utenriks/trumps-nato-sjokk-det-skremmer-vettet-av-hele-europa/16366849/>
- Pengelly, M. (2024, januar 10). Trump told European leaders that US ‘will never come to help you’. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/us-news/2024/jan/10/donald-trump-says-never-help-europe-attack>
- Petersson, M. (2022). *Nya förutsättningar för Norge i det nordiska försvarssamarbetet. Rapport till Forsvarskommisjonen 1 september 2022* [Rapport til NOU 2023: 14]. <https://www.regjeringen.no/contentassets/8b8a7fc642f44ef5b27a1465301492ff/no/sveid/08petersson.pdf>
- Rathke, J., & Lütkefend, T. (2023, desember 18). *The US and Europe must recalibrate their security partnership*. Defense News. <https://www.defensenews.com/opinion/2023/12/18/the-us-and-europe-must-recalibrate-their-security-partnership/>

Reuters. (2024, januar 18). NATO to hold biggest drills since Cold War with 90,000 troops.

Reuters. <https://www.reuters.com/world/europe/nato-kick-off-biggest-drills-decades-with-some-90000-troops-2024-01-18/>

Runde, D. F. (2020). *U.S. Foreign Assistance in the Age of Strategic Competition.*

<https://www.csis.org/analysis/us-foreign-assistance-age-strategic-competition>

Russian Federation Defence Ministry. (2023). *About: Ministry of Defence of the Russian Federation.*

<https://eng.mil.ru/en/structure/forces/navy/associations/structure/forces/type/navy/north/about.htm>

Raake, H. (2021, mars 11). *Nordisk forsvarssamarbeid.* Folk og Forsvar.

<https://folkogforsvar.no/nordisk-forsvarssamarbeid/>

Salater, R.-A. (2023, oktober 19). - *En milepæl for Nato-samarbeidet i Norden.* TV 2.

<https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/en-milepael-for-nato-samarbeidet-i-norden/16138947/>

Saxi, H. L. (2011). Nordic defence cooperation after the Cold War. *103 s.*

<https://fhs.brage.unit.no/fhs-xmlui/handle/11250/99335>

Saxi, H. L. (2018). Nordisk forsvarssamarbeid etter den kalde krigen: Fra avståelse til

integrasjon og havari. *14.* <https://fhs.brage.unit.no/fhs-xmlui/handle/11250/2493010>

Saxi, H. L. (2019). The rise, fall and resurgence of Nordic defence cooperation. *International*

Affairs, 95(3), 659–680. <https://doi.org/10.1093/ia/iiz049>

Saxi, H. L. (2020). Nordisk forsvarssamarbeid de siste 20 årene: Vekst, fall og reorientering:

12-15. <https://fhs.brage.unit.no/fhs-xmlui/handle/11250/2650954>

Schelling, T. C. (1966). *Arms and influence.* Yale University.

Scobell, A., & Swanström, N. (2022, desember 15). *The China-Russia 'Alliance': Double the*

Danger or Limited Partnership? United States Institute of Peace.

-
- <https://www.usip.org/publications/2022/12/china-russia-alliance-double-danger-or-limited-partnership>
- Selden, Z. (2018, desember 6). *The Increased U.S. Commitment to Europe under the Trump Administration—Foreign Policy Research Institute*.
<https://www.fpri.org/article/2018/12/the-increased-u-s-commitment-to-europe-under-the-trump-administration/>
- Simón, L. (2023). *The Ukraine War and the Future of the European Union's Security and Defense Policy*. <https://www.csis.org/analysis/ukraine-war-and-future-european-unions-security-and-defense-policy>
- SIPRI. (2023a, april 24). *World military expenditure reaches new record high as European spending surges | SIPRI*. <https://www.sipri.org/media/press-release/2023/world-military-expenditure-reaches-new-record-high-european-spending-surges>
- SIPRI. (2023b, april 24). *World military expenditure reaches new record high as European spending surges | SIPRI*. STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE. <https://www.sipri.org/media/press-release/2023/world-military-expenditure-reaches-new-record-high-european-spending-surges>
- SIPRI. (2024, januar 17). *SIPRI Milex*. <https://milex.sipri.org/sipri>
- Smith, W. D. (1980). Friedrich Ratzel and the Origins of Lebensraum. *German Studies Review*, 3(1), 51–68. <https://doi.org/10.2307/1429483>
- Solheim, S. (2018). *Norsk forsvarspolitik 1990-2018. Distriktpolitiske hensyn i norsk forsvarsdiskurs etter den kalde krigen* [Master thesis, UiT Norges arktiske universitet]. <https://munin.uit.no/handle/10037/13681>
- Solli, P. E., & Solvang, Ø. (2022, april 19). *KRONIKK: Fem nordiske land ser USA nå som sikkerhetsgarantist*. NUPI. <https://www.nupi.no/nyheter/kronikk-fem-nordiske-land-ser-usa-naa-som-sikkerhetsgarantist>

-
- Spykman, N. J. (1938). Geography and Foreign Policy, II. *The American Political Science Review*, 32(2), 213–236. <https://doi.org/10.2307/1948667>
- Statsministerens kontor. (2023, mai 2). *Regjeringen vil oppnå NATOs to-prosentmål i 2026* [Pressemelding]. Regjeringen.no; regjeringen.no.
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/regjeringen-vil-oppna-natos-toprosentmal-i-2026/id2975079/>
- Stoksvik, M., & Nave, O. B. (2022, mai 18). *Sverige og Finland har levert sine Nato-søknader*. <https://www.vg.no/i/IVxOkM>
- Storberget, K., & Rasmussen, E. (2023, februar 13). *Norden i NATO – et sikkerhetspolitisk lys i mørket*. Stratagem. <https://www.stratagem.no/norden-i-nato-et-sikkerhetspolitisk-lys-i-morket/>
- Strand, R. H., & Andreassen, T. A. (2022, oktober 3). *Gasspresset er større enn noensinne. Derfor kan Europa likevel stå imot Russland*.
<https://www.aftenposten.no/verden/i/15OBxM/gasspresset-er-stoerre-enn-noensinne-derfor-kan-europa-likevel-staa-imot-russland>
- Stranden, I. L., & Nilsen, A. A. (2022, oktober 31). *Vil spre jagerfly utover for å minske faren for at Norge blir utslått*. NRK. <https://www.nrk.no/trondelag/luftforsvaret-vil-minske-faren-for-at-norske-f-35-jagerfly-blir-slatt-ut-samtidig-1.16151830>
- Stranden, I. L., & Skille, A. (2023, september 22). *Norske F-35 har landet på motorvei for første gang*. NRK. <https://www.nrk.no/trondelag/norske-f-35-landet-pa-motorvei-i-finland-for-forste-gang-1.16567533>
- Swan, J., Savage, C., & Haberman, M. (2023, desember 9). Fears of a NATO Withdrawal Rise as Trump Seeks a Return to Power. *The New York Times*.
<https://www.nytimes.com/2023/12/09/us/politics/trump-2025-nato.html>

Swedish Armed Forces. (2018, november 9). *Time to take stock of Trident Juncture 18*.

Försvarsmakten. <https://www.forsvarsmakten.se/en/news/2018/11/time-to-take-stock-of-trident-juncture-18/>

Swedish Ministry of Defence. (2023a, september 22). *Military budget initiatives for 2024*

[Text]. Regeringskansliet; Regeringen och Regeringskansliet.

<https://www.government.se/articles/2023/09/military-budget-initiatives-for-2024/>

Swedish Ministry of Defence, R. och. (2023b, juni 19). *The Swedish Defence Commission*

submits its report on Sweden's Security Policy to Minister for Defence Pål Jonson

[Text]. Regeringskansliet; Regeringen och Regeringskansliet.

<https://www.regeringen.se/contentassets/de808e940116476d8252160c58b78bb7/sammandrag-pa-engelska-av-allvarstid-ds-202319.pdf>

Swistek, G., & Paul, M. (2023, februar 16). *Geopolitics in the Baltic Sea Region*. Stiftung

Wissenschaft und Politik (SWP). <https://www.swp-berlin.org/publikation/geopolitics-in-the-baltic-sea-region>

Tallis, B. (2022, januar 14). *Why Europe's Strategic Compass Points to Trouble*. [https://ip-](https://ip-quarterly.com/en/why-europes-strategic-compass-points-trouble)

[quarterly.com/en/why-europes-strategic-compass-points-trouble](https://ip-quarterly.com/en/why-europes-strategic-compass-points-trouble)

The White House. (2022). *National Security Strategy 2022*. [https://www.whitehouse.gov/wp-](https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf)

[content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf](https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf)

The World Bank. (2023). World Bank Open Data. <https://data.worldbank.org>

The World Bank. (2024a, januar 5). *GDP (current US\$)—Norway, Sweden, Finland*. World

Bank Open Data.

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=NO-SE-FI>

-
- The World Bank. (2024b, januar 5). *The World Bank population of Norway, Finland and Sweden*. World Bank Open Data.
<https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=NO-FI-SE>
- Thorén, O. (2023, mai 24). *Czech Republic awards BAE Systems \$2.2 billion contract to acquire 246 CV90s*. BAE Systems | International.
<https://www.baesystems.com/en/article/czech-republic-awards-bae-systems-contract-to-acquire-246-cv90s>
- Tjora, A. H. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg). Gyldendal Akademisk.
- Tunnsjø, Ø. (2018a). *Return of Bipolarity in World Politics*. Columbia University Press.
<https://www.akademika.no/pedagogikk-og-samfunnsvitenskap/statsvitenskap/return-bipolarity-world-politics/9780231176545>
- Tunnsjø, Ø. (2018b). *The return of bipolarity in world politics: China, the United States, and geostructural realism*. Columbia University Press.
- Tunnsjø, Ø., & Hiim, H. S. (2024, januar 14). *Kronikk: «Handel med Kina smører den russiske krigsmaskinen»*. <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/4o2GBV/handel-med-kina-smoerer-den-russiske-krigsmaskinen>
- United States Department of Defense. (2023). *Military and Security Developments Involving the People's Republic of China*. United States Department of Defense.
<https://media.defense.gov/2023/Oct/19/2003323409/-1/-1/1/2023-MILITARY-AND-SECURITY-DEVELOPMENTS-INVOLVING-THE-PEOPLES-REPUBLIC-OF-CHINA.PDF>
- U.S Department of Defence. (2022, juni 29). *FACT SHEET - U.S. Defense Contributions to Europe*. U.S. Department of Defense.
<https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3078056/fact-sheet-us-defense-contributions-to->

-
- europa/https%3A%2F%2Fwww.defense.gov%2FNews%2FReleases%2FRelease%2F
Article%2F3078056%2Ffact-sheet-us-defense-contributions-to-europe%2F
- U.S Department of Defense. (2022). *National Defense Strategy 2022*. U.S Department of
Defense. [https://media.defense.gov/2022/Oct/27/2003103845/-1/-1/1/2022-
NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY-NPR-MDR.PDF](https://media.defense.gov/2022/Oct/27/2003103845/-1/-1/1/2022-NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY-NPR-MDR.PDF)
- Utenriksdepartementet. (1949, mars 22). *Om Stortingets samtykke til å inngå en traktat for det
nord-atlantiske område (Atlanterhavspakten)*. Stortinget.no.
[https://www.stortinget.no/no/Saker-og-
publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1949&paid=2&wid=a&psid=DI
VL671&s=False](https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1949&paid=2&wid=a&psid=DIVL671&s=False)
- Utenriksdepartementet. (2009, mai 15). *St.meld. Nr. 38 (2008-2009)* [Stortingsmelding].
Regjeringa.no; regjeringen.no. [https://www.regjeringen.no/nn/dokumenter/stmeld-nr-
38-2008-2009-/id561589/](https://www.regjeringen.no/nn/dokumenter/stmeld-nr-38-2008-2009-/id561589/)
- Van Oudenaren, J. S. (2022, juli 15). *China's Shifting Approach to Alliance Politics*.
Jamestown. [https://jamestown.org/program/chinas-shifting-approach-to-alliance-
politics/](https://jamestown.org/program/chinas-shifting-approach-to-alliance-politics/)
- Vine, D. (2015, august). *Where in the World Is the U.S. Military?* POLITICO Magazine.
[https://www.politico.com/magazine/story/2015/06/us-military-bases-around-the-
world-119321](https://www.politico.com/magazine/story/2015/06/us-military-bases-around-the-world-119321)
- Walt, S. M. (1985). Alliance Formation and the Balance of World Power. *International
Security*, 9(4), 3–43. <https://doi.org/10.2307/2538540>
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*. University of California, Berkeley.
- Waltz, K. N. (2001). *Man, the state, and war: A theoretical analysis*. Columbia University
Press.

Whineray, D. (2020). *The United States' Current and Future Relationship with the United Nations*. United Nations University.

https://collections.unu.edu/eserv/UNU:7591/UNU_US_Relations_Whineray.pdf

Wikan, V. S. (2023, desember 3). *Tyrkia har ingen flere krav til Sverige. Dette har Erdogan tjent på halvannet år med forsinkelser*.

<https://www.aftenposten.no/verden/i/P4bdve/tyrkia-har-ingen-flere-krav-til-sverige-dette-har-erdogan-tjent-paa-halvannet-aar-med-forsinkelser>

Wilhelmsen, J. (2022). *Avskrekking og beroligelse. Hvilken effekt har denne politikken, herunder basepolitikken, hatt for Russlands politikk overfor Norge?* [Rapport til forsvarskommisjonen].

https://files.nettsteder.regjeringen.no/wpuploads01/sites/495/2022/09/Forsvarskommisjonsrapport%C2%AD_JW%C2%AD_NUPI.pdf

Wills, S. (2023, oktober 17). *The Swedish Navy brings Capable Forces to NATO - Center for Maritime Strategy*. <https://centerformaritimestrategy.org/publications/the-swedish-navy-brings-capable-forces-to-nato/>

Wintour, P., & Traynor, I. (1999, juni 12). Russian and British troops in tense Pristina standoff. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/1999/jun/13/balkans5>

Woolston, C. (2023). What China's leading position in natural sciences means for global research. *Nature*, 620(7973), S2–S5. <https://doi.org/10.1038/d41586-023-02159-7>

World Bank. (2023, desember 14). *The World Bank in United States* [Text/HTML]. World Bank. <https://www.worldbank.org/en/country/unitedstates>

World Data. (2023, desember 16). *China: Country data and statistics*. Worlddata.Info. <https://www.worlddata.info/asia/china/index.php>

Xinhua. (2023, september 20). *China, Russia to deepen strategic security cooperation-*
Xinhua.

<https://english.news.cn/20230920/7d1a65ba1487415bbb9afa07fd26e544/c.html>

Yle News. (2023, mai 24). *Finland joins Nato's Brunssum HQ in the Netherlands.* News.

<https://yle.fi/a/74-20033236>

Zima, A. (2021, august 31). *Why the eFP? Some insights on the 2016 NATO Warsaw Summit :: NATO Briefs Series :: Foundation for Strategic Research :: FRS.*

<https://www.frstrategie.org/en/publications/nato-briefs-series/why-efp-some-insights-2016-nato-warsaw-summit-2021>

Østerud, Ø. (2021). *Geopolitikk, en nøkkel til storpolitikken.* Dreyer.

<https://www.dreyersforlag.no/geopolitikk.6401621-546687.html>

Ålander, M. (2022). End of an era: Future of Nordic security from a Finnish perspective. 4.

<https://nupi.brage.unit.no/nupi-xmlui/handle/11250/3033737>

Vedlegg A – Informasjonsskriv

God dag!

Jeg er student ved FHS/Stabsskolen og skriver nå min masteroppgave.

Jeg ønsker veldig gjerne å intervju deg på bakgrunn av din ekspertise innen forsvarsplanlegging, strategi og sikkerhetspolitikk.

Kort om tematikk i oppgaven:

Det har siden årtusenskiftet skjedd flere viktige endringer i det internasjonale systemet som kan påvirke norsk sikkerhet. Kinesisk økonomisk vekst har ført til en mer selvhevdende og konkurranseinnstilt stat i øst, hvorpå USA har et uttalt mål om å rebalansere og fokusere på Øst-Asia.

Russland har siden Putin kom til makten vist økende vilje til å bruke militærmakt for å oppnå sine mål, første gjennom krigen i Georgia i 2008, annekteringen av Krim i 2014 og nå sist med en fullskala invasjon av Ukraina. Dette har ført til at tidligere «alliansefrie» land som Sverige og Finland har søkt NATO-medlemskap og et Europa som rustet kraftig opp.

Disse endringene har ført til at realpolitikken har fått en renessanse i vesten, og tema som distribusjon av makt, polaritet og allianseteori har igjen blitt aktuelle tema innen internasjonal politikk.

Jeg skriver om disse temaene i min masteroppgave, og sikter på å undersøke følgende (tentative) problemstilling: «*Hvordan innrette nordisk forsvarssamarbeid for å avskrekke Russland i fremtiden?*»

Det teoretiske rammeverket holder seg i stort innenfor strukturell realisme og klassisk geopolittikk.

Tidsplan:

Masteroppgaven skrives på fulltid, innenfor et relativt kort tidsrom. Jeg har innleveringsfrist [redacted]. Det hadde derfor vært fint å gjennomføre intervjuet innen utgangen av [redacted]. Jeg er fleksibel på hvor, når og hvordan intervjuet gjennomføres, men foretrekker at det gjennomføres fysisk.

Metode:

Siden du er en kjent person innenfor tematikken, ønsker jeg å gjennomføre intervjuet som et ekspertintervju, hvor navn og stilling/tidligere stilling er kjent. Formen på intervjuet vil være semistrukturert. Du vil selvfølgelig få mulighet til sitatsjekk, og ingenting blir publisert uten at det godkjennes av deg. Intervjuet blir tatt opp på lydbånd, og slettes når de er transkribert og transkripsjonene slettes etter eksaminasjon [redacted].

Opgaven skrives som en UGRADERT oppgave, og vil ikke inneholde sensitive eller gradert informasjon.

Håper du har mulighet til å stille, da dette vil gi meg verdifull og viktig data i min analyse av nordisk forsvarssamarbeid i en verden som har blitt mer preget av konkurranse og rivalisering.

Mvh

Thomas A. Hongset
[redacted]

Vedlegg B – Intervjuguide

Intervjuguide

Tematikken for oppgaven min er endrede geopolitiske rammebetingelser og nordisk forsvarssamarbeid. (Snakk litt om nivået oppgaven skal ligge på; Ullsokker og materielt samarbeid VS strategisk planverk og samarbeid).

Generelle spørsmål:

1. Hvordan ser du på det nåværende globale sikkerhetslandskapet?
2. Mener du at dette har endret seg de siste tiårene?
3. Hva mener du er de viktigste faktorene for sikkerheten til en stat?

Geopolitikk:

1. Hva er de største geopolitiske utfordringene småstater står ovenfor?
2. Hvordan har USAs rolle på den internasjonale arenaen endret seg de siste tiårene?
3. Har Kinas vekst påvirkning på global sikkerhet og samarbeid?
 - a. På hvilken måte?
4. Hvordan endret invasjonen av Ukraina synet ditt på staters sikkerhet?
 - a. Og Nordisk/Norsk sikkerhet (hvis ikke besvart i overstående spørsmål).

Siden den kalde krigen har sikkerhetslandskapet i Europa endret seg mye, og vi har gått fra å ha et stort invasjonforsvar, til å ha et mer profesjonalisert innsatsforsvar. Nå ser vi endringene i våre nærområder med et aggressivt og revisjonistisk Russland, hvor Finland nylig har blitt NATO-medlem og Sverige følger mest sannsynlig tett bak. Dette har noen implikasjoner for vår innretning av Forsvaret.

Forsvarsplanlegging:

1. Hvordan mener du Norge burde utvikle Forsvaret for å ha et effektivt forsvar i fremtiden?

Forsvarssamarbeid:

1. Burde vi utvikle et tettere nordisk forsvarssamarbeid, og i hvilken retning burde dette samarbeidet være?
2. Er det andre relevante partnere i NATO vi burde utvikle et bedre samarbeid med
 - a. Evt. hvordan?

Relevante oppfølgingsspørsmål under dette punktet: 1. Byrdedeling eller integrasjon med andre stater? 2. Er det kapasiteter Norge har eller ikke har som vi burde vurdere? 3. Endring i oppgaver for Norge; vertlandsstøtte, mottak, «tidligere endestasjon, nå en transittstasjon? 4. Tyskland og Storbritannia er viktige allierte av Norge, hvordan burde vi utvikle vårt samarbeid med disse?

NATO:

1. Hvordan påvirker Finlands, og etter hvert Sveriges NATO-medlemskap Norge og norsk sikkerhet?
2. Har du noen tanker om hvordan kommandostrukturen i NATO burde inndeles?
3. Endrer dette Norges posisjon i NATO? (Som tradisjonelt sett har vært NATOs «nordflanke»)

1. Har du noen ting som vi ikke har snakket om så langt som burde diskuteres i oppgaven?

Takk for tiden din!

Vedlegg C – Godkjenning Norsk senter for forskningsdata (NSD)

Meldeskjema for behandling av

https://meldeskjema.sikt.no/6506e2cf-3ed8-40ad-9dda-79bb4261eaba/vurdering

Sikt Norsk • Thomas Alexander Hongset

Meldeskjema / Hvordan innrette nordisk forsvarssamarbeid for å avskrekke Russland i fremtiden / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Skriv ut 22.10.2023

Referansenummer
550555

Vurderingstype
Automatisk

Dato
22.10.2023

Tittel
Hvordan innrette nordisk forsvarssamarbeid for å avskrekke Russland i fremtiden

Behandlingsansvarlig institusjon
Forsvarets Høgskole / Forsvarets stabsskole

Prosjektansvarlig
Øystein Tunsjø

Student
Thomas Alexander Hongset

Prosjektperiode
01.08.2023 - 31.01.2024

Kategorier personopplysninger
Alminnelige

Lovlig grunnlag
Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 31.01.2024.

[Meldeskjema](#)

Grunnlag for automatisk vurdering

Meldeskjemaet har fått en automatisk vurdering. Det vil si at vurderingen er foretatt maskinelt, basert på informasjonen som er fylt inn i meldeskjemaet. Kun behandling av personopplysninger med lav personvernulempe og risiko får automatisk vurdering. Sentrale kriterier er:

- De registrerte er over 15 år
- Behandlingen omfatter ikke særlige kategorier personopplysninger;
 - Rasemessig eller etnisk opprinnelse
 - Politisk, religiøs eller filosofisk overbevisning
 - Fagforeningsmedlemskap
 - Genetiske data
 - Biometriske data for å entydig identifisere et individ
 - Helseopplysninger
 - Seksuelle forhold eller seksuell orientering
- Behandlingen omfatter ikke opplysninger om straffedommer og lovovertrедelser
- Personopplysningene skal ikke behandles utenfor EU/EØS-området, og ingen som befinner seg utenfor EU/EØS skal ha tilgang til personopplysningene
- De registrerte mottar informasjon på forhånd om behandlingen av personopplysningene.

Informasjon til de registrerte (utvalgene) om behandlingen må inneholde

- Den behandlingsansvarliges identitet og kontaktopplysninger
- Kontaktopplysninger til personvernombudet (hvis relevant)
- Formålet med behandlingen av personopplysningene
- Det vitenskapelige formålet (formålet med studien)
- Det lovlige grunnlaget for behandlingen av personopplysningene
- Hvilke personopplysninger som vil bli behandlet, og hvordan de samles inn, eller hvor de hentes fra
- Hvem som vil få tilgang til personopplysningene (kategorier mottakere)
- Hvor lenge personopplysningene vil bli behandlet
- Retten til å trekke samtykket tilbake og øvrige rettigheter

Vi anbefaler å bruke vår [mal til informasjonsskriv](#).

Informasjonssikkerhet

Du må behandle personopplysningene i tråd med retningslinjene for informasjonssikkerhet og lagringsguider ved behandlingsansvarlig institusjon. Institusjonen er ansvarlig for at vilkårene for personvernforordningen artikkel 5.1. d) riktighet, 5. 1. f) integritet og konfidensialitet, og 32 sikkerhet er oppfylt.